2 №33
533

معيشت يوللرى

سعى، عمل، اقتصاد

(يوللر ايله بايليق الده ايديلير)

مؤلفى:
نقولا حداد

مترجمى:
موسى عبدالله

ناشرى:
„خدمت" كتبخانه‌سى
ترويسكى‌ده

قازانده «اورنيك» مطبعه‌سى.

КАЗАНЬ, ТИП. „УРНЭК"

ابو المحاسن شفیع الدین

معیشت یوللری

سعی ، عمل ، اقتصاد

(بونلر ایله بایلیق الده ایدیلیر .)

مؤلفی :
نقولا حدّاد

عربجه‌دن مترجمی :
موسی عبد الله

ناشری
" خدمت „ کتبخانه‌سی
ترویسکی‌ده

КАЗАНЬ.
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
Уголъ Воскресенск. и Казанск. ул., соб. домъ.

مترجمدن

مصرده‌ایکن «معیشت یوللری» معناسنده‌اولان، «مناهج الحیاة» آدلی کتابنی بر ایکی دفعه اوقوب چیقمش ومندرجاتینی بك یاراتمش ایدم. صوڭره، آنڭ اوز تیلمزگه ترجمه اولونديغنده هيچ اولماسه اوزم کبی، ایسکی زمانڭ تربیه لەندیگی حالده، یا کی زمان غه ایرشکان، ویا کی زمان‌غه موافق روشده حرکت واش ایدونڭ تیوشلگینه ایمان ایتکان وبو سببدن، حیران اولاراق طولاشان، یاشلر ایچون بر آز فائده‌سی اولاجاغینه قناعت ایتدیگمدن بیگلجه تاتار تیلی ایله ترجمه ایدوب نشر ایتدرمگه قرار ویردم. ترجمه وتعبیرلرده اولان، قصورلریمی کوروچیلر زنهار آنلردن کوز یومسونلر وعفو پرده‌سی ایله قاپلاسینلر دیمیم، بالعکس اوتنه‌م که لطفا آنلرنی بڭا سویله‌سینلر وانتقاد ایتسینلر.

واقعا، ظن ایتدیگم کبی، ترجمه ایتدیگم اشبو کتاب، گرچه بعض کیمسنه‌لر ایچون‌گنه اولسه‌ده فائده‌لی اولوب چیقسه، اول وقت کندیمی، حسن اختیاره موفق اولدیغمدن طولایی بختیار عد ایدرم.

اورنبورغ ۱۹۰۸ نچی یل ۱۱ مای — مترجم

موءلفدن :

اشبو کتاب « سعادت ایشکاری » اسمنده ارلان ، بیوك تالیفمنك بر قسمیدر . اول تألیفمده انساننك دنیاده‌غی مسعودیتینك وسیله‌لریندن بحث ایتمش ایدم . بر آز اویلادیقدن صوڭره بلدم که اول وسیله‌لر باشلیجه اوچ نرسه‌گه قایته ایمش . برنچی بایلیق (یعنی انساننی ارزولرینه ایرشدره‌چك مال) .

ایکنچی : سه‌ومك . (یعنی انساننك کیمچیلیگینی طولدران ، ایزگی بر دوستغه پاك محبت ایله باغلانه‌ق .) زیرا جناب الله انساننی ارکك و دیشی ایدوب یاراتمشدر که ، ایکیسی قوشولوب بر اولسونلرده بری ایکنچیسینك کیمچیلیگینی طولدرسین .

اوچنچی : صاغلیق . (یعنی آورولردن پاك اولان ، ته‌ن در . چونکه ته‌ن آورولی اولسه انساننك لذتلری محنتلرگه ئه‌یله‌نه‌در .) مذکور تألیفمنی بعض ایپده‌شلریمه کوسترمش ایدم . آنلرده بو کتابنی اوچ کتاب صورتنده نشر ایدر ایسه‌ك دها گوزل اولور دیدیکلریندن آنلرنك سوزلرینی طوتوب ، ایکنچی بابنی « سه‌ومك و ئه‌وله‌نمك » اسمیله آیرم بر کتاب صورتنده باصدروب تاراتمشیدم . اول کتابمنك ، اوقوچیلرنك تحسیننه مظهر اولمه‌سی ، بنی «بایلیق بابی اولان برنچی بابنی هم «معیشت یوللری » نامیله باصدروب نشر ایتمگه جسارتلندردی . اگر «صاغلیق» بابی اولان ، اوچنچی بابنی هم آیروچه کتاب شکلنده باصدرمیه موفق اولورسه‌م ، بو اوچ کتاب ایله ، اوته‌گی «سعادت ایشکاری »اسملی کتابمنی تمام ایتمش اوله‌جغم .

مقدمه.

معیشت وآنڭ يوللرى.

معیشت، انسانلرنى يوكلەمكدە اولان، بر كيمەدركە، «طبیعت» آنى «عمران» ديڭزينە آطدش، وآنڭ ديرەك (ماچتا)لرينە «اميد» بيلەكن (پاروس)ى آچلمش وآڭا ميل ورغبت «قوبريفى» باغلانمش‌در. اول كيمەايلە تقدير بيلرى اوينامقدە وخطر بورانلرى كورەشمكدە، بعضا تقديرلر آنى آداشدرمقدە، وبعضا آنى تدبيرلر قورتارمقدەدر. اول، هر وقت، اميد واميدسزليك، سفالت وسعادت دولقونلرى آراسندە كيتمكدەدركە، زمانە حاللرى ديڭزيندە «اميدسزليك» دولقونلرى بعضا آنى سفالت گردابينە ايلتوب باطرمقدە، وبعضا «اميد» دولقونى، آنى سلامت وسعادت ليمانينە ايرشدرمكدەدر. آنڭ قوبريغينى اميدلر ئەيل‌ندرمكدە، ويولينى بصيرت «دوربينى» صزمقدە و «ابرە» (اينە) سينى استقامت قطبارينە «وجدان» يونەلدرمكدەدر. عقل آنڭ قاپيتانى، چالشمق خطحركتى (مجراسى)، ياشامقەحرص، «مقصدى»، و «اجل» دە طوقتايەچق اسكلسيدر. اگر آنى (يعنى كيمەگە اوخشانديغمز معیشتنى) «حكمت» (ايبلياليك) ادارە ايتسە، وچالشمق حركتلندرسە اول وقت «بقاء» قريبندە اولان، «سعادت» اسكلەسينە ايريشير. اگر آنى عقلسزليق صاللاندرسە وآرقانارينى «يالقاوليق» صاليندرسە اول وقت آنى «فناء» (بوغالدق) گردابلرى ايچندە «سفالت» ويران ايدەچگندە شبهە يوقدر.

اشتە «معیشت» توپسز برديڭزدە يوزمكدە اولان كيمەدر كيمەنڭ يولچيلرى اولان، انسانلر، آنى يورونەبلمك فندن بر آز خبردار اولرغە تيوشدر.

شونك ایچون اللهدن یاردم وهدایت استهدیگم حالده، «معشیت یوللری» آدلی اشبو کتابنی تألیف ایتدم. بوندن مقصدم، آداشقانلرنی کوندرمك، اوز حاللرینی بلمیهنلر وساده دللرنك کوزینی آچمق، عقلاء وفضلاءنك ایسینه توشورمکدر.

معیشت تارماقلرینی اوچ بیوك یولغه قایتاردم. آنلرده، سعی (چالشمق)، عمل (اشلهمك)، اقتصاد (طوته بامك) در. بر آدم حکمت وعقل ایله بو اوچ یولغه کرسه، البت، معیشتنك راحتلکلرینه نائل اولوب، آنك آغرلیق ومحنتلریندن، قورتولمش اولور.

بو کتاب، انشاءالله، معشیت یولندهاولان، طاغلیق، چوقروبازلردن خبرسز اولهرهق صوقرلبق ایله یورومکده اولان یاشلرگه یول باشچیسی اولورده، آنلر، آنك نصیحتلری ایله عمل ایدوب، زمانهنك محنتلریندن، بلاء وفلاکتلریندن اوزلرینی قورتارورلر.

زمانهنك آچی وتوچیسینی طاتمش بیوك ذاتلر ایسه بنم کتابمنی اصلاح وتهذیب ایتسینلر؛ چونکه عصمت، جناب حقه مخصوصدر.

مصر. دیکابر ۱۸۹۹ یل　　　نقولا حداد

سوز باشی .

یاشامقدن مقصد .

"طبیعت" ده انسان - استقبال - سعادت - انسانلك آرزولری - بایلقنك قوت وتأثیری -

١

« طبیعت » ده انسان .

انسان، اوزینك عمر صحیفه‌سینی آز،آز بوتوردیگی، واونکه زدیگی تورلی «دور»لره کوره اوزگه‌روب طوردیغی کبی، بیر دنیاسی‌ده، زمانه صحیفه سینی ، آقرین ، آقرین بوتورمکده‌واوزینك کچه‌ردیگی دوره‌لره کوره اوزگه‌رمکده‌در . اوزگه‌ریش «طبیعت» صورتلرینك هه‌سینه لازم اولان برصفتدر . بواوزگه‌ریش «ماده» نك طبیعی صورتلرینی مرکبدن، مرکبگه آوشدیروب طورمقده‌درکه، بوحال، اول صورتلرنك اوفاق اجزاء(جوهر فرد)لرینك، تورلی‌تورلی،اولان جذب (تارته‌ق) دفع (ایته‌رمك) قواللرینه ایاروب، بری برینه قارشی اولان، تأثیر وتأثردن حاصل اولمقده‌در. مرکبنك اوزگاریشی جزءلرنك اوزگه‌ریشندن ناشیدر، اشته بو، «طبیعت» ده اولان بر قانون الهیدر.

بویله‌لکله جماد(جانسز نرسه‌لر)نك صورتلری اجزاءلرینك اوزگه‌رشینه ایاروب،دائماً اوزگه‌روب طورمقده‌در. طاغلرنك چیقیشی، دره (یلغه) لرنك اینیشی ، دیگزلرنك بیغلیشی ، طاشلرنك قاطمه‌سی ، مستحاثه‌لر [1] حصولی وجمادانك باشقه حاللری همه‌سی، استیلك وتناسب کیمیاوی کبی«قوای طبیعت» تأثیرینه تابع اوله‌رق حاصل اولان «اوزگه‌ریش» نك بره‌ر مثالیدرلر.

---

(١) مرور زمانله طاش حالینه کروب طبقات ارض ایچنده قالمش ، حیوانات ونباتات‌غه «مستحاثه» دییورلر. مترجم

بو، اوزگەریش نباتات (اولەنلر) مملکتندە دخی آچیق رەوشدە کورلمکدەدر.

اولەنلرنڭ یېردن باش کوتەروب چیقمەسی، اوسمەسی وعمرلرینی بتردیکدن صوڭ قورومەسی برەر اوزگاریش دگلدە نەدر؟ حیوانلر مملکتندە، خصوصاً انسانلردە بونلردە آچیقرەق رەوشدە کورەمز. حیوانلرنڭ طوغمەسی، اوسمەسی واولمەلری هەمەسی برەر اوزگەرشدر.

اگر یاخشیلاب باقسەق کوررمزکە بو «اوزگەریش» لرنڭ نتیجەسی «بقاء» (یاشامق) در. جانسز نرسەلر، مرکبدن، مرکبگە، شکلدن، شکلگە اوزگەرمکلە اوزلرینڭ دورلرین یاشارتەلر. بونڭلە صانکە «بقاء» (یاشامق) آرزو ایدەلر. نباتات (١) هم حیوانات کبی اوسمك: ساچك آطمق، اورلیق چیقارمق ایلە عمرلرینی یاشارتەلر. آنلرنڭدەبو اشلرنی تکرار اشلەمکدن مقصدلری بقاء (نوعنڭ بقاسی)در.

بوکتابدە مقصدمز، توبەن درجەلی ایکی مملکت(جانسزلر واولەنلر مملکتی) دە اولان، بقاء حقندە بحث ایتمك اولمادیغندن، بونلردە وحیوانات مملکتندە اولان «بقاء» نتیجەسینی آنچق اشارە یوللو ذکر ایدوب، اصل مقصدمز اولان، انسان «بقاء» سی مسألەسینە انتقال ایدەجکمز.

حیوان، کیرەك ناطق (سویلاوچی) وکیرەك غیر ناطق اولسون آنڭ حاللری، رزق آرقاسندن یوکرمك، وآنی الدە ایتمك ایچون اشلەمك، غذاء آلمق، صولوق آلمق، تمثیل (Ассимиляція) (١) کبی اختیاری وغیر اختیاری اولان مختلف حرکتلری سببندن اوزگەروب طورمقدەدر.

---

(١) نباتات جانلیدر.

(١) تمثیل: ایچگە آلینان طعام مادەلرینڭ جسمدن جزء اولوب کیتمەسیدر. مجاز اولەرق، ضعیف ملتلرنڭ، قوتلی ملتلر طرفندن یوطولمەسی حقندەدە استعمال اولونور. م

هیچ شبهه یوقدرکه حیواننك بو حرکتلریندن مقصدی تیرك اوله‌رق بقاسی هم ده نوعینك بقائسی در. اویله ایسه «حیات» (تیرکلیك) نك روحی حرکتدر. حرکتنك نتیجه‌سی ده بقاء (یاشامق) در. سببی ایسه، متحرّکنك خاصه‌سندن اوله‌رق «قوّة» دیه آتالمقده‌در. خلاصه تیرك مخلوقات آنجق حرکت ایله تیرکدرلر. والسلام.

حالبوکه یبر یوزنده تیرکلر پك کوب اولوب، آنلرنك حرکت ایله‌جکلری میدان، آنلرنك حرکتلری ایچون فوق الحد تارایمشدر. بو سببدن آنلر، حرکتلرینده بری بریله چارپیشمق لازم اوله‌در. ایکنچی عبارت ایله، آنلرنك حرکتلرینك صوغشمه‌سی، کیسشمه‌سی وچارپشمه‌سی ایجاب ایدرکه؛ بوندن آنلرنك بری برینه قارشی طورمه‌سی، کوره‌شمه‌سی یا که بوی صونمه‌سی، ویاردم ایدیشمه‌سی کبی حاللر نشأت ایدر.

اشته، نزاعلاشمق، کونلشمك، طفیلاشمق، تارتوشمق، اویوشمق، بیزشمك ویارده‌ملشمك مسأله‌لری بوندن طوغمشدر. انساننك، «طبیعت» واوزی کبی انسانلر ایله دائمی بر محاربه ومنازعه‌ده بولونمه‌سینك سببی بودر.

چونکه آننك بقاء (یاشامه) سی آنجق بو محاربه آرقاسنده‌در. اگر انسان بو محاربه‌دن برگنه سیکونت توقتاب طورسه یاشامز، بیته‌ر کیته‌ر.

شبهه‌سز، انسان باشقه حیوانلرغه کوره عقللیره‌ق واحساسی ده آنلر احساسندن قوّتلیره‌ك، بناءً علیه باشقه تیرکلرگه قاراغانده اوزینی دخی آرتیغره‌ق سویوچه‌ن، ودائما اوزقائده‌سینی آلغ طوتوچان‌در. شوننك ایچون‌ده؛ انسانلر آراسنده «تنازع بقاء» (یاشامق ایچون تارتوشمق) باشقه حیوانلرغه قیاس قبول ایتمز درجه‌ده قوتلیدر. فی الحقیقت «عمران بشری» حکمنجه حیات (یاشایش) ننك دائمی بر محاربه‌دن عبارت اولدیغینی بلمیه‌ن کم وار؟

اویـله ایسه، انسان‌نـك „ طبیعت “ ده وظیفه‌سی ، تیر كلیگینی ونوعینك بقاءسینی تأمین ایتمك ایچون سعی وعمل بولنده حرکت اینمك ایکن. حیوان وباخصوص انسانك آرزو ایتدیکی حیات‌نك ایکی چن خاصیتی واردر. اول‌ده، اوزون عمر ایله ایرکی بخت‌در. „استقبال“ اسمی آستینه داخل اولان بو ایکی خاصیت حقنده کل‌جك بابده تفصیللی ره‌وشده یازه‌جقمز.

۲
استقبال

بوز مانده خلق نه قدر مدنیت بولینه کرسه، اول قدر „استقبال“ سوزینك اهمیتی آرته‌در. بو طبیعی بر حالدر. چونکه شیمدیکی مدنیت‌نك استه‌کاری انسانلرنی دهشتلی مجاهله‌گه واش میدانده یاریشمه‌غه مجبور ایده‌در. بونلرنی الده ایتمك ایچون وقتندن ایلك سعی ایدلمز ایسه، تمام وقتی بیتدیکدن صوکره‌غنه الله ایتمك ممکن دگلدر. شونك ایچون انسانلر ایرته‌ن‌کیره‌کلرینی بوکون قایغورته‌لر؛ قش ایچون جای کوننك، قارتلیق زمانلری ایچون یاشلیکده حاضرله‌نه‌لر.

بوکوننك یاشلری عمرلرینك قزقلی وطانلی چاقلرینی مکتب صبره (پارتا)لرینك، کاغد قارا آراسنك اونکه‌ره‌لر، علم تحصیل ایتمك ایچون آقچه‌لر طوته‌لر، معارف قازنمق نیتیله فکر وباشلرینی اشلاته‌لر ودیه‌لر: „استقبال ایچون حاضرله‌نه‌مز، ایرلیك وقارتلیق کوزینده اورمق ایچون، بالالیق ویاشلیك بازینده ایگه‌مز!“

بونك ایچون، آتـا آنالرینك تیرکلیگنده وآنلرنـك بایلیقلاری کوله‌گه‌سنده عمل واش دورینی مقتدر اوله‌رق قـارشولامـق ایچون حاضرله‌نه‌لر. بویله اولدیقده آنلر، اش وفتارینی کسب وکارفرصتلرینی قاچرمازلر؛ صوکره عمرلرینك ایکنچی قسمینی، یاشلیك زمـانلرینده

ایکدیکاریکٔ ییمشلری ایله نعمتلنه‌رەك، راحت، راحت اوزدرورلر.
„استقبال“ حیات (معیشت) نڭ خلاصه‌سیدر. یوقاریده بلدیکی اوزره، حیاتنڭ روحی حرکتدر. اوین ایسه استقبالڭ روحی هم حرکت اولەدر. بوحرکت ایسه سعی (چالشمق)، عمل (اشلمك) تدبر (اشلك صوڭیی اویلامق)، حسن سلوك (یـاخشی یـول طوتمق) ماده‌لرینه منحصردر. کله‌جکده کوررورمز.

بو «استقبال» دیدیکمز نرسه‌نی، بزم بابالریمز اصلاً بلمیلر، یاکه پك آز بلەلر ایـدی. چونکه شرق معیشتینڭ ساده‌لیگی، آنلرنی „استقبال“ غه آرتیق اهمیت ویرمگه مجبورایتمی‌ایدی. آنلرنڭ حاجتلری پك آزاولوب، عقار (یورت، ییر، طوپراق) لرینڭ حاصلاتی، اون حاجتلرینی الده ایتمك ایچون یبته: بوزمانڭ کمالیات (کورکاملیك ایچون قوللانیلان) نرسه‌لریندن برنرسه‌ده بلمیلر ایدی.

بو زمانده ایسه حاجتلر (حاجیات) فوق الحد کوبایوب، بابالریمزه کوره «کمالیات» دن اوله‌چق نرسه‌لر، بزه کوره «حاجیات» اولدیغندن باشقه، آنلر بیرینه‌یانڭی «کمالیات» چیقوب بزم اوستمزگه پك آغر یوکلر یوکله‌تدی.

بو زماننڭ باشلری ئاله نیچه تورلی غرضلر ایچون مال ییغمه‌غه مجبوردرلر. ئه‌وله‌ندیکی چاغنده طوی ایتمك، که‌له‌شی ایله اونوره‌جق ئه‌ونڭ اسبابینی حاضرلەمك ایچون بر دایلیق کیرك، بالالرینی آسرامق آنلرنی تربیه ایتمك واوقوتمق ایچون ایکنچی بایلیق کیرك: بو زماننڭ عادتینه کوره قزلرینه «دوت» (پربدان) (۱) ویرمك اچون اوچنچی

(۱) دوت» فرنسزچه کلمه اولوب، عرب محررلری „دوطه“ صورتنده یازه‌لر. صوڭ کونلرده بر محرر بونی عربچه‌ده «بائنه» دیه اتامق تیوش اولدیغینی بیان ایدوب، مصرده بر رساله نشر ایتدیرمش ایدی. «دوت» ویرمك فرنگلر وآنلرنڭ مقلدلرینڭ عادتی اولوب، بر شرقلیلر، بالخصوص مسلمانلرنڭ عادتی ییکت صرفندن مهر ویرمکدر. بو مسئله حقنده مشهور فارس شدیاق «الواسطة فی معرفة احوال مالطه» آدلی کتابنده دیبور: بیچه، „دوت“ ویروچی غربلیلر ایله، مهر ویروچی شرقلیلرنڭ هر قایوسینڭ بروجهسی واردر، شرقلیلر مهرنداك آچی، وتوچیسینی طاتمیچه، معیشتلرینی بحق تأمین ایتمیچه ئه‌وله‌نه‌لر. ـ

بر بایلیق کیرك: صوڭره قاره کونلرگه صاقلامق ایچوی دورتنچی بر بایلیق کیرکدر.

بو حاللر همه‌سی آتلر (یاشلر)ی بوکون، ایرته‌ن کیرکاری‌وجای کوننده قشین کیرکارنی قایغورتمغه مجبور ایتدیکی کبی، بالالیقلرینك باشلیکلری، وباشلیکلاریده ایرلیکلری، وایرلیکلاریننده قارتلیقلری ایچون حاضرله‌نمگه مجبور ایلادر.

اگر انسان‌شولره‌وشجه‌حاضرلیق ایتمه‌سه، فقیرلیك‌وبیچاره لیقغه طوتواوب، دیباده نام نشانی قالمزدن یوغالور، کیدر. بوبازدیقلرمزدن دنیاده چالشمقنك اهمیت وقدری آڭلاتلمش اولسه کیرکدر.

بوز مانده شرقلیلرنك همه حاجتلر (حاجیات)ی کوبه‌یدی. غربدن اقتباس ایتدیکاری مدنیت اقتصاسنجه کمالیات (کورکه ملیك کیره‌ك) لری‌ده آرتوب، «حاجیات» کبی لازم اولان نرسه‌لرره‌تینه تزلدی. حال بویله اولمقله برابر، شیمدیگی معیشت‌لریمك اسنه‌کلربنی آنده ایتمك یولنده، آتلر «استقبال» ایچون تیوشنجه اهمیت ویرمیلر، آتلرنك قسم اعظمی هر نرسه‌نی وقتی یتندیکدن صوڭغه قایغورنه‌ار. باش ییکت. ئه‌وله‌نمك ایچون کیره‌ك نرسه‌لردن، ئه‌وله‌نه‌جك کون یتکانگه مدلی(۱) غافل‌طوره. اول کون یتکاچ ئه‌وله‌نديکدن صوڭره قارانه جقاریدن توله‌ك نیتیله بورجعه کردر، حالبوکه

شوت ایچون قرائك آتسی ییکتنك عائله تربیه سیمه کوچی یتدیکیمه کوڭلیبی اشاند مق ایچون آتلری مهر اتمغه مجبور اولهدر. همده‌ایرلر «قوامون علی النساء» درار. هرکار ایسه عاما ئه‌وه‌نکنی قچه‌لر چونکه آتلرده کچیش پك آغر ومشقه‌لی‌وحاتوبه‌ری اعلاقچه ایرگه وحشیدر. بن علیه بو حالك خاتونغه ایریمه باردم اتمك تیوشدر. (ب۳۷) مترجم.

(۱) بو سوزنی بعض یاروچیلرمز، عوام سوبله‌یشیمه‌ااروب، «حلی» صورتنده یازالر. حالبوکه بو اوزن «حل» حدث معناسنك عربچه کامه‌در. حالی" چیکلی دیمکدر. بنا علیه «حتلی» یازلمه‌سی یا ڭلیشدر. مترجم.

ئەولىگاچ بو بورچ سببندن معیشتیلئ صفاسی کیدەدر. چونکه اول مسکین بیکار (بویداق) وقتندەده محتاج ایدی. حاضر آنلئ حالی ئینه صیه آلمی بوروركن قویریعینه سرکی بەیلەگان تچقان حالی کبیدر. اوشانداق عائلە کیرکاربنیدە، اطرافینی برکتو، بالا صارغانعه قدر، حاضرلەمیچه غافل یورور. اول بالالر همەسی آشامعه، ایچمگه کیومگه، اوقورغه وباشقەلرغه محتاج اولوب طورورلر، بویله لکه بری آردیندن بری، اویولوب کەمکده اولای، حاجتلرگه، هنوز ئەولەنگان چاقده آلدیعی بوروچلرینی اودەمگان کشی نیچك جواب ویره بلور؟ اشته بو بازدیقلرمزدن «استقبال»نلئ اهمیتنی بلورسن!

اش بویله اولسه، آتا وآنا اولان ذاتلرغه «استقبال» معناسنی بالالرینلئ کوڭللرینه تاکچکنه چاقلریده اورناشدرمق تیوشدر. بوده، بالالرینی، قوللریندن کیلورلیك اشلرگه قوشوب، آنلرنلئ استەکارینه ایرشمکلریی، شول اشلرنی تماملامقلئ مکافاتی ایتمك ایله اولور. مثلا آنا، ئەو ایچندە بالاسینی، حالندن کیلورلیك براشکه قوشارده، بونلئ قارشیلغینه آڭا برآز، آقچه ویرمکه وعده ایدر؛ یاکه آنلئ کییم صالوم، طاتلی. واویونحق کبی مقصودلرینی بر، اش مقابلنده آنحق ویرور. چونکه بالا، استەکاربنی براش قارشیلیغینه آلسه، اشلەمگه عادتلەنیر نشاطی آرتیر؛ انسانلر، حاجتلرینی براش، مقابلندەگنه الده ایده بلەچکلرینی، وآتاسیلئ، عائلە کیرەکلرینه طوتمقده اولدیغی آقچەلرنی، طرشەق واشلەمك صوڭندەغنه تابدیغینی کوڭلینه بیرلەشدریر. بویله کنه یاش بالالر، آقچەنلئ قدرینی بلورلر وآنی حق کوڭلاریندن سەومگه باشلارلر، اشنلئ فائدەسی اولدیغینی گوزاچه آڭلاب، سەوینه، سەوینه اشکه طوتونەرەق یالقاولیق بلاسندن قورتولەش اولورلر. اشبو روشچه، «استقبال» نلئ معناسینی آڭلاب، آنلرده، نفسلرینه اعتماد (اوزلرینەگنه اشانمق) ملکەسی قوتلەنور.

بالالرینه‌یاخشیلیق استه‌میان، آتا، آنابولونماز: بناء علیه آنلرغه، هر وقت بالالرینك قولاغینه، کیله‌چکده باشلریندن اوته‌چك حاللر ودورلرنی، و «استقبال» ایچون لازم اولان، حاضرلیقلرنی تکرار ایدوب طورمق واجبدرکه، آنلر، آتا، آنالرك بالالرغه منکولیك تایانچ اولوب طورمیه‌چقلرینی. بو زمان فارتایوب، قوتدن توشه‌چکلرینی، عاقبت بو دنیادن هم کیده‌چکلرینی، اول وقت عائله اعضالرینی آسرامق بالالرك اوزلرینه قاله‌چغینی گوزل صورتده آکلاسینلر.

احتمال که، کیله‌چکده ده ایچنده عاجز وضعیف آتا، آنا وتربیه‌گه محتاج برنیچه فرنداشلر، همشیره‌لر، خاتونلر، اوغوللر، قزلر یاخود بونلرنك بعضیلری بولونه بلور.

بعض احمق، آتا، آنالر، اورلرینك قالدراچقماللرینه اشانوب، بالالرینی ترگینسز ییبه‌رورلر؛ آنلرده، اویون کولکی، اشسزلیکده قاکه‌روب یورورلر. دنیاده بوندن‌ده بیوك احمقلیق یوقدر. زیرا بوندای بالالر، ملیونلر ایله میراثلرغه مالك اولسه‌لرده آبی پك تیز توزدوروب بتورورلر. چونکه آنلرغه بو، مال مشقتسز حاصل اولدیغیچون. آرك قدرینی بلمزلر؛ هم کیله‌چك بر کونده، کیسه‌لر وشاب قالدیغی وقت، باشلرینه کیله‌چك محنتلرنی، واول چاقده عقل ضعیف، وتجربه آزبولسه، اوّلیگی «بای بنچه» لیکنك بر تیننلیك فائده‌سی اولمایه‌چغینی آکلامازلر.

اگر بالالرنك آتالریدن قالان میراثلری یالغز ایرکه ایك اولورسه، وای اول بالالرنك حالینه! وای! چونکه بوکبی بالالر، اوزلرینی آتا، آنالرینك تیر کلیگنده اصلا کونمه‌دیکلری قسنقیلیقلرده کوردیکلری وقت، معیشت میداننده حیران وسرگردان اولوب یورورلر. اش بویله اولسه، آتالر، نه قدر بای ونه قدر بیوك منصبلی اولسه‌لرده آنلرغه بالالرینه «استقبال» معناسینی بحق آکلاتمق وکوکللرینه، نفسلرینه تایامق

ملكەسینی بیرلەشدرمك واجدر. یوقسە، آنالرنك قصوری سببندن بالالر، انسانلیقدن چیقارلر.

٣

سعادت

سعادت، هر بر تیرك ومتحرك اولان، مخلوقنك بوغالمش نرسەسیدرکە، اگر، اول آکا برکون ایرشسە. برنیچە کون محروم اولوب طورور. بر پادشاهدن: نیچە یل یاشادك؟ دیە صوردیقلرینده: «ناری اون ییدی کون یاشایە بلدم» دیە جواب ویرمشدر. «نیچون بویلە سویلیسز؟» دیدیکلرینده، : «اشبو، اون ییدی کون شادلیق کونلریمدر، باشقەلری ایسە بنم ایچون آنلردن اولوم خبرلیدر» دیمشدر. سعادت: «انسانك الدە ایدلمەسی ممکن اولان، هرنە آرزوسی وار ایسە، آنی الدە ایتمك دیمکدر.» انسانلرنك آرزو ومقصدلری تورلیچە اولدیغینە کورە، آنلرنك سعادت یوللری‌دە تورلیچە اولەدر. بعضاً برقول، اوزینك افندیسندن، برفقیر، بر بایدن، وبر عامّی بر پادشاهدن دها مسعود اولور. زیرا قولنك، فقیرنك، عامینك آرزولری آز وآنی الدە ایتمك قولای. افندینك، باینك، پادشاهنك آرزولری کوب اولوب، آنلرە ایرشمك‌دە پك آغردر.

اویلەایسە: برسارانك، سارانلیغی، حتی اوزی ایچون هم سارانلیق ایتدیگی، صاندیقدری آقچەدن تولو اولوب طوردیغی حالدە. عائلەسیسی پك قسوب طوتدیغندن عملەلرگە یارامی. چونکە آنك مسعودلیگی آقچەلرنی ییغمق ایلەگنە اولوب، طاتلی آشلر آشامق، یاخشی کیوملر کیمك، بهائلی زینتلر ایلە بیزنمك؛ اویون، کولکی فرصتلرینی غنیمت بلمك ایلە دگلدر. بو، سارانك، مالیی راحت، راحت، ناز ونعمت ایلە یاشامق یوللرینە طوتمادیغی حالدە، آنی تحصیل ایتمك ایچون، منك

تورلی مشقتلرگه قاتلانمه‌سنده هم. تعجب اولونه‌جق برنرسه یوقدر. زیرا آنڭ لذتی آنجق اول مالنی قولعه توشورمکده‌در. باشقه‌لرنڭ راحت، فزیق، لذت دیه آتادیقاری نرسه‌لرگه اهمیت ویرمك، مالی قولدن چیقاره. بناءً علیه اونه‌گی لذتنی کیمیته‌در. ایشته بویله‌جه، انسانلرنڭ اخلاقینه، میل وذوقلرینه کوره، آرزولری‌ده تورلیچه اوله‌در. میل وذوق حقنده نزاعلاشمقڭ معنا یوقدر. خلاصه: مسعودلیك، یالغز بایلیقده. یاکه یالعز منصبده، یاکه شادلیق اسبابینی الڭ ایتمکڭ وباشقه،اوستدن قاراعانده سعادت‌سی دیه‌ظن اولونان، شی‌لرنڭ هیچ برنڭ اولمایوب، نه اولسه، اولسون، آرزولره ایرشمکده‌در.

مال، منصب وباشقه‌لری ایسه، آرزولرغه ایرشدره‌جك وسیله‌لردن باشقه برشیٔ دگلدر. بو وسیله‌لر، ایالریبی آرزولرینه ایرشدرمگه خدمت ایتمه‌ز ایسه، آنلر، البته مسعود دگلدرلر. شونڭ ایچون پك کوب پادشاهلر وبایلر، باشلرینه دهشتلی بلاٴلر کیلوبده، منصب وبایلیقلری ایله اول بلاٴلرنی دفع ایتمکدن، یاکه آرزولرینه ایرشمکدن عاجز اولدیقلری زمان، اوز اوزلرینی اولدیره‌لر.

اگر منصب ومال کندیلیکلرینه سعادت ویروچی اولسه‌لر ایدی، بونلر البت،باشلرینه بلاٴ ومحنتلر توشدیگی وقت. اولومنی، یاشامغه ترجیح ایتمه‌زلر ایدی.

اویله ایسه. مسعودلیك، کوڭل رضالغینه توقتامقده ایکن. کوڭل نه قدر. الده ایدلمه‌سی کوچ اولان، آرزولرغه طمع ایدر ایسه، اول قدر سعادتی آزایور

ونه قدر، الده ایدلمه‌سی بیڭل اولان، آرزولر ایله قناعتلنسه اول قدرده، سعادتی کوبه‌یور. بوڭا کوره، قناعتلی آدم الڭ مسعود آدمدر. بوندن صوڭ، فقیر وتوبان درجه‌لی اولوبده، آز، آز ترقی ایتمگه بایغه باشلاغان آدم کلور. چونکه بوکبی آدم برنرسه آرزو ایتدیگی

کبی. اوزینی آڭا ایریشەچك بر حالدە کورور. آرزولری بر آرشین بوز ایسە، مالی ومنصبی سببلی، اقتداری ایکی آرشین اوزابورە بوندن صوڭ نعمت وکیڭچیلیکدە اولان آدم کاور، زیرا اول طبیعی، مقبرنڭ اللە ایدە آلمایەجعی پك کوب ارزولری اسدە ایدە بلور بوندن صوڭ، طربش وچالشقین آدم کاور. اویلە طریش کە، کوڭلی درشی اسنەدیگی کبی، بتون کوچی وقوتیلە چالیشوب اول، استەگینە نائل اولور. صوڭرە بالقاو آدم کاور کە، امید واملر ایلە یاشار. اڭ صوڭ اولارەق، آرزولری چیکسز اولدیغی حالدە آنلرغە ایرشمکدن قوللری قسقە اولانلری ذکر ایدەرمز. پك کوب بیوکلر، وحکمدارلر هم بایلر بو صوڭغی قسمدندرلر. عەرلرین توتاش[1] آورو ایلە کچرەنلر (جایمادەلر) فوق العادە بای وبیوك دە اولسونلر اڭ بختسز وسعادتدن محروم آدملر اولسەلر کیرەك. زیرا صاغلیق مسعودیتنڭ نیگزیدر.

حاضرە معلوم اولدیغی اوزرە، انساننڭ آرزولرینڭ چیگی یوقدر. بر نرسەنی الدە ایتدیمی، ایکنچسینە کوز توتار. بو دنیانڭ مقصدلریندن هیچ بر مقصد آنی طویدرە آلماز روایتلرە کورە، بیوك اسکندر، آناسینڭ پك کوب مملکتلر فتح ایتدیکینی کوروب، : بڭا، فتح ایدەجك بر مملکت قالدرمادی! » دیە آغلامشدر.

انساننڭ نفسندە بوکبی، طمعلر یرلەشوب توردیغی حالدە، آنڭ هرجهتدن مسعود اولمەسی محال قیلنندر. هر کشینڭ مسعودلیگی، بالکز آرزو طمعلرینە کورەدر، اڭ طمعکار اولان، سعادتی اڭ آز اولان کیمسەدر. بونی یوقاریدە هم سویلەدك.

بوقاریدەغی بیاندن آڭلاندیغینە کورە: سعادت، کوڭل آرزو ایتدیکی نرسەلرگە ایرشمك ایلە اولور کوڭل ایسە فوق الحد طمعکاردر.

(١) کیەجك بر کوندە تشکیل اولونەچق ملی «آکادیمیا» مز، بو یردە اولدیغی کبی «منصل محاسمدە» اولان، «توتاس» سوزی ایلە «خانم قز» معناسندە اولان، «توتاش» سوزنڭ آرالری یاروەجەك آیریلەچغینە بر قرار ویرونی اونوتماسین! مترجم.

اوبله ایسه، مسعود اولمق استه‌گان آدم‌گه، کوکلینك آرزولار ینه ایرشمك ایچون چالشمق لازمدر.

وادا کانت النفوس کبارا تعبت فی مرادها الاجسام(۱)

کل‌جك بابده کوکل آرزولرینك، اك مهم‌لرینی یازه‌جقمز

٤

انساننك آرزولری.

برنچی بابده، انسانلرنك «بقاء» (یاشامق) ایچون نزاع ایندیکلرینی سویلدك. اوبله ایسه انساننك برنجی آرزوسی «بقاء» در. بقائنی آرزو ایدوننك، بلکه بتون آرزولرنك اصل سببی «حب نفس» (اوزکنی سه‌ومك) در. همده بوقاریده بقائنك ایکی خاصیتی وار، بری «اوزون عمر» ایکنچیسی «راحت کچنیش» در دیدك.

«اوزون عمر» انسان‌غه — غالبا — تن‌نك، یاشامق ایچون لازم اولان همه حاجتلرینی الده ایتمك، تن وعقل‌نی صاقلامق، آنلرنی سلامتلیگنده دوام ایتدرمك ایچون کیره‌ك اولان «حفظ صحت» قاعده‌لرینه موافق روشده ترتیب ایدلمش ،معیشت ایله میسراولور.

«راحت کچنیش» ایسه شادلیق وراحتلیك، حیاتنك اك خوش نعمتلری ایله ممتع‌نمك ایله اولور. بونلرنی انسان بایلیق آرقاسنده الده ایدر.

معنافیه «سعادت» نك همه‌سی بالغز بودکلدر. یعنی ، سعادت ، انسان‌نك یالغز ، صاغ وعقللی اولمه‌سی ، تنینك حاجتلرینی، شادلیق وراحتلیك اسبابنی‌الده ایتمه‌سی ایله‌گنه تمام اولماز. اگر بونك ایله‌اش تمام‌اول‌ایدی، انسان اك خوش‌آشلر، لذتلی شرابلر، قش ایچون‌مکمل

(۱) اگر روح بیوك اولسه، آنك مرادینی ارلامك یولنده تن مشقت ومحنت کورور.

بیلی، وجهی ایچون، اسسیدن صاقلایان کیوملر، کوندوزنك سیجاغندن، کیچه‌نك صوئوغندن صاقلارلیق ئه‌و ایله قدعتل‌نوب، اشدن قولیبی تارتور بیوك بر بایلیق قولغه توشورمك ایچون مشقتلرگه صوقولمار ایدی حالبوکه واقعده اش، تام باشقه‌در، یعنی انسان، یالغز حاجات (معیشت ایچون داشلیجه کیره‌ك) نرسه‌لر ایله‌گنه کفایه‌لنمیوب، حیات ایچون ضروری اولماغان، بیك کوب „کمالیات“ (کورکاملیك نرسه لرینی) آرزو ایده‌در. یوکسه‌ك وتکلفلی سرایلر، بهالی جهازلر، قیمتلی وبیزه‌کلی کیوملر، وباشقه کون بـه کون آرتمقده، ایسکیلـری حاجیات یرینی طوتوب، یاڭیلری بری آردینلن بری پیدا اولوب طورمقده اولان، نرسه‌لر. عجبا انساننك یاشامه‌سی ایچون مطلقا ضروری اولان شیلرمیدر؟ اویله ایسه انساننك بو، کورونیش، وتکلفلرنك‌ده آرغی طرفنده بر بیوك آرزوسی اولوب، آنی آلـده ایتمك ایچون، بتون کوچینی صرف ایدوب، مال ییغمق ایچون طریشه ایکن.

بلکه، بو بیوك آرزونك، شرف ومنصب ایدیگی کوکلـگه کیلور. چونکه بو، دهشتلی کورونیشلرنك نتیجه‌سی گوزه‌للیك ومهابت هم انسانلر طرفندن احترامغه نائل اولمقدر. بو طوغری! فقـط مایلیقنـك معلولی اولان، شرف ومنصب‌نك اوزی، باشقه بر بیوك آرزونـك علّه‌سیدر. چونکه آڭا شرف سایه‌سنده آنحق ایرشیلیر، زیرا شرفدن مقصود اولان، لذت، شرف‌نك اوزیله آرتیق سیزلمیچه، آنك نتیجه‌سنده آچیق ومکمل رەوشده سیزلمکده‌در. شرف‌نك نتیجه‌سی، شول شرف‌نك کورونیشی ایله محبوب (سه‌ولمش) نی جلب ایتمکدر. چونکه، انسان، اوزکوزینده شرف صاحبی اولمق ایچون اهمیت وبرمیوب، شرف‌نك کورونیشی ایله، آنی جلب ایتمك ایچون، محبوبینك کوزینده شرف ایاسی اولمغه طریشیر. ارکك شرفگه، خاتون کوزینه کورکام کورونمك، وبونکه آنی اوزینه میـل ایتدرمـك ایچون سعی ایدر.

چونکه کوکل کورکامگه میل ایته‌در. شرف ایسه کورکاملرنڭ کورکامیدر. خاتون هم شرفگه، ارکك کوزیده گوزه‌ل کورونمك، بناءً علیه آنڭ اوربنی سه‌ودرمك ایچون سعی ایدر. (بو طوغروده «سه‌ومك وئه‌وله‌نمك» اسملی اثرمده مفصل صورتده یازلمشدر) اوبله ایسه، ایکی جنس (ارکك ودیشی) آراسنده اولان، محبت (سه‌وشمك)، انسانڭ بو دنیاده الڭ بیوك آرزو سیدرکه، آنڭا مال ییعمق، شرف صاحبی اولمق یولیله سعی ایدر. اگر بو، سه‌ویشمك اولمیه ایدی انسانلر، بیوك درجه‌لرگه ایرشمك ایچون، بر توقتاوسز یوروه‌رلر، مال ییعه‌رلر، کیچه‌نی کوندوزگه قاته‌رق، طریشمازلر، تورلی شیلر ایجاد وتورلی هنرلر اختراع ایتمه‌زلر، علوم ومعارفده ترقی ایتمه‌ز، وباشقه نرسه‌لر هم پیدا اولماز ایدی. قسقه‌سی: بو، «سه‌ویشمك» اولمیه ایدی «عمران» (دنیا توزوکلیگی) وجوده کلمه‌ز، دیمکه انسان، تیلسز حیوانلر کبی، حاجتلری ایله قناعتلنیر، کمالیاتدن خبرسز اولور ایدی.

بو قاریده یازدیقلریمزنڭ خلاصه‌سی: انسانڭ، بنا، راحت یاشامق وسه‌ویشمك کبی آرزولری جمله‌سی آنڭ سعادتیدر. مسعود اولمق ایچون بایلیق کیره‌ك. چونکه آرزولر، بایلیق ایله گنه الده ایدله‌در. صاعلیقنی صاقلامق کیره‌ك زیرا تننڭ آورولردن پاك اوله‌سی، سعادتنڭ برنچی شرطیدر. پاك محبت قانونلری حکمنچه یورمك کیره‌ك، چونکه راحتلیك وکوکل طنچلیغی بولاردن توغه‌در. بناءً علیه، سعادت ایشکاری اوچدر. بایلیق، سه‌ومك، صاعلیق. بو کتابده بز یالکز بایلیقدن بحث ایده‌چکمز. کله‌جك بابده آنڭا عمومی بر نظر ایدیله‌جکدر.

۵

بایلیقنڭ قوتی وتأثیری

«نه قدر آقچه‌ڭ اولسه شونقدر، بهاءسی اولور» سوزی مشهور سوزدر. افکار عمومیه هم انساننڭ قدر وقیمتی، تأثیر وقوتی مالی ایله اولدیغینه داهدر. سوزنڭ توغریسی: مال «اراده»نڭ امرلرینی کوچرمکده اولان، سیڭیر (مجموع عصبی) عقلنڭ، عمللرینده قورالی اولان. قول (آل) کبیدر. هر کیمنڭ بلدیکی اوزره، مملکتلرنڭ ترقی ایتمه‌سنده مالنڭ بیوك تأثیری واردر. بلکه دیه بلورزکه، مملکتلرنڭ قوتی، ثروتی ایله خلقینڭ سعادتی هم بایلقلری آرقاسنده‌در.

الڭ بای مملکت، الڭ قوتلی، الڭ سعادتلی والڭ مدنیتلی مملکت اولور. هر مملکتده قوت نڭ تزگینی بایلر قولنده بولونور. چونکه آنلر آز اولسه‌ده، مملکتنڭ نظاملرینه بارماق صوقارلر، حکومتی اوزلرینڭ بعض غرضلری ایچون قوللانیرلر. بوندن باشقه ناز ونعمت ایچنده اولانلر هم آنلردر. بو حالنی مصرده، وایچکی حاللریندن خبردار اولدیغمڭ باشقه مملکتلرنڭ همه سنده کورورسن.

کچن بابده: «انساننڭ سعادتی آرزولرینه ایرشمك ایله اولور» دیمش ایدك. انساننڭ قوتی مال ایله اولدیغندن، آرزولرینه ایرشمگه مقتدر اولانلر هم بایلر، بناءً علیه مسعود اولانلر هم آنلردر. بونی اوزون اورادی سویله‌مگه حاجت یوق. زیرا جمله‌مزگه معلوم، بایلر مال قوتیله یوکسك سرایلر بناء ایدرلر: مال ایله، او سرایلرنی مکمل جهازلر ایله طولتورورلر؛ مال ایله بهالی کیوملر کیه‌رلر، ونفیس زینتلر ایله زینتله‌نیرلر، مال ایله الڭ طاتلی آشلر ییه‌رلر: مال آرقاسنده. بوموشاق توشه‌کده قایغوسز اوله‌رق یوقلارلر. مال قوتیله، هر برالده ایستلمه‌سی ممکن اولان، آرزولرینه نائل اولورلر. شونچه مال ایله پك چوق مالر هم قازانیرلر.

عوام: «مال مالنى تارته» ديورلر. بو سوز عوام آراسنده مشهور اولان سوزلرنڭ ايڭ توغريسيدر. بونڭ توغريلغى، بورونغى صناولر وبيك كوب كورولمش واقعه‌لر ايله ثابت اولمشدر. چونكه بايلر مالرينى آراش، چوق تدبير آرقاسنده ييمشلندره آله‌لر. بايلرنڭ آز اشله‌ب وآز مشقتله‌نوب، بيك كوب مال تابديقلرى ويارليلرنڭ كون، تون مشقت ايچنده بولونوبده آز آقچه قازاندقلريدڭ حكمتى بودر. بعض محررلر، علمنڭ مالدن آرتيق اولديغينى، يعنى آندن دها تأثيرلى ودها فائده‌لى اولديغينى اثبات ايتمك استه‌رلر. فى الحقيقت بو ايكى قوتنى بربرى برله قارشيلاشدرمق (مقابله ايتمك) اورونسزدر. چونكه علمنڭ تأثيرى «هيئت اجتماعيه» گه اولوب، افرادغه تأثيرى اول قدر دگلدر. عام مملكتنڭ خيرانينى ايڭ قولاى وايڭ تيز يوللر ايله چيقارمغه يول كوسترمه‌سى سببندن آنڭ بايلغينى آرتدره. لكن اول بايلقدن عالملرنڭ اولوشى بايلرنڭ اولوشى قدر اولميور. زيرا قوّت، بو، صوڭغيلر قولنده اولوب، عالملرگه آنجق، فائده وخيراتغه ارشاد ودلالت شرفى توشمكده‌در. ايلك يتيشوب فائده‌نى قولغه آلمق ايسه طبيعى قوتليگه گنه ميسردر.

علم مملكتلرنى عموما ترقى ايتدره وبايمه‌سينه سبب اوله‌در. افرادنڭ مسعودليگى ايسه، قوتلرينى صرف ايتمگه توقفيدر. ايكنچى بابنڭ برنچى فصلنده يازيله‌چغى اوزره، قوتلرنڭ ايڭ بيوگى وايڭ تأثيرليسى مالدر. مشهور فرانسز محررى «اميل زولا» (*) نامى قولاقلرمزنى طولدران، انكليز شاعرى، «كپلنغ» (۱) كبى عالملرى آرقاسنده بايمش عالملر بارماقلر ايله گنه صانالمقده‌در. فرض ايدلم كه كوبده اولسونلر، لكن آنلر اصلا بايلر ايله تيگز اوله‌مازلر، وآنلر

(*) ۱۸٤۰ نچى يل پاريزده طوغمش ايدى ۱۹۰۲ نچى سنه‌سى وفات ايتدى حكايه‌لرى همده مشهور يهودى ضابط (دريفوس) نى مدافعه‌سى ايله مشهوردر. مترجم.

(۱) بو آدم بر حياتدر. مترجم.

ایله یاریشه‌مازلر. هر حالده، مال ایله برابر اولمیان، علم‌نڭ فائده‌سی آزدر.. والسلام.

مرتبه جهتندن ایسه، بایڭ قدری ایله، عالم‌نڭ قدر بری‌قارشیل‌شدروب باقسه‌ق کوررومز، آزمی کوبمی نادان اولسه‌ده، بایڭ مقامی یوقاری، سوزی طڭلانمش، امری طوتولمش‌در. عالم ایسه هر حالدن آندن توبه‌ن، حتی دیه بلورزکه، عالم، بایڭ مرؤوسی کبیدر. چونکه اول آڭا محتاج وآنڭ ایله یاریشمقدن عاجزدر. معما فیه بعض اورونلرده عالم‌نڭ فضلی اوستون اولوب، آنڭ تأثیر وقوتی آشکار اولور. بایڭ ضعیفلیگی وحالسزلیگی کورلور. اکن بوکبی اورنلر «هیئت اجتماعیه» نظاملرینه مخالف اوله‌رق واقع اولان، نادرشیلردر.

افرادنڭ قوتی مال ایله اولدیغینی، عمل‌اول قوت‌نڭ آنچق مدبری ایدیگینی آچیق آڭلادق ایسه، هر کیمگه مال بیغ‌مق ایچون یاریشمق لازمدر. ناکه قوتلی اولسون‌ده، آرزولرینه ایرشسین وبویله لکله مسعود وبختیار اولسون؛ مال بیغمق ایچون، کوزلجه سعی ایتمك، اشلامك، واقتصاد یولینی طوتمق واجبدر. کلەجك باب وفصللرده بو اوچ یول (یعنی، سعی، عمل، اقتصاد) حقنده بته‌رلیك سوز واردر. شونی آڭلاب‌اش کورملیسن.

برنچی باب

سعی

سعی‌نڭ تأثیری — اهلیت — اقدام — استقامت — توده — باغشیلق ایتمك

۱

سعی‌نڭ تأثیری.

سعی نه؟ — تقدیر وتدبیر — استقلالیت — سعی‌نڭ رکنلری.

۱ـ سعی نه ؟

سعی، انسان‌نك زمان ومكان ایچنده رزق، راحتلیك ورتبه ایدینمك نیتیله حركت ایتمه‌سیدر. یوقاریده، حیات‌نك روحی، حركت اولدیغینی سویله‌دك، هرنوع حركت اولان، سعی هم بقاء (یاشایش) وترقی‌نك روحی‌در. كوبدن دكل، تیرك مخلوق‌لرنك. تنازع بقاء (معیشت محاربه سینده) بولندیقلرینی هم یازدق. الڭ قوتلی مخلوق، ترقی باسقچینه باشقه‌لردن ایلك باسار وآنلرنك افضلی ویاشامغه صلاحیت‌لیسی‌ده شول اولور. انسان هم شول ثابت اولان «قاعده» اوزرینه یوریدر. چونكه انسانلر بو، معیشت میداننده رزق ایچون یاریشورلر قانغیسی قوتلیره‌ك اولسه، شونیسی رزق‌نی ایلك الده ایدر، قانغیسی كوب سعی ایدر (طریشیر) ایسه الڭ ترقی ایده‌نی والڭ مسعودی هم شول اولور.

اویله ایسه هیچ شبهه‌سز انسان‌نك بقاء وترقیسی اوّلا سعییه وایكنچی اشینه (چونكه اش سعی‌نك نهایتیدر) توقتامقده ایكن.

بو سوزنڭ دورستلگینه شاهدلر پك كوب اولوب. انسان آنلرنی هركون ئه‌وینده وبولنده وهر بیرده كورمكده‌در. تیمرچی كوروك، چوكچ، واورس (تیزگاه) نی تاشلاب ئه‌وینده یاتار ایسه آچدن اوله‌جگنده، بای، بایلغینی گوزلجه صاقلاماز ایسه فقیرله‌نوب یوعالوب كیده‌جگنده كم شبهه‌ایدر؟

۲ـ تقدیر و تدبیر.

بعض كشیلر، تقدیرگه بوی صونمقده حددن چیعه‌لر ودیه‌لر: انسان ایچون تقدیرده، سعادت وسفالت هر نه یازلمش ایسه شول اوله‌جق چالشمق وسببلره طوتونمق عبثدر. بو سوزلرینی ظاهرا «چالشمق» قاعده‌لرینه توغری كلمیان بعض واقعه‌لر ایله قوتلیلر. چونكه آنلر،

اول واقعه‌لرنك حقیقی سبب وعله‌لریدن کور بومه‌لر. وآنك وقوعینی موجب اولان عامل وماحرالردن صرف نظر ایته‌لر. مثلا آنلر دیه‌لر: (١)

عقللی، استقامتلی وزیره‌ك اولان عبدالله آغای فلان برسه ایله سودا ایده؛ معرزمسینه کله‌ن کیمسه‌لری غایت آچیق یوز طاطلی سوز ایله قارشو آله، معامله‌سنده استقامتدن آیرلمیدر. آنك اشلرینه وحرکتینه باقسه‌ك فوق الحد اوکارغه وپك کوب فائده ایدرگه کیره‌ك ایدی. حالبوکه یل آخرینده آنك زیان کوردیگی بلندی. نادان، اکی‌یوزلی واوصال صالح فلان مال ایله سودا ایده، معامله‌سی ایسه. عبدالله آغای معامله‌سینه بوسبتون باشقه! شویله اولسه‌ده اول فائده ایده‌در؛ بو، باشقه‌لیقنی آنلر «صالح» نك ایزگی بختلی، بولدزلی اولدیغینه، عبدالله‌نك قاره بختلی، دوشکون یولدزلی اولدیغینه، حمل ایده‌لر. طوغریسی هر نرسه‌نك برسببی واردر. البته صالحنك فائده ایتمه‌سی صاتمقده اولدیغی مالینك رواجندن یاکه سرمایه (صوما) سینك کوبلیگندن، یاایسه آنك سوداسینه بو بازارنك کیلشکانلیگندندر. عبداللهنك زیان ایتمه‌سی ایسه یا، صاتمقده اولدیغی مالینك دوشکونلیگندن. یاسرمایه‌سینك آزلیغندن، یاکه آنك سوداسینه بو بازارنك موافق اولمادیغندندر!

بونلرنك، برینك فائده، ایکنچیسینك زیان ایتمه‌سینه معامله ایتمکده اولدیغلری، خلقنك نادانلیغی هم سبب اوله بلور. شویله‌که، صحیح آنلرنی حیله وتولکیلیگی ایله آولادیغی حالده، عبدالله آغای آنلرنی اوزینه، استقامت وطوغریلیغی ایله‌ده ایناندره آلمیدر. باحود بونك کبی برطاقم باشقه سببلرده اولور. یولدزلیلیق وبولدزسزلیق ایله اعتقادنك اورونسز اولدیغی، عبدالله ایله صالحنك بری ایکنچیسینك اورنینه طورمقله، یاکه هرایکیسی برتورلی حاللر وبرتورلی سببلر اورتاسنده

(١) بو یرده بر نیچه سطر ترجمه ایدلمیچه براقیلدی.

بولونمقله آچیق بلنور. بوتقدیرده، اشنك كبر بسنچه اول‌چقنده، یعنی عبدالله‌نك. صالح‌دن آرتیق فائده ایده‌چگنده کم شبهه ایدر. اگر بو کبی بر امتحان (سناو) ایله، حال‌وزمان‌نك فرصت وواسطه‌لرنك «سعی» گه تاثیرلری اولدیغی بلنسه. بولدز ایله اعتقادنك بر معناسی‌ده‌قالمبور مگرگه «سعی» نك فرصت‌لرغه، توغری کلمه‌سینی (بو، توفیق‌دیب‌ده آتاله) بولدزلیلیق. وتوغری کلمه‌مه‌سینی‌بولدزسزلیلیق دیب آتایه‌لر! اول چاقده «بولدز» انسان‌نك اوز قولنده اولوب استه‌ر ایسه آنكا ایرشه آلور. چونکه فرصت‌لرنی غنیمت بلوب، قولندن کلدیگی قدر سعیینی آنكا تطبیق ایده‌ن کیمسه‌نك بورروی البت بوشقه کیتمز. اویله ایسه «تقدیر چیلر» نك «بولدز» دیدیکلری شیء فرصتلردن باشقه‌برنرسه‌دگلدرکه انسان‌آنی‌غنیمت‌بلوب‌سعییی آنكا کوره‌یوروودرسه، موفق (بولدزلی) اوله‌رق‌مقصودلرینه‌نائل اولور اشته‌بعض‌آدملرنك‌فوق الحدتیزلیك ایله یارلیلق وممسکینلیکدن، بایلیق ومسعودلیك درجه‌لرینه چقولرینك حکمتی بودر. یعنی آنلرغه گوزل فرصتلر توغری کلمش‌ده، شول فرصتلرنی غنیمت بلوب آنك مقتضاسینچه بر توقتاوسز چالشمشلر (سعی ایتمشلر) وبویله‌لکله مقصدلرینه ایرشمشلر

بولدزلی (بختلی) کشی شولدرکه فرصت‌لرنی کوزه دوب توروور وبر فرصت چیقدی‌می آنی غنیمت بلور. یولدزسز (بخنسز) آدم شولدرکه فرصت‌لردن غافل توروب، آنلرنی الندن قاچرور. خلاصه «بختلی» و«بختسز» سوزلری موهوم معنالرگه دلالت ایده‌ن سوزلردن باشقه برشیء دگلدرلر.

بعضاً فرصت‌لرنی قاچرمق گناهسی آتا آنالر موینینه توشه‌ر. زیرا بعض آتا آنالر بالالرینی کل‌جك کونلر ایچون حاضرله‌مکده قصور ایدرلر. بوسبب‌دن بالالری، کوڭللری استه‌دیگی آرزولرینی الده ایتمه‌گه حاضرلیقسز اولوب اوسه‌رلر واهلیّت‌سزلیك ایله‌اشکه

باشلایه‌ره‌ق سعی‌لری بوشقه کیدر. صوڭره زمانه‌دن زارلانوب. دنیانڭ آنلرغه قارشو وکیری توروبندن سوقرانوب عمرلربن اوتکه‌رورلر. حالبوکه زمانه‌نڭ گناهسی یوق، دنیاده کیمسه‌گه قارشو تورمامه‌دور.

مثلاً برکیمسه بالالریندن برینه کوبماللر طوتوب دوقتورلیق علمی اوگره‌تدر دیگی حالده ایکنچیسنه هیچ برهنر اوگره‌تدرمه‌سه غالبا اوّلگیسی، ایکنچیسندن دها مسعود اولور. لکن «اولگیسی، اوقوبین، اوقوماسین، «یولدزلی» اشارینده موفّقیت‌لی، ایکنچیسی یولدزسز (بخت‌سز) تحصیلی ایچون مگلر ایله آقچه‌لر تونولسه‌ده کشی اوله‌جق دگلدر» . دینلمز. زیرا، ایکچیسه‌ده اولگیسی قدر اهمیت ویرلسه ایدی، طبیعت، استعداد وزیره‌کلیکده بتوبله‌ی باشقه اولماز ایسه‌لر، شبهه‌سز مسعودلیکده ایکیسی برتیگز اولورلر ایدی.

درست، قای چاقده، فرصتلرنڭ، انسان‌غه اوزینڭ سعیدن باشقه‌ده فائده‌سی تیه‌ر. یا که سعی ایتمه‌زدن یاخشی‌ظروف وحاللرده بولونور. مثلاً بربالا، بیوك منصبلی وکوب دولتلی برعائله‌ده طوغوب، شرف وبایلیق قازانمغه چالشمه‌دن شرفلی وبای اوله‌رق اوسه‌ر. بوکبی‌لانڭ فقیر ومسکین بر عائله ونادانلر ایچنده اوسه‌ن بالاغه کوره موفقیتلی اوله‌چغینی انکار ایتمیورمز. فقط سعی (چالشمق) بونلرنڭ هرایکیسینه لازمدر. صوڭغیسینه یاشامق وترقی ایتمك، اولگیسینه بایلیغینی صاقلامق ایچون. یوقسه بونلردن آیرلوب قالامغنده شبهه یوقدر، زیرا بای آدم مالینی صاقلامق ایچون چالشماز ایسه اول مال، آز، آز کیموب، اریب ویوغالوب کیته‌جك، اول وقت بای آیاقدن توشوب «فقیر» ایله آنڭ آراسنده بر آیرمه قالمایاچقدر. لکن آنڭ خورلیغی ایله بارلینڭ خورلیغی آراسنده بیوك آیرمه وار. زیرا یوقاری درجه‌دن توبه‌ن درجه‌گه توشمك، راحتدن صوڭ خورلقده قالمق، انسان ایچون وراثت بولیله کله‌ن توبه‌نجیلك ایله خورلقدن مڭ مرتبه آغرواجیدر.

سعیل اوله‌رق طوغمش بالا. اوزینك آجی حالندن، راحتلیره‌ك اولان بر حالنی طبیعی بولدرکه. آنك ایچون قایغورسین وآنگا کونگل اوزاتسین. مسعودلکدن سعیللیك‌گه توشه‌ن کشینك حالی ایسه باشقه‌در. آنك حسرت واسفلرینك چیگی وصوگی اولماز.

بیك کوب حکمدارلر اوزارینك تدبیرسزلیکلری سببلی تاج وتختلرینی یوغالتدیقلاری وقت. آنلریدن قالان ایزگی بختلری بر فائده ایتمه‌مشلر. بیك کوب آدملر برمدت ایگچیلیك وراحتلیکده یاشه‌دیقدن صوگره تدبیرسزلیکلری سببندن محنت وخورلقعه توشه‌شلردر. اویله ایسه هر کیمگه — بای ودولتلی‌ده اولسون — سعی‌دن چاره یوق ایکن! بخت‌که وآتا بابالیغینه ایشانوب اشسز یاتان کشیدن احمق کشی یوقدر.

پك کوب. فقیرلیك وسفالت ایچنده طوغان آدملر واردرکه اوزلرینك طریشلیق وبولغانلیقلری همت وتدبیرلری آرقاسنده ترقی ایدب بیوك ودولتلی آدملر رتبه‌سینه تزلمشلردر. اگر بولر بخت‌سزلیکدن زارلنوب ئه‌واریده یاتسه‌لر، عمرلری بویونچه محنت چوقورلریده قلورلر ایدی. «بز محنت‌سز طوغمشز!» دیه‌رك اشسز گیزه‌ن آدملر الك احمق آدملردر.

ای حرمتلو اوقوچی، ایمدی سن اصلاً «یولدز پرور» لرگه آلدانمه، وآنلرنك اعتقاد ایتدیکلری معنا ایله، بخت وبختسزلیكنك تأثیریه‌ده ایمان اینمه! چونکه سعی وتدبیر «یولدز» لرنك حکمینی اوزگه‌رته‌لر؛ بخت وبخت‌سزلیکاردن کوله‌لر. «یولدزلی» آدم شولدرکه، زمانه‌نی کوزه‌ده‌رك اویاغ توردر، مناسب حال وموسملردن کوز یوموب قالماز. ایرگی بختلی آدم شولدرکه، فرصت‌لرنی غنیمت بیلکده حکیمانه طاورانور، هر اشنك آخرینی اویلار، سعی وعمل‌گه کرشه‌زدن ایلك آنك نتیجه ویمشلرینك نه اوله‌چغینی آگلار.

٣ — استقلاليت.

يوقاريده، رزق وبيوك مرتبه ازلەمك حقنده اڭ تأثيرلی نرسه، يالڭز «سعی» (چالشمق) اولوب، توفيق، بولدر، بخت، بولدرسزليق، وبختسزليك ديگان نرسەلرنڭ صرف موهوم برشيلر اولديغينی آڭلادڭ! شيمدی‌ده سعی‌گده يوزطوته‌جغڭ اڭ مهم وفائده‌لی نرسه‌ی بلمه‌لی‌سن. اڭ اوّل بلنمه‌سی لازم اولان نرسه بودر. زيرا اول حقيقی راحتليليكمك اچقيچيدر. سعيگده «استقلاليت» گه يوز طوتماليسن!

اگر «استقلاليت» سوزينی آلتون ايله يازمغه حالمدن كيله ايدی، مطلقا يازار ايدم. چونكه دنياده انسانلڭ، قولينه توشوره‌جگی نرسه‌لرنڭ اڭ بهاليسی «استقلاليت» در. سن مستقلليك ايله رزق تابه‌جغڭ اش ايچون سعی ايله‌كه، اول اشنڭ نه شريكڭ (اورتاغڭ) ونه‌ده رئيسڭ اولسون! چونكه شركت (اورتاقليق) زنجير، رئيس قول آستنده بولونمق هم زنجير، هم‌ده ذلّتدر. استقلاليت، استقلاليت! زيرا خدمتده بولونمق قولليق هم ياريليقدر. حكومت اشلرينده مأمور اولان آدم، مينيستردن باشلاب، (پيسار) غه قدر، حكومت فابريقاسنده — خدمتينه كوره اختيارسز اوله‌رق ئشلانمكده اولان آلتدن باشقه برشی دگلدر.

حكومت مأموری غالباً حريتدن محروم. اشنده، راحتليگنده، كيلونده، كيدوينده، سوزينده، فكرينده باشقه‌لريده زنجيرلەنمش، آدم كبيدر.

اوب يالقفان واشندن طويغان اوله‌در. چونكه بوگون اشله‌مكده اولديغی اشنی كيچه (دون) ده اشله‌دی وياريده اشليه‌چكدر.

اول يالقاودر. زيرا حكومت اشلری آز وبيلگولی ساعتلرده

اووب آدك اكثر وقتلری بوشدر. همده آلاجغی معاش چیكلەنمش وآلتنوی محقق اولدیغندن باشقه اش آزلەب یورمگه لزوم كورمیدر. اول تجربەسزدر. چونكه اول تورلی آدملرگه آرالاشمغه مجبور اولمادیغندن مكتبدن اوگرەنوب چیقدیغی علمدن باشقه علمی یوق. وآنكده كوبیسی مأمورایك زمانلر بمع اونودولوب بتمشدر. اول – كشیگه محتاج اولماسەده یارلیدر زیرا «هیئت اجتماعیه» دە آنك مرتبەسی هر كمگه معلوم اولدیغندن، اگر كچیشده „اقتصاد" قاعدەلرینه رعایت ایدر ایسه، ساران وتار قوللی! دیەر. شوڭك ایچون اول نه قدر كوب اولسەده، بوتون آیلیغیی طوتمغه مجبور اولدر. بناءً علیه مأمور، تارقوللیلق ایلەخورلاونی تحمل ایتمەر.

مأمور اگر آیروجه یعدیغی آقچەسی اولماسه یارلی صانالور. چونكه اول مأموریتندن توشورلسه، یارلی ایله آنك آراسندەذره قدر فرق قالمیدر. اول فورقادر. چونكه اول، تایانج معیشتینه آلیشمشدركه، مأموریتندن توشورلدیسه، نه یول ایله رزق تابمغه بلمایچه حیران اولوب یورور.

اشته غالباً، حكومت خدمتلرینده مأمور اولانلرنك حالی بودر. ایمدی سنده آنلر كبی اولمغی استەرمیسن؟

اگر ترقی ایتمك مستعد اولوب، حكومت خدمتنده، آخر عمركده بر „قلم رئیسی» اولمغه، یاكه آندنده یوقاری مرتبەگه ایرشمگه امل ایسەڭ، آزاد، اشلر دائرەسنده بر بیوك تجارت „فیرما"ـسی صاحبی، یاكه بیوك „فابریقا» ایاسی یاخود قوّتلی بر شركت مدیری ویا كه باشقەلاری اوله بیلورسنكه، بونلر سایەسنده سنڭ مرتبەڭ، حكومت خدمتندەگی «قلم رئیسی» ویاخود باشقەلرینڭ مرتبەسندنده یوقاری وبابلغیڭ دها آرتیق وخلق آراسنده قدرڭ دها بیوك اولور!

چونکه، آزاد اشلر میداننده سعی ایتمك، حکومت خدمتنده اولان ترقی میدانینه کوره افراط درجه‌ده کیکدر.

حکومت دائره‌لریندن باشقه یېرلرده، یعنی تجارت وباشقه‌لری دائره‌لرینده خدمتده بولونان کشیلر اوته گیلردن‌ده بختسز سانالسه‌لر سزادر.

چونکه آنلرنك قوللیق، یارلیلق، فکرسزلیك، قورقاناق، یالغانلیق وباشقه‌لریندن اولان اواوشلری، حکومت مأمورلرینکدن قات، قات زیاده‌در. بونك اوستینه غالبا آنلر، راحتلیك نه اولدیغینی بلمه‌زلر. آنلر دائما یاتاقدن اش یېرینه واش یېریندن یاتاقغه! بڭا سویلاسنه، باشقه‌لرینك خدمتنده یوروب، افراط درجه‌سنده تارقوللیاق ایتمایچه کم بایودیغی وار؟ آزادلیق طادینی بر آز طاتدیقدن صوڭ قوللقنك آچیسینی سیزمیوب، مویندن خدمت زنجیرینی آطوب، «استقلالیت» گه قایتمیان کم وار؟ ممکن اولدیغچه خدمتدن صاقلان! خدمتنی، اوزلرینی اشنك اوکسایلیغی، آیلیقینك بیدگیلیلیگی ایله آلدایان، ماللری بناءً علیه قوتری اولمادیغی حالده، باطل مرتبه دعشلرینی یالترانمق ایله خلقنك کوزینی آلداتان کچکنه روح ایالرینه طاشلا!

«استقلالیت» گه یورو! بیوك روحلی، غیرتلی، همتلی، کیسکین عزیمتلی کیمسه‌لر ایچون آزاد اشلر کیك بر میداندر. اشگده مستقل اول که نشاطلی اولورسن، ویالوقمار (اوصانمار) سن! چونکه بوحالده سنك شریکك، رئیس ومدیرك اولدیغندن اشگك فائده وبمشلری یالگز اوزیگه اولور. هر قازاندیغك اوزیگه اولورسه، کسب گه رغبتك آرتور، اش وکسبنك بر کی بر ایشیگی (قپوسی) آچلدیغی کبی آڭا توغری یوگوررسن! اشگده رئیس وحوجه‌دن آزاد اولدیغڭدن آندن لذت تابارسن، بناءً علیه آندن سوقراتمازسن! آزاد اشگده، ی مملکتده تزگینسز اولان، بر پادشاه کبی کوررسن! خلق‌غه

آرالاشویك سببندن آنلرنی صنامق ایله معلوماتك کوبه‌یور. بو یللکله سنك اوكگده اش میدانی کیگایور ورزق کیله‌جك یرلر یافینلاشور. شونك ایچون، مأمور وخدمتچی هرکون اشله‌مکده اولدیغی، بر تورلی اشلریدن طویدیغلری واوصاندیقلری حالده، سنك ایچون بالعکس کسب واش پك یبگل ولذتلی کورولور. کور آلدیگده رزق قپولرینك آچیق طوردیغینی کوردیکك زمان اوز اوزیگه ایشانجك آرتور. تورلی مشربلی، تورلی احلاقلی وتورلی مسلکلی خلقلرغه آرالاشویك سنلی احلاقك گوزلله‌نشیر، طبیعتك نازکلانشر.

بایلیغك آرتور. چونکه سنك کلیر (داحود) لك چیکله‌نمش (محدود) اولمادیغی کبی. معیشتگده مأمورلرنك کورونیشلری ایله قیدله‌نمگه مجبور دکلسن. نه قدر تار قوللی اولسه‌ك ده، سنی تار قوللیق ایله حورلایه‌مازلر. احتمال کیك قوانی صانارلر. زیرا، حلق سنك وارداتگك مقدارینی بلمه‌دیکلریدن آنی مصارفك ایله قارشیلاشدره آلمازلر. مالّی اولار ایسه‌ك هر نرسه اوله بلورسن، مستقل اول، دوستم مستقل!

۴ — سعی‌نك رکنلری.

یوقاریده‌غی بابلرده، رزق الده ایتمك سعی‌گه (چالشمغه) توقتادیغی، اللهك تقدیری سعی واش اوكنده برسدّ حائل اولوب طورمادیغی، انساننك سعادت وسفالتی تقدیر وبولدزلرنك تأثیریندن اولمایوب، آنك بوالدزی چالشمق، اشنده استقامتلی اولمق، فرصتلرنی غنیمت بلمای ایل کونارلدیکی وتدبیرسزلیك سببندن توشدیگی بلندی. اشبو حقیقتلرنك همه‌سی رزقلی وسعادتلی اولمق ایچون انسانغه چالشمق لازم اولدیغی اثبات ایده‌در. کینه یوقاریده انساننك اشلرینده سعی ایده‌جگی نرسه‌لرنك الك خیرلیسی „استقلالیت“ اولدیغینی‌ده سویلادك نوبیرده ایسه، سعی‌نی کورکم ایله‌جك، انسانی مقصدینه ایرشدره‌جك

سببلری ذکر ایدەجگز. برنجی: سعی ایدەجگمز نرسەگە اهل اولمق وآنگا ایرشمگە «کفائت» اپاسی اولمق کیرەك. «کفائت»، علم تجربە وافندار ایلە اولور. ایکنچی مشقتلی وبیوك اشلردن تارتونمق ایچون اقداملی اولمق کیرەك. اقدام (اشرگە کوکس کرمك) انسان، اوزینك درجەسینی طانومق، واوز اوزینەتایانمق ایلەاولور. اوچنچی حلق قاشننە انابتلی سانالمق وآنلرنی معاملەدن اورکوتمامك ایچون استقامتلی اولمق کیرەك. استقامت طوغریلیق، سوزدەطورمق امینتلی اولمق، وعدالت ایلە اولور. دوردنجی، اوزی ایلە معاملە ایدوچیلر وایدەشلری آراسندە گوزلچە چالشمق ایچون «نودد» اوزینی سەودرمك کیرەك. بشنجی: یاخشیلیق ایتمکلە کوکللرنی اوزینە قارانمغە کیرەك. بونك سببندن آنك یاردمچیلری کوبەیوردە، کیرەك وقتدە آنلرنك هرقایوسندن فائدەلنیر کلەجك بابلردە بو رکنلر حقندە تفصیلات ویرلەجکدر.

۲

اهلیت

اهلیت نه؟ — علم — تجربە — خصوصی معرفت — کمالی معرفت،

۱ — اهلیت نه؟

انسانلرنك یاشامق ایچون نزاع ایتدیکلری (یعنی تیرکلیگی سەودیکاریندن، بو، حیات میدانندە هەسیلك رزق قازانمق ایچون سعی ایتدیکلری) مسلم برقضیەدر. تناسل (طوغدرمق) قاعدەسینە کورە، خلقنك کوبەیوی واوسوی سببلی، دنیانك معمور اولان، قسمی آنلر ایچون برنیچە عصرلردن بیرلی تارایورغە تیوش ایدی. لکن بو درجەدە کوبەیو، عمرانی برسبب دنطولابی حاصل اولمادی. او سبب: بیر یوزی هرنە قدر کیلك ایسەدە، رزق ازلەمك میدانی او قدر کیلك دگلدر. بناءً

عینه انسانلر شوت میدانغه طیعه‌لر وآنده یاریشه‌لر. اشته شول یاریشده ضعیفلر تاپتلوب یوغالمق، قوّتلیلر اوزمقی وداها قوّتلنمکی‌در. بوندنطولایی، هر طوغان یاشاماز، وهر ارککده طوغوتماز. بو یاریش ایچون لازم اولان نرسه، „قوّت“، کفائت یاخود „اهلیت“ در „افضل اولان دها اوزاق یشار“ قاعده‌سی مسلم بر قضیه‌در. چونکه عمران (دنیا توزوکلیگی) افضل‌غه دها محتاجدر. انسان‌نڭ افضلیتی (آرتوقلیغی) اهلیتی ایله‌در. بوقاعده‌لره بناءً کمنڭ اهلیت وکفائتی کوبره‌ك اولسه، سعیده موفقیتلی هم اول اولور. چونکه انسان‌نڭ اهلیت کفائتی‌نه قدر کوب اولسه باشقه‌لر آڭا اوت قدر محتاج اولور. بو حالده سعینڭ موفقیتلی اولمه‌سنده شبهه یوقدر. اگر انسان بونڭ عکسنجه (کروسنجه) اولورسه اش‌ده عکسنجه اولور. یعنی برکیمسه‌نڭ اهلیتی نه قدر آز اولورسه آڭا احتیاج‌ده‌اول درجه‌آز اولور. بلکه آڭاهیچ کم محتاج‌اولمەز. بویله‌لکله سعینده موفقیتسز اولوب، حالی‌ده پك ناچار اولور. صوڭره آنی سفالت کیمرور.

مثلاً بر سودا شهری، باری یوزکاتب‌گه محتاج اولسون. حالبوکه آنده علم، تجربه ومعارفده (یعنی اهلیت‌ده) تورلی درجه‌ده اولان، ایکی یوز کاتب وارایکن. البته بونلر ایچنده „افضل اوستون اولور“ قاعده‌سینه کوره، اهلیت واستحقاقی آرتیقجه اولنلریقلری قبول ایدلوب، باشقه‌لری تاشلانور. بعض وقتده‌ قبول ایدلمیه‌نلرگه قاراغانده اهلیتی آز اولان بره‌و قبول ایدلسه؛ بر نادر سبب ایچون اولوب، اشلرنی آڭا قیاس‌ایتمك دورست دگلدر. بوسویله‌دکلریمزگه‌کوره، معیشت سببلری نه قدرآز، سعی میدانی نه قدرتار؛ واشلرنڭ کیدیشی نه قدر آفرین اولسه‌ده، اهلیتی آرتیق اولان کشیلر اوڭنده رزق ایشیگی قاپالمار.

اگر بوکاتبلرنڭ. اهلیتی الڭ کوت اولانی خدمتندن استعفاء ایتسه

یاکه بره‌ر سببدن چیقارلسه؛ قالان توفسن توفز بیرنسك بری، آنی شغللندره‌ن کاتبی عزل ایدوب اولسه‌ده، آنگا بوشالتیلور. چونکه اش ایاسی آنی، آننك اهلیتندن فائده‌لانمق آرروسیله باشقه‌لرغه ترجیح ایدر.

فرضا برشهر ایللی دوقتورغه محتاج ایکن، اول شهرده یوز دوقتور اولسه، شکسز، آنلرننك هربنده اهلیتی کوبره‌ك اولانی، موفقیتلی سعادتلی اولور.

بوخصوصده «کمائت» یالگز دوقتورلیق فیننك اصولینی بلمکله تمام اولمیوب، هنرنی گوزلجه قوللانمق ویاخشی معامله ایتمکده شرطدر بوننك ایچوندرکه بعضا دوقتورلیق فننده داهیه اولانلرغه قاراغانده، یالگز «دیپلوم» ایله دوقتوراولانلر دها بختلی ودها سعادتلی اولورلر. طبیب ایله کاتب گه، آدووقات، ساود اگر، همرور وباشقه لربسی اوزنك قیاس ایته بلورسن که، البت بونلرننك ده افضل اولانلری دها موفقیتلی، سعی واشنده اهلیتی کوبره‌ك اولانلری دها بختلی اولور ودها ترقی ایدر. نادرغه ایسه اعتبار یوق!

اهلیت، باشلیجه دورت نرسه ایله تمام اولور علم، تجربه، خصوصی معرفت، کمالی مروت. توبه‌ده بونلره دائر یازه‌جقمز.

٢ - علم

اگربدن اوروپالیلرننك مدنیت وحضارتده ترقی ایتمه‌لریك، آنلرده راحتلیك وسعادت وسیله‌لرینك طوب طولوغ اولدیغیدك، آنلرننك هنر وصناعتلرده‌گی مهارتلریك، بیوك اشلرگه اقتدارلریك، اختراع وکشفیاتلریدك کوبلیگینك وباشقه ترقی نتیجه لرینك سببی صورسه‌لر، بن‌در حال: «بونلرننك سببی علم‌در» دیه جواب ویرور ایدم. زیرا، علم، انسان‌غه یاشامق ایچون اشله‌مك لازم وشرط اولدیغینی بلدیر، وآنی معیشت (کچنیش) ایشکار یه کوندریر.

اگر شرقلیلرنڭ آرنده قالولرینڭ، محنت ایچنده یاشادیقلرینڭ، اشلرینده بولدن یازدیقلرینڭ، آنلر آراسنده آوروپالیلرنڭ منا وسو-پوریدی عادتلرینڭ تارالدیغینڭ سببنی صورسه‌لر درحال: «بونلرنڭ سببی نادانلیقدن باشقه برنرسه دگلدر.» دیه جواب ویرورایدم. چونکه نادانلیق برصوقورلقدرکه. انسان بوسببدن اوزقدرینی تانیماز، مرکزینی بلمه‌ز، رزق یوللرندن غافل اولور. شرق، مدنیت، عمران وحضارت خصوصنده اولان‌توبه نچیلیگندن، خلقینڭ همه‌سی علم نوری ایله نورلانمادیقجه اصلا قورتوله‌حق دگلدر.

بزشرقلیلر. علم‌نڭ‌هر فردایچون لازم اولمادیغینی ظن ایدویمز. بیوك یا کشلریه‌زنڭ بریدر. مادام، بوتون ملتنڭ ترقیسی، اول ملّت افرادینڭ همه‌سینڭ ترقیسی ایله‌آنجق‌اولور، اول حالده ترقیدڭ نیگزی اولان‌علم‌هرمردایچون نه‌دن لازم‌اولماز؟ فقط، انسانلرنڭ‌لازم مقداری علم‌گه احتیاجلری البت اوزلریڭ علم تحصیلنیه اولان، اقتدارلری نسبتنده تورلیچه اولور.

اگر آوروپا شهرلرینده سیاحت ایدوب، خلقینڭ حاللرینی آڭلاساڭ، آنلر مجلسلرینه حاضر اولساڭ الڭ آشاغی‌درجه‌ده اولانلرینڭ هم‌معارف عمومیه‌دن، وعلملرمقدمه‌لریندن خبرداراولدیغینی‌کوررسن. شونڭ‌ایچون آنڭ‌ایله اولنوروشسه‌ڭ مجلسی لذتلی‌اولور، اگرمناظره ایدشسه‌ڭ، سنی فکر ورأیلری ایله عجبکه قالدرور.

غرب (آوروپا وآمریقا) ده الڭ تـوبه‌ن براشچی، الڭ حـرمتلی داتلرکبی، غزته‌لر اوقور، بوش‌وقتلرینده رومان وحکایه‌لرمطالعه‌ایدر، آننڭ‌خلقڭ کوبیسی‌استه‌رنه‌درجه‌ده‌اولسونلر، عمومی مجلسلرینڭ زمانه‌نڭ پولیتیقه‌سی حقنده سویله‌شورلر، علمی. اقتصادی‌وادبی‌مساله‌لر وباشقه‌لذتلی وفائده‌لی بحثلر حقنده تعاطی افکار ایدرلر. چونکه آنلر قاشنده وقت

پك بهالی اولوب، آنی واق نوباك سوزلر، معاسر هنگامه‌سر ابره ئه‌رەم ایدونی اصلاجائز کورمه‌زلر. آنده‌ءەوم حلق‌علم، ادب وحطبه‌قلوبمریه عەومی کتبخانه‌لرغه تیاتر واوبون بیرلربه یورورلر. آملر اویون بیرلر یندن‌ده علم‌وغیرت چیقاره بلورلر. سوزنڭ توعریسی بوکچی، خدمتچی، آرباچی وباشقه‌لری ایچون لازم دگلدر ظن ایتدیکمز، شول آزمعارف غربلیلرنڭ بزدن هر اشده ایلری اولمه‌لربه سبب اولمشدر. چونکه‌آرباچی، یوکچی وباشقه‌لرینڭ بوش وقتلر یده‌غزته اوقولری آنلرغه مشقتلرینی اونوتدرور، وباشقه لذتلی نرسه‌لر کبی آندرغه آیروجه برلذت ویرور. بوندن باشقه هم آنلرغه پك کوب فائده کیتورورکه بوسببلی آنلرنڭ عقللری اونکم‌شیر، احلاقلری گوزه‌للشیر، دوقلری نازکل‌شیر، سوزلری طاتلیل‌شیر. بولرنڭ جمله‌سی آنلرنی اشکه اهلیتلی ایدر وآنی پشروب اشل‌مگه قدرتله‌ندرور.

فرض‌ایده‌لم: برانسان اوزینڭ اشنده علم‌گه‌ده محتاج اولماسین فقطسعینده، توتدیغی‌یولنده، خلق‌آراسنده، خلاصه: حیاتینڭ هر نقطه‌سنده آڭا علم مطلقا لازمدر. چونکه علم انسان‌غه لذت ویرور، فکرینی یوکسلتیر، اوزینی عزتلی‌ایدر، امیدلر ینڭ دائره‌سینی کیڭایتور، ادبی درجه‌سینی یوغاریلاتیر، طبیعتینی تهذیب ایدر، حقوقینی (پراواسین) تانوتور، عقلینی زیننلر، سوزینی طاتلی ومجلسینی محترم ایدر.

ریاضیات جغرافیا، تاریخ کبی علملر مقدمه‌لر ینڭ بونلرغه محتاج اولمیان اشلر ایچون فائده‌سز اولدیغینی ظن ایدوجیلر پك یاڭلش بر ظن‌غه واره‌لر. چونکه‌بوکبی آدملر آنلرنڭ فائده‌لر ینی سیزمه‌زلر ایسه‌ده، بونلر واقعده اشلرنڭ جزئیاتنده پك فائده‌ایدرلر. پك جوق وقتده بو علملرنی یاخشی بلمک سعی‌وعمل یوللرینڭ اڭ‌یولای. واڭ قسقه‌لرینی تابمه‌غه یاردم ایدر.

علم اوگره‌نمك ایچون دوعصرنڭ حلقینه موافقت ایتمکدن باشقه‌بر

سبب اولماسه شول‌ده بینه‌ر ایدی. چونکه باشقه خلقلر کبی آنلر قاشنده قدرلی اولان نرسه‌نی بزده طلب وتحصیل ایتمه‌ز ایسه‌ك، معیشت یولنده آنلر ایله برابر یورومه‌کمز محالدر. بو یازدیقلریمزدن علم‌نڭ اهمیتی وبیوك فائده‌لری آڭلاشلدی. بناءً علیه علم‌نڭ سعی (چالشمق) رکنلرندن بر رکن اولوینده ذره قدر شبهه قالمادی.

اگر انسان نادان اولسه‌نسلی یاکه مالی سمی آلده‌ده اولسون آفرین، آفرین آرتغه کیدر، نهایت اڭ آرتده قالور. بوزماننڭ آدمی ایچون، اوقومق یازمق ایله برابر، حساب، جغرافیا مقدماتینی، مختصر تاریخ عمومی، فسقه‌چه عمومی «قوانین طبیعیه» نی واوز تیلینڭ مهم اصول وقواعدینی اوگره‌نمك مطلقا واجبدر. بونلر اوستینه نه‌قدر آرتیق علم تحصیل ایتسه اول قدر فائده‌سی اولور!

«هر تیل بر آدمدر» دیبورلر. بو سوز شایان دقتدر. چونکه بر آدم، بر، یاکه کوبره‌ك تیل بلسه، تیلگه اوستادلیغی، اوطوردیغی یبریڭ بلدیگی تیللرنڭ اهمیتی نسبتنده آنڭ سعی واش میدانی کیڭایور. پك کوب وقتده ایکی تیل بله‌ن کشینڭ سعیی ایکی اولوش فائده کیتورور. شونڭ ایچون انسان قولندن کلدیگی قدر کوب تیللر اوگره‌نمگه چالشملی. باخصوص معامله واش میدانی کیڭایمکده، تورلی ملتلردن اولان خلقلرنڭ آرالاشوی فوق‌الحد آرتمقده، پك کوب اشلرده خصوصا ساوداده تورلی تیللر استعمالینه زیاده احتیاج کورلمکده اولان شیمدیکی عصرمزده تیللرنڭ اهمیتی پك بیوکدر.

٣ — تجربه واختبار (صنامق)

چالشمق ایچون بر اورون (وسط) لازمدر. چالشمقنڭ اورونی خلق آراسیدر.

گوزلجه چالشمق ایچون برابرلرینده سعی ایده‌جكڭ خلقلرنی صنامق لازمدرکه، رزق ازله‌یه‌جكڭ یولدن آداشمایه‌سن. آرالرینده

چالیشه‌جغك خلقلرنی صنا ، آنلرنك بارچه حاللرینی آکلامغه طریش؛ شویله ایدرسه‌ك آنلر ایله معامله ایدویك قولای اولور واول معامله‌کدن فائده‌لنورسن ! نه قدر یاخشی صنار ایسه‌ك اول قدر، سکا سعی (چالشمق) میدانی کیکایور. حرکت مرکزلرینده، اش یپرلرینده طولاشوب، خلقنك سعیلریمك الك اوفاق جزءلرینه قدر دقت ایت ؛ تورلی صنف‌دن اولان کشیلر ایله آرالاش، الك اوّل حلقنی برم، برم صناکه، بونکله دوستنی دوشماندن، ایزگینی یاوزدن، عالمنی جاهلدن. بیوکنی اوفاقدن آیروب بله‌سن . اگر بویله ایدر ایسه‌ك حقلك‌طشلری ایله‌آلدانمازسن، آنلر ایله اولان معامله‌کدن مقصدکی الله‌ایدرسن، آنلر حقنده اولان حکملرك طوغری اولور، الفت ایله کچنه بلورسن وآنلردن استه‌دیکك کبی فائده‌لنه آلورسن !

رزق یوللرینی صنا که، قانغیسی کیکره‌ك وسکا یاقینره‌ق، وسنك معیشتك ایچون خیرلیره‌ك وقولای‌راق اولسه شول یولغه کروب یورویکنك بیلگه کیدویندن امین اولورسن ! اشلرنك تورلیسینی صنا، خلق، اشلریدن فائده‌لنمق نیتیله نیچك اشلیمر ، شونی بـاق، کسب یوللرینك جمله‌سینی، حاضرلیق وآقچه جهتنده اولان کیره‌کلرینی رواجلی اولاجق کیفیتلرینی یاخشیلاب آکلاکه، بونلردن اوزیکه مناسب اولانینی اختیار ایتمکده آچیق کوزلی اوله‌سن !

کمگه یاقینلاشسه‌ك شونك سلوکینی (حرکت وکیدیشینی) صنا که هر حالده آندن بر فائده حاصل ایدرسن. استقامتلی اولسه، بو استقامتسز خلق ایچنده استقامتلی آدمنك نیچك یورودیگینی بلورسن؛ اگر استقامتسز اولسه، استقامتسز آدمنك استقامتلی آدمدن نه ایله آیرلدیغینی اوگره‌نورسن. اگر یاوز آدم اولسه ، آنك یاوزلیغندن صاقلانمق یولینی باقارسن. ئه‌یله‌نه‌کده اولان آدملردن هر قابوسینك حالینی صناده، آنی اوز حالك ایله قارشیلاشدر اگر مسعود ایسه ، آنلر کبی

اولمه حالیشیر، سه‌بب (توشکون) ایسه اوزنکنك مسعودلیگگنی سیزوب شکر ایدرسن. سفیل (بختسر) نینك سفالتیبك سببلرینی آڭلا که، آنلردن صاقلانه‌سن مسعودنك مسعودلیگینك سببلرینی تیکشرکه، آنك بولینی طوته‌سن ایشته بویله‌جه بوتون وجودنك کوروچی کوز، ایشدوچی قولاق، آڭلاوچی کوڭل اولسون. هر بر نرسه‌نی آڭلا. چونکه هر بلدیککدن بر فائده حاصل ایدرسن.

علملرنك کوبیسی تجربه واختبار یمیشیدر. الك کیره‌کلی اشلرنی صنامش اولسه‌ك سنك آڭلك (فهمك) عالملرنك آڭلدن بر ده کیم (اکیسك) اولماز

بلکه سنك تجربه وصاویکدن فائده‌لنویك آنلرنك علملریدن فائده‌لنولریدن کوبره‌ك اولور. پك کوب، تجربه‌لی، زمانه‌نك آچی وتوچیسینی طاتمش آدملرنك فکرلری عمرلرینك بارمینی دارالفنون (اونیوبرسینیت) لرده کچرمش عالملرنك فکرلریدن نوعربراق اولور.

۴ — خصوصی معرفت

کچن ایکی بابده، چالشمق میدانی کیڭایسین ایچون انسانغه کوب صنامق، اوقومق، یازمق اوسنیده بر نیچه علملرنك مقدمه‌لرینی بلمك تیوشلی اولدیغینی بیان ایتدك. فقط بونلر هر کمگه لازم اولان، عمومی معارفدرکه. هر کم کوچی یتدیگی ومیسر اولدیغی قدر اوگریر. انسانلرنك میللری: کیدیش واشلری تورلیچه اولدیغندن هر کمگه خصوصی معرفت (اوزینه مخصوص بلم) هم کیره‌کدرکه اوزینه مخصوص اولان بولیده گوزلچه یوریه بلسین. «خصوصی معرفت» دن مقصدمز اولدرکه، انسان اوزینه اختیار ایتدیگی اشنك جزئی وکلی قاعده‌لرینی مکمل صورتده بلمی، وآنك اسباب ونتیجه‌لرینی آڭلاملی وآنك بر حاللرینه واقف اولملی که، اول اشده مهارت حاصل ایتسین.

بوقسه یورشی ییلگه‌کیدر. بوڭا بر مثال :

بر کمسه بر تجارتخانه‌ده کاتب (یازوچی) اولسه ، آڭا بعدیکی
یا که اشده محتاج اولدیغی تیللرنك همه‌سنده گوزه‌ل ره‌وشده یازا
بلمك وتیز یازمق ساوداصطلاحلرینی، ساودالری معامله‌یوللرینی‌بلمك،
علم حساب ، باخصوص « دوبیا » двойной системъ قاعدلرینك
مهارت صاحبی اولمق، وباشقه اوزینك اشده (یاز وچیلغنده) کیره‌کلی
اولان هر نرسه‌نی بلمك مطلقا واجبدر.

انسان بر اشکه آنی اطرافلیچه بلمه‌زدن باشلاسه یورشینك
ییلگه کیدوینك شبهه یوقدر. بونك ایله‌گه قالمایوب زبانده کورور،
خلق نظرینك کولکیگه هم قالور. دورست، بعض کشیلر، بعض
اشلرگه، آنك یوللرینی بلمه‌دیکلری حالده بر مدت حایشدیقدن
صوڭره اوگره‌نمك امیدبله کریشه‌لر، گوزلچه اشله‌مگه آلیشمازدن
کوره‌چکلری زیانلرغه توزه‌لر (صبر ایته‌لر). لکن بوبله کرشمك هر
اشده جائز دگلدر. زیرا اشنك یوللرینی اوگره‌نودن اوّل کوریله‌جك
زیان افراط الوغ اولسه آنی طولدرمق ممکن اولمیور. بوڭا بر مثال:
تجارت‌قاعده‌لرینك‌یالکز اسمرینی‌بلدیکی حالده بیوك سرمایه‌ایله بر مغازه
آچار ایسه بونك الوغ زیان کوره‌چگنده شبهه یوقدر. دو حالده آڭا،
آزسرمایه (صوما) ایله‌کچکنه بر دکان (کیبت) آچه‌رق آفرین، آفرین
ساودا ره‌وشلرینی اوگره‌نمك تیوش اوله‌در. اگر زبان کورسه زیانی
کوته‌رلمه‌زلیك درجه‌ده آغر اولماز. یاکه بر مدت بر ساوداگیر یانده
خدمتده طوروب آندن تجارت قاعده وبوللرینی اوگره‌نوب کسب
ایشکارینه واقف اولسون.

ساودا حقده دیدیکلرمزنی باشقه‌هنرلر حقنده‌ده دیه بلورمز. لکن
آنلرغه کرشمك اهمیتلرینه کوره تورلی‌ره‌وشده اولور، چونکه بوبلرنك
فایسیلری اوزون تجربه وآلیشوغه توقتادیغی حالده فایسیلری بوڭا

اول‌قدر توقتامامقده‌در. الڭ یاخشیسی شولدرکه، اوزیگه کسب ورزق یولی ایدیه‌چگڭ اشنڭ اصوللربنی اوگره‌نمك ایچون ممکن قدر آز زبان کیتوره‌چك وآز زمان استه‌یه‌چك یوللر ایله یوروملیسن.

اگر بر اشگه اوزگنڭ اهلیت وکفائتیگه ایشانمازدن، اول اشدن فائده وزیانگنی حسابلامازدن باشلار ایسه‌ڭ اڭ بیوك ریاکلشلیق ایتمش اولورسن. کوب تجربه آرقاسنده ایسه طوغریدیغه اڭ یاقین نقطه‌لرغه ایریشه بلورسن.

اشلرگه باشلامازدن ایلك آنڭ صوگینی یاخشیلاب اویلا، مقدمه‌لردن اوّل نتیجه‌لرگه کوز صال، حسابلریگده فائده‌نی فرض ایتدیگڭ کبی زیاننی هم فرض ایت! معناسز امیدلر ایل آلدانمه، اوزگنی باشقه‌لرغه قیاس ایدوب یاگلشمه. زیرا قیاس، سنڭ باقیشگده توغری اولدیغی حالده واقعده یاگلیش اوله‌بلور.

٥ — کمالی معرفت (کورکه ملیك بلیمی)

بوقاریده، انسانغه، تجربه، علملر مقدماتی، خصوصی معرفت پك لازم اولدیغینی، بونلر آنگاسعی وعملنده بیوك یاردمچی اوله‌چغینی سویله‌دك شیمدی بعض کمالی (کورکاملیك ایچون کیره‌ك اولان) معرفتلرنی ذکر ایده‌جکمز.

دورستبو، کمالی علملر ضروری برعلملر دگلدر. فقط بعضیلری فای چاقده ضروری کبی کیره‌ك اولور وبعضا موفقیت آنگا توقتار. شونڭ ایچون هر کمگه بو علملردن کوچی یتدیگی، واورینه کیره‌ك اولدیغی قدر اولوشینی آلمق تیوشدر. بوعلملرنڭ کیره‌کلیسی فرنگلر قاشنده (Этикетъ) دیه آتالمقده اولان، «آداب معاشرت» علمیدرکه، بو علم سلاملشمك، کوریشمك، زیارتلشمك، سویلشمك ومکتوبلشمك وباشقه‌لری حقنده اولان اصول وآدابی اوگره‌دیر. بوعلمنی اوگره‌نمك نزاکت وانسانیت

دولتی حکمفرما اولان اشبو عصرده هر کمگه لازم اولمشدر (١) انسان آدابی وکورکام کیدیشی ایله انساندر. «ئیتیکت» نی آداب وکیدیش (سلوك) نی تورهدیر، [illegible]

درست عقل دوقی بو فننك باشلیچه اصولینه موافق اولوب انسان آنی اوزلیگیندن (طبیعتیله) هم تور فقط انسانلرك عادت واخلاقدر یسلك تورلیچه اولمهسی، آنك اوفاق (جزئی) قاعدهلر یلك هر قومك عادات واخلاقینه ایاروب، زمان ومکانهکوره باشقهرق طرزده اولمهسینی اقتضاء ایتمشدر. شونك ایچون انسانعه اوز قومینك واوزینه اك یاقین اولان، باشقه قوملرنك آدابینی بلمك لازم اولمشدر.

بوندن صوك صنایع نفیسه (искуство) کلور. صنایع نفیسهدیدیکلری موسیقی، شعر، نقش ورسمدر. بونلر، ایهلرینك ذوق سلیم صاحبی اولدیقلرینه، زیرهکلیکلرینه واخلاقلرینك کوزل وملائملغینه دلالت ایدرلر. اگر انسان بونلرنك جملهسینی یاکه بعضسینی بلسه بلیش ودوستلری کوزینده دها محترم ودها قدرلی اولور. بو احترامنك، انساننك معیشته نهقدر گوزل تاثیری اولدیغی اوزون سویلهمگه محتاج دگلدر بعض بایلر، ذوق سلیم ایهلری، ظریفلر اوزلرینه بکده لزومی اولمادیغی حالده بونلرنی مجرد کورکاملك وبوش وقتلرینی بونلر ایله شغللهنوب، عقللرینی ریاضتلهندرمك نیتیله اوگرهنهلر. فیالحقیقة موسیقی بوش وقتلرده شغللهنوب، کوکل آچاچق، وروحنی شادلهندرهچق ومجلسلردهدوستلرنی سهوندرهچك نرسهلرنك اك گوزهلیدر.

چونکه یرلامق، چالغی چالمق حسیاتلرنی قوزغاته، روحنی حهیوب بیباره، قایغو ومشقتلرنی اونوتدره، درد وحسرتلرنی تاراتهدر. اوبون قوراللرینك اك یاخشیسی، پیانو، کمنجه (اسکریپکه)، بالالایکه

(١) بو اصول وآداب حقنده مشهور احمد مدحت افندینك ٦٣٦ بیتدن عبارت «آوروپا آداب معاشرتی» یاخود «آلافرانغه» آدلی گوزل برکتابی موجود ومطبوعدر. مترجم.

گیتار کبی قوبایل چالاینلر بدر. فلیت (флейта)، فورای کبی اوفوروب اویناتلری ایسه، غاما کوکره‌کنی آغرته‌لر.

انسان طبیعتینه موسیقی شناس در. هرکشی یاشلیگندن باشلاب بر موسیقی قوراله صوغوب دوام ایتسه، آنی مکمل صورتده اوگره‌نه‌چگنده شبهه یوقدر. یوقسه، بیودیکدن صوکره، اشلری آرتقاسندن نهالکله یوروب توردیغی زمان موسیقی‌نی گوزه‌ل صورتده اوگره‌نمك اوڭای دگلدر.

آتالر، ایشته بو نقطه‌ی گوزه‌لچه آڭلاب، بالالرین بو گوزه‌ل هنرگه یاشدن اوگره‌تسینلر. زیرا بو هنر بو زمانده واجب کبی بر نرسه‌در. چونکه اول، اخلاقنی توره‌نه وینوموشته، ذوقنی پاس (طوت) لردن تازارته‌در.

شعر ایسه روحنی لذتله‌ندره وشادلانده‌در. لکن شاعر اولمق ایچون، آنڭ ایله شعر سویله‌نه‌چك تیلنی گوزه‌ل رەوشده اوگره‌نمك، وآنڭ اصللرینی تیکشرمك لازم اولدیغندن، شاعرلیك هر کمگه نصیب اولماقده‌در.

شعر، آنی سه‌وب آرقاسندن یوروبان، نهایت آنی مکمل صورتده اتقان ایته‌گه (پشرمگه) موفق اولان خواص رجالڭ مزیتیدر.

اگر شعر نظم ایتمگه قولگدن کلمسه، حسیاتڭنڭ وتصورلرڭنڭ معنالرینی شعر قالبلرینه قویمق (دوکمك) ایچون، مناسب ورصتلرنی غنیمت بل. صوڭره نظم ایتدیکڭ شعرلرنی اوقوب ذوق الحد لذتله‌نورسن. اگر بو هنرنی اتقان ایدوب شعرلریکنی باشقه‌لر مثال ییرنده کینورسه‌لر (تمثّل ایتسه‌لر)، ایده شلرڭ، قصیده‌لرڭنی تکرار بتکرار اوقوسه‌لر اول وقت لذتله‌نوڭ دخی باشقه‌جه اولور. اگر نظم ایتمگه قولگدن کلمسه، باشقه‌لرنڭ شعرلرینی اوقومالیسن که، هیچ اولماسه بیوك واستاد شاعرلرنڭ شعرلرینی اوقومق لذّتندن محروم اولمایه‌سن. فقط شعرنی کسب ایچون قوللامقدن صاقلان. زیرا شرقده شعر، بازاری دوشکون

بر مال، وفائده‌سز بر مشغله‌در. نقش ورسم‌نڭ لذتی اربابی قاشنده، موسیقی وشعر لذتندن کیم (اکسیك) دکلدر. بو صوڭغی ایکیسی حقنده نه دیدی ایسه‌ك، اولکی ایکی حقنده هم شونی دیه بلورمز.

اگر وقتڭ بولسه، وبو ایکی هنرڭ برسینه (دانا بولر قارنداشلرلر) اوزگه‌ده میل ورغبت سیزه‌ر ایسه‌ڭ بو میل ورغبتکه درحال بوی صونوب، آنلر ایله اوغراشمغه باشلا! اگر آنلرنی گوزه‌ل صورتده اوگره‌نسه‌ڭ بیوك برلذت طوبارسن. صوڭره صالون وبوله‌لریڭنی بعض رسملر ایله تزیین ایده بیلور، ودوستلریڭه اوز یدڭ یاکه گوزه‌ل منظره‌لرنڭ رسملرینی هدیه ایدوب ویررسن‌که. آنلر بو کبی نرسه‌لر ایله افتخار ایدرلر، سنی ماقتارلر، وذوق سلیم صاحبی اولدیغڭه گواهلیق ایدرلر. بونلرنڭ همه‌سی سکا لذت ویرور، خلق آراسنده مشهور اولویڭه سبب اولور. شهرت ایسه انسانغه سعیده بیوك یاردمجی اولور.

بوندن باشقه هم بر چوق کمالت علملری واردرکه. انسان آنلری بعض جمعیت ومجلسلرده بلمش اوله ایدم! دیه آرزو ایده‌در. ویکچه رقص (بییمك)، دوستلرنڭ کیچکی حبولشلر یده اکلنه‌جکاری (کوڭل آچاجقلری) اویونلر ژیمناستیق، آتغه بینمك، ژیلوسیپید ایله کیزمك کبیلر. اگر بونلردن فائغیمینی اولسه‌ده بلسه‌ڭ بعض کشیدنڭ تحسینینه مظهر اوله‌جغڭده شبهه‌ایتمه. لکن بو کبی نرسه‌لر ایله مفتون اومه. وآنلرغه بتونله‌ی ویرلمه، بلکه آنلر ایله مخصوص وقتلرده‌غنه مشغول اولاش. یوقسه خلق، سنڭ باربلدیکڭ وبار هنرڭ شولغنه ایکن دیه اعتقاد ایدرلر.

هم‌ده زمانمزده‌غی دولتلرنڭ سیاست (پولیتیقه) لرینی بلملیسن، غزته‌لرده‌گی کونلیك خبرلرگه کوز صالمالیسن، آز اولسه‌ده «اقتصاد سیاسی (Экономо-политикъ) دیدیکاری علم‌نڭ مقدماتیدن وفقه (حقوق) علمینڭ وعلم اجتماع (سوسیالوغیا) نڭ باش بحثلریدن

حردار اولمليسن. چونكه مجلسلرده اديبلرنڭ سوزلرى شونڭ كبى بحثلر تيرەسنده ئەيلنور. اگر سن مذكور نرسەلردن خبرسز اولسەڭ، سوز قوشا آلميچه اوتورمغه طوغرى كلور.

اگر شهرلى ومدنيتلى كشيلر آراسنده اوتورسەڭ، مشهور، چيت تيللردن بربنى بلمەك سڭا كمالت علملرينڭ الڭ كيرەكليسيدر. زيرا بو زمانده دوستلر وايدەشلر جيوليش ومجلسلرنده بر چيت تيل ايله سويلەشمك «موده» قبيلندن اولمشدر.

حتى آنلر بعض وقتده مجلسلرنده چيت كشى اولماديغى حالدەده اورلوبنڭ آنا تيللرى ايله سويلەشميلر. شونڭ ايچون، مشهور چيت تيللردن هيچ اولماسه بربنى اوگرەنكه، مقدس «موده» اسيرلرى كوزنده حور طونولمايەسن. اگر ايدەشلرڭ سنڭ مشهور چيت تيللردن بربنى بلديككنى بلسەلر ممكن اولديقچه اول تيل ايله سويلەشمه. چونكه آنڭ ايله سويلەشسەڭ، احتمال مجلسده اول تيلنى بلميانلرنڭ خاطرلرى قربور، اورون سورنڭ فسقەسى: هر نەكه سڭا آنى اوگرەنمك، صاوق، ئىمك، ممكندر شونى اوگرەن، صنا، بل! چونكه جملەسى كيرەك. حەرەسى انسان‌نڭ قدر بنى، لذتينى وسعادتينى آرتدرەدر.

٣

اقدام

اقدام بو — ورثنى سەومك — اوردرجەگنى بلمك — اوزيگه تايانمق،

١ — اقدام نه؟

اقدام بر نرسەنى بهادرليق، طربشلىق، همت وعزيمت ايله ازله مكدر. اقدامنڭ اصل سببى اوزگنى سەومك، وشرطلرى اوزدرجه وقدرگنى بلمك واوزيگه تايانمقدر. كلەچك فقرەلرده بونلر حقنده

سویلەنەجکدر . محاربـه ایچون بهادرلیق نیچك کیرەك ایسە، سعی ایچون‌ده « اقدام » شویلە کیرەکدر. انسان‌نڭ سعیلرینده موفقیتی بیوك اشلرگه اقـدام ایتمەسی ایـلە اولور . موفقیتسزلگی تردد (ایکیلەنو) دن نشأت ایدر. پك کوب کشیلر اولورکه، قورقاقلیقلری سببندن بتون استقباللرینی برباد ایدرلر.

دورست، بیوك اشەرنی باشقارمق حقده انسان‌نڭ اوزینه ىتونلەی ایشانمەسی چیتین، بلکه ممکنسز اولدیغندن، بیوك اشلرگه کوکرەك ایلە کرمك، قای چاقده اوزگنی خطرەغه صالەق قبیلندن اولور. لکن، کریشەجەگك اشنی نچکەلەب، اطرافلیجه باقەرەق، آنڭ تورلی حاللرینی بلویگه وآنی باشقارمغه کوچك یتەچگینه تمام ایشانديغدن صوگره آنگا کرشمیچه اوتوروب قالەق قورقاقلیق دگلدە، نەدر؟

اگر انسان، کوگلینه کلەن هر بر کسب واشده موفقیتسزلیك کوتەر. آنلرنی بـاشقارمق ایچون لازم اولان طریشودن قورقوب توروراسە، یورەگی قوّتلنگانـگه، باشەن غیرت قوزغالغانغه قدر آچدن اولەچگنده شبهه یوقدر.

مناسب فرصتلرنی کوره توروب، یورەکاریـلڭ ضعیفلیگی سببلی آنلرنی غنیمت بلمیوب قوللرندن قاچران، صوگره فرصتلردن فائدەلانان آدملرگه، ایچلری حسرتدن تولوغ اولدیغی حالدەتیلەروب باقان آدملر کبی قورقاق‌ده اولمە. اوزلرینك کفائت واهلیتلرینی بلمەزدن، یاکه اوز اوزلرینی آلداب، یاحود ثلە نیندی خیالی، امیدلرگه‌قاپیلوب‌بیوك اشلرگه آطیلان، صوگرەبر آدیم یاکه‌کوبرك آطلادقلری کبی عزیمتلری ضعیفلانوب حیلەلری بتوب اوتوروب قالان، نهایت « هیئت اجتماعیه» دەگی مرتبەلریندن دوشەن، مغرورلر کبی متهور (اوته بهادر) ده اولمە! بلکه کریشەجکڭ‌اشی یاخشیلاب آڭلا، وآنڭ هر کیرەکاربنی ىل، آنی اوزگنڭ کوچك ایلە اولچە (قارشیلاشدر)! اگر آنی‌باشقارویگه

ایشانساك برده توفتاب فالمه، مشقتلرنی حسابلاب تورمه.چونکه، ایوشولدرکه، طاعلرنی آشار، مشقتلرنی نابتاب کیچه‌ر.

یاخشی بلکه، همت چیتینلرنی فولایلاشدرور، آرزولرغه‌ایرشمك لذّتی مشقتلرنی اونوتدرور.

۲ — اوزگنی سه‌ومك.

اوزگنی سه‌ومك، اوزفائده‌گنی کوزه‌تمك دیمکدر. اوزفائده‌گ ایسه، اوزگنی صاقلامق، حاجتلریگنی اوزگ ایچون‌گنه بیغمق‌دن عبارتدر.

انسان‌غه اوربدن قدرلی نرسه یوقدر. اوزبدن باشقه بر نرسه‌نی سه‌وسه آنی آنجق اوزینك برحاجتیںی اوده‌مك، یاکه لذتلەنمك‌ایچون فولغه توشورمك مقصدیله منی سه‌وه‌در. اوزگنی سه‌ومك (حب‌نفس) اولمایه ایدی بو دنیاده یاشامق اولمار ایدی. زیرا انسان‌نك طمعسینی فوزغاتان «حب نفس» در. طمع ایسه انسانلرنی رزق ازله‌مگه، نرفیگه، تنازع بقاغه سوق ایده‌در (آید بدر). اشته؛ الله طرفندن آدم بالاسینگ نفسیه برلاشدریلن بو «طبیعی» فوزغاتوچی سایه‌سنده «عمران» (دنیا توروکلیگی) اوزیولیده بوروب طورور.

«حب نفس» باشقه حیوانلرغه فاراغانده، انسان‌ده دها مکملدر. چونکه اول، اوزینگ ممتاز اولدیغی عقل واراده آرفاسنده، بودنیانگ اڭ مکمل مخلوقیدر. بناءً علیه آنـگ حرکت وعملی‌ده کوبره‌کدر. شونگ ایچون اول، باشقه حیوانلرغه فاراغانده، اوزفائده‌سینی کوبره‌ك کوزه‌دوچی اولمه‌سی لازم اوله‌در.

بوندنطولایی اول، قناعتسز وغایت طمعکاردرکه طمعسینك چیگی،یوقدر.

بونك دلیلی شولدرکه، انسان بتون دنیا فائده‌سینی ولذّتینی فولینه آلدیغی، بتون دنیاده‌غی نرسه‌لرگه افندی اولدیغی، طبیعت‌ده اولان

جمیع قوّتلرنی اوزفائده‌سی ایچون قوللاندیغی حالده، هنوز سعادتینك کیملیگندن زارلانه ؛ فائده‌لندیکی نرسه‌لر نه قدر بیوك اولسه‌ده هر وقت دها بیوك نرسه‌لرگه محتاجلیغینی سیزه‌در. اویله ایسه «حبّ نفس» سعی‌گه آیداوچی برقوّتدر. لکن «حبّ نفس» عدالت چیگنه طوقتامق شرطدرکه، آنك سببندن باشقه‌لرنی مکروه کورمك، یاکه مالِلرینه کوڭل بیارمك اولماسین. اگر «حبّ نفس» بو؛ شیلرگه سبب اولسه، اول وقت، اول، ایاسینه فائده بیرینه ضرر وبلاء کیتروچی بر «رذیله‌گه» ئه‌یله‌نور.

۳ — اوز درجه‌ڭنی بلمك.

انسانغه الڭ یاخشی برمزّیت اوز درجه‌سنی بلمكدر (فقط انسان‌نك بختسزلیگندن آڭا بونی بلمك الڭ آغر بر نرسه‌در) چونکه یوروشنك مقصودغه ایرشدرمه‌سی وانسان‌نك سعینده راحتلیگی بوڭا طوقتامقده‌در. اوزدرجه‌ڭنی بلمك؛ علمڭنك، زیره‌کلیگڭ، خاطرلامغڭ کبی عقلی قوتلرڭنك؛ تن قوّتڭ، مادی (آقچه) قوّتڭ، هیئت اجتماعیه‌ده‌گی مرتبه‌ڭ ونفوذڭ، خلاصه: جمله صفت ومزیتلرڭنك درجه‌سینی مکمل ره‌وشده بلمك ایله اولور. یوقسه اوزڭنی سه‌ومکده آلدانمش اولورسن.

اوز درجه‌ڭی بلونڭ ضدّی «غرور» در. یعنی انسان، یوقاریده سویله‌نمش نرسه‌لرنڭ جمله‌سینی یاکه بعضسینی بلمه‌سی یاخود اوزینی باشقه تورلی طانیمه‌سی‌در.

اوزدرجه‌سینی بلوچی کشینڭ فعللری ایله، مغرور (یعنی اوزینی درجه‌سندن یوقاری طوتوچی) قیلانیشلرینی قارشیلاشدردیغمز وقت اونه‌گی مزیت‌نك بهاسی آچیق ره‌وشده بلنور. بونلرنڭ اوڭگیسی

بلدیگی قدر سوبلەرده، خلق کورینده محترم طوتولور. ایکنجیسی ایسه بلمدیکی شیلردن معلومات صاتوب خلق قاشنده خور کورولور. اورته گیسی اورینده وار اولان مزیّت وصفتلردن خبر ویردیکیچون آکا حسن ظن ایدلور.

صوڭغیسی اوزینده اولان مزیّتلردن آرتوغینی دعوا ایتدیگندن، اعتبار (صناو) گواهلری آلڭ یالانلرینی چیقرورده رذیل اولور. یاکه اورونسز تورەنچیلیك کورسەتوب، وار صفتلرینی بساشرورده خور طوتولور.

اوّلگیسی کوچی یتدیکی قدر سعی ایدرده موفّق اولور. صوڭغیسی، طاقتندن ارستون یورومگه طریشیرده یولده قالور. اورته گیسی بلەرەك آڭلایەرەق یورودیگندن بلدیگی، آڭلادیغی قدر مقصدینه ایرشور. بونیسی صوقرلیق ایله سعی ایتدیگندن مقصدیه نائل اولەمز. ایشته بویلەجه اولگیسیڭ یوروشلری غالبا فائدەلی اولور، صوڭغیسینڭ یوروشلری ییلگه کیدەر.

خلق البته بو ایکیسینڭ معللرینی آیرا بلورلر، اولگیسینی مافتارلر، ایکنچیسینی یامانلارلر. اورته گیسینی سەوەرلر، صوڭغیسیندن نفرت ایدەرلر. بناءً علیه زنهار (١) مغرور اولمەکه، سعیرڭ ییلگەکیتمەسین! غرور، بر نوع تیبیلیکدرکه، اللهسنی آندن صاقلاسین! هر وقت سوزلریکنی اولچەب سویله، اشلرکڭ بهاءسینی تقدیر ایت، ایکیسی (سوز واش) حقندەده یاخشی اویلاب باق که آنلر سڭا کیشەلرمی، وآنلرنڭ سندن صدوری یاریمی؟ بو، غرور بلیه سندن قورتلمق ایچون، دوستلرڭ ودوشمانلرڭ سنڭ حقڭده نه سویلیلر، همەسینی بلوب طور. باشقەلر سنڭ حقڭده نه اعتقاد ایدەلر، شونی اوگرەنده تورلی

---

(١) زنهار: فارسی کلمەدرکه صاقین صاقلان معناسندەدر.

اعتقادلرنك اورتاسینی آل که سن شول سن! سنی یامانلادیقلربنی، تنقید ایتدیکاربنی ایشتدیکك وقت آچولانمه، چونکه بولر سڭا فائده‌لیدرلر. بونلر سایه سنده یاڭلیشاریڭنی توزه‌در، وکیل‌چکده‌او کبی یاڭلیشلردن صاقلانمغه طریشیرسن.

٤ — اوزیگه تایانمق.

مشهور فرانسز محرری «ادمون دیمولان» (١) آنغلو - ساقسون قومینك ترقیسینك سببی تیکشروب، نهایت بونك اصل سببی «اعتماد علی النفس» (نفس‌گه تایانمق) اولدیغینی آڭلامشدر. بو خصوصده بیوکجه بر کتاب تألیف ایتمشدرکه، مصر عالملریندن فتحی بك زغلول (٢) طرفندن عربچه‌یه ترجمه اولونمشدر. بو مؤلف اول کتابنده، انکلیزلرنك معیشتینه تعلقلی هر نرسه‌نی وآنلرنك هر حاللربنی بیغدش وجمله‌سینك «اعتماد علی النفس» فضیلتینه قایتدیغینی کوسترمشدر.

عمران طبیعتی عملارنی، انسانلرغه بولیب ویرمش، هر کم آندن کوچی یتدیکی قدر اولوشینی آلمشدر. اگر عبدالله، عبدالرحمان‌غه تایانسه اوز یوگینی صالح یوگینه قوشدش اولور. حالبوکه عبدالرحمان اوز یوگندن آرتوغینی یوکلی آلماز. اگر انسانلر همه‌سی تایانوچی اولسه‌لر، تایانچ کم اوله‌چقدر عجبا؟

اویله ایسه باشقه‌لرغه تایانمق قاعده‌سی حوروك بر قاعده‌در.

---

(١) کچن سنه ١٩٠٧ ده یازینده وفات ایتدی. بونك بگی تربیه آدلی کتابی هم عربچه‌گه ترجمه اولنمشدر. تربیه عالملرینك بیوکلریندن اولوب بو کتابنده یازدیغی اصول وقاعده‌لرنی عملا اجراء نیتیله خاتونی مادام دیمولان‌نك یاردمیله بو ملرسه‌هم تأسیس ایتمش ایدی.

(٢) حاضرده پاشا وعدلیه ناظریلك وکیلی اولدی شیمدیگی معارف ناظری سعد پاشا زغلولك قارنداشیدر. مترجم

یاشلرنی „اوزلرینه تایانمغه“ آلیشدرمق، آتالرنڭ ذمّه‌سینه واجبدر.

شرق‌نڭ بر بختسزلیگی شولدرکه، آنده‌غی تربیه دهشتلی بر تیگه‌نه‌ك (دیگن) کبی بو قاعده (یعنی نفس‌که تایانمق قاعده‌سینڭ) اوسمه‌سینه مانع اولور.

زیرا شرق‌ده‌گی تربیه، یاشلرنی باشقه‌لرغه تایانمغه‌عادتلنه‌دریر. بالا آتا، آناسینڭ اینه‌گنده، اش و وظیفه‌لردن بوش اوله‌رق اوسه‌ر. صوڭره ئه‌وله‌نیر، مویننه بعض خدمتلر صالینور. بعضلری ایسه همان اوله‌ن کونلرینه قدر، آتاآناسینڭ یلکه‌سنه فالور. آتا، آناسندن صوڭره بوبالانڭ حالی نه اولور؟

هیچ شبهه یوقدرکه، بو „تایانج“ معیشتی کشینی یاشلیگنده (آتا آناسینڭ کوله‌گه‌سینده یاشادیگی چاقده) دوشکونلیك (خمول) گه عادتلندیرر.

ئه‌وله‌ندیکدنصوڭ قناعتکه مجبور ایدر. بناءً علیه آنڭ سعیلری همه‌سی وقتلی (موقّت) اولور. بو کبی آدم نصل موفقیتلی اولسون؟ ایرلریمڭ همّه‌سی بوکبی اولان مملکت نیچك ترقی ایتسین؟

عربلر „قچیعان ییرگنی اوزطرناغڭ کبی، باشقه هیچ نرسه قاشی آلمز“ (١) دییورلر. بونڭ معناسی: کیره‌کلریڭ تحصیلی بیوك مشقتکه محتاج اولمیان، آز بر نرسه اولسه‌ده آنی اوزیڭدن باشقه کشی اوده‌مز. اگر آنی دوستڭ اوده‌سه‌ده، اوزیڭ کبی یاخشیلاب اوده‌یه‌مز (١). هم‌ده باشقه‌لرنڭ اشینی اشله‌ب یورومك ایچون اوزاشلرندن بوش اوطوران کم وار؟

رزقڭنی تحصیل ایتمکده — سنی آصرامغه بورچلی‌ده اولسونلر — آتا، یاقین، دوست، خدمتچی، احسان ایدوچی و باشقه‌لردن هیچ برینه

---

(١) ما حكّ جلدك مثل ظفرك.

(١) اوزی یوقنگه کوری یوق (تتار مقالی) بالانڭ برکوزی صوقر، خدمتچینڭ ایکی کوزی صوقر. (قرگیز مقالی). مترجم.

تاپانمه‌که، معیشتنك بولانیق، صویك ایسلی، توشه‌گنك قطی ومت‌بوگی آستنده آرقـاک بوکره‌یمش اولماسین. اوزرزقك ایچون اوزیك چالیش‌که، اکمگك طاتلی، صویك ارتوملی، توشه‌گك بوموشق اوله. ایشته سعادت‌ده بودر. مشقتسز راحت یوقدر.

٤

استقامت.

استقامت نه؟ — طوغریلیق — سوزده طورمق — امانت عدالت.

١ — استقامت نه؟

استقامت. انسان‌ده طبیعی برحالدرکه آنك موجبنجه اول. اصلا کوجله‌نمیچه‌یوری بلور. استقامت‌دن حقمق ایسه کوچله‌نوب (تکلفله‌نوب) واقع اولور. تکرار ایله عادت اولوب کیدر (١) استقامت: «انسان اوز حقینی الده ایتمگه باشقه‌لرنك حقینه ضرر ایتمه‌زدن سعی ایتمك» دیمکدر.

اگر انسانلرنك حقلرینی بر دائره‌نك مرکزی ئه‌یل‌نه سنده واوزلرینی — هرقایوسی‌اوزینك‌حقینك قارشوسینده اوله‌ق شرطیله دائره‌نك محیطنده (قرشاوینده) فرص ایتسه‌ك، بونلر، هرقایوسی اوزلرینك حقلرینه طوغری سزق (خط) لر بویونچه یوروسه‌لر بری ایکنچیسینه طوقونمار (تیمه‌ز). چونکه مرکزدن محیطنك تورلی نقطه‌لرینه اوزونان، سزقلر بری برینه اصلا طوقونمیدر.

(١) بو ییرده مؤلف «غدر» سوزینی استقامت‌نك مقابلی ایدوب کوسترمشدر حالبوکه غدر عربچه‌ده عهد بوزمق معناسنده اولوب وفانك مقابلیدر استقامت‌نك مقابلی ایسه «اعوجاج انحراف» سوزلری اولسه کیرك. مؤلفنك بو نقطه‌ده‌غی عبارتینه اشبو شبهه‌مز اولدیغندن آنی آنجق مثالا ترجمه ایتدك مترجم

اگر بعضیلری باشقه‌سینك حقینه یوروسه، اول الت آنی طوقونور یا كه یولینی كیسه‌ر اوز حقینه هم كه‌كری، بوكری، یوللردن یوروب یوروسه باشقه‌لرینك یولینی كیسمش اولور ناق، بو ادبی قاعده بر ریاضی قاعده‌گه‌ده موافق توشمكده‌در.

استقامت، ایشلر نظامینك نیگزیدر. اگر اول نیگز ییقلسه، اوته‌گی نظام‌ده بوزولور.

دنیاده بیوك واوفاق ایشلرنك همه‌سینه دقت ایله باقساڭ كورورسن كه، اگر «استقامت» اولمیه ایدی، آنلر طوقتارلر ایدی. ایكی یاقدن اولان، استقامت سببلی ساوداگیرلرنك ساودالری رواج تابار، بوتون ایشچیلرنك واش ایالرینك ایشلری اوز یولنده یوروب طورور.

ساوداگیر، اوزی ایله معامله ایدوچیدك، آنكا ایشانچی بتوب، معامله‌سندن تارتنماسین ایچون، آنكا نیوشلی اولان، حقنی تانماز. چونكه اول آنك حقینی بر مرتبه تانسه، بوتون عمرینده آنك ایله معامله ایتمك فائده‌سندن محروم اولمق كبی بر زیانغه اوغرار. بر كیمسه ایشلرینده استقامتسزلیك ایله مشهور اولسه بوتون انسانلرنك معامله‌سی ایله فائده‌لانمقدن محروم اولور. شونك ایچون هر كم اوزی ایله معامله ایدوچیلرگه استقامت ایله معامله ایتمگه مجبور اولوركه، آنكا ایشانچلری دوام ایتسینده، آنلر ایله معامله‌دن فائده‌لانسین.

بر كیمسه نه‌قدر یاوز وبوزوق‌ده اولسون، اگر معامله‌سنده استقامتلی ایسه، آنك ایشلری ترتیبی ایله یوروب طورور. شونك ایچون بك كوب آدملر اولوركه معامله‌لرینده، یالكز مقصدلرینه ایرشمك، زحمتلرینك یمشلرینی طوپلامق نیتیله، استقامتلی اولورلر، یاخشیلقلرینده‌ن والله‌دن قورقوب دگل.

اویله ایسه، انسانلرنك سعیلرینده موفقیتلی اولمه‌لری، باشقه‌لرنك آنلرغه ایشانولرینه طوقتامقده ایكن. بو ایشانچ ایسه یالكز استقامت سایه‌سنده كسب ایدیلیر.

شبهه یوقدرکه، بوزمان آدملرینك کوبسی سعیلر یده، حیله‌لرگه آلداشوغه وریاٴغه تایانه‌لر. بو سببدن تازه ایچلی کیمسه گه آنلر ایله معامله ایتمك ممکنسز کبیدر. بناءً علیه حیله‌کارلرنك استعمال ایده‌جکاری حیله ومکرلردن خبردار اولمالیسن‌که، آنلرنك توزاقلرینه توشمه‌به‌سن! لکن بلدیکك حیله‌لرنی باشقه‌لرنی آولاو ایچون استعمال ایتمکده آنلرغه ایارمه! زیرا استقامت هربر موفقیتلی اشنك‌نبگزیدر. استقامت رکنلرینك اك مهملری: طوغریلیق، سوزده طورمق، امانت (امین اوله‌ق) وعدالت‌در. توبه‌نده بونلرنی آڭلارسن.

۲ — طوغریلیق.

انسانلرنك بیزه‌نه‌جگی صفتلرنك اك گوزه‌لی طوغریلقدر. انسان ایچون اك عیب اولان صفت‌ده یالانچیلقدر. شونك ایچون، «یالاچی» سوزی خلق آراسنده سوگیش مقامنده قوللانیلمقده‌در. انسان طوغریلیق اوزرینه یارادامشدر.

آنی یالانه آنجق، بوزوق نیت، طمع، ویا کولیشلیق کبی نرسه‌لر مجبور ایدر. اول، یالان ایله، عیبلرینی، یاکولیشلرینی، یاوزنیتلرینی، هم‌ده یالانینی یاشرور. لکن حقیقت هیچ بر وقت‌ده یاشرین قالماز.

وبناءً علیه یالانچی، رسوایلیغه توشمکدن اصلاً امین اولماز. شونك ایچون هرکمگه اوزینی یالان‌غه مجبور ایده‌جك اشلرنی اشله‌مکدن ممکن قدر صاقلانمق تیوشدر ناگاه یاکولیشسه، خطاٴلانسه. یاکه قصد ایتمیه‌رەك اشنی بوزسه، اعتذار ایتمك، عفو استه‌مك، عارله‌نودن قاچوب یالان سویله‌مکدین مك درجه آرتیقدر.

بعض آدملر پرده‌لی ره‌وشده یالان سویله‌ب «بز یالانه مرتکب اولمادق!» دیه اوزلرینی آلدیلر. یالاننك مشهور نوعلری:

(۱) بز قاپچق‌ده یاتماز. (تاتار مقالی).

١) اچیق یالان. سوزنڭ درست اولمادیغینی بله‌توروب یالانلامق. بونیسی یالان نوعلرینڭ اڭ مشهوری واڭ قباحتیدر.

٢) بلمسز (مجهول) یالان. سوزنڭ درست اولوب، اولمادیغینی بلمه‌دیککی حالده یالانلامق. مثلاً عبدالله خدمتچیسینه: پوسته خانه یانندن اوتوب، بڭا مکتوب بولونسه کیتور“ دیه سویلی. خدمتچی بواشنی‌یرینه کیتورمی. صوڭره افندیسی: „پوسته‌ده مکتوب وارمی ایمش؟ دیه صوردیغنده، خدمتچی: یوق! دیه جواب ویره آنڭ بوندن مقصدی: پوسته یانندن اوتمه‌دم‌که، مکتوب بولونوب، بولونمادیغینی بله‌یم“ دیمکدر. حالبوکه افندیسی بوندن: پوسته یانندن کچمش‌ده مکتوب تاپمامش ایکن دیه آڭلیدر.

٣) مواربه (پرده‌لی یالان). بر سوز سویله‌ودرکه، آنڭ ظاهری، سویله‌وچینڭ قصد ایتدیگینه باشقه‌سینی آڭلاتور. بونڭ مثالی: بری ایبه‌شندن: یانگده بر روبله‌ڭ وارمی؟ دیه صوردیغنده، ایبه‌شی: بنده برتین یوق! دیه جواب ویره. صوراوچی بوسوزدن، ایبه‌شینڭ یانینده هیچ آقچه یوقلیغینی آڭلی. ایبه‌شی ایسه بو سوزدن، یانمده برتین‌گنه دگل، تینلر وار دیمکنی مراد ایده‌در. بو کبی پرده‌لی یالان سویله‌وچیلر، «یالان سویله‌مه‌دم!» دیه کوڭللرینی قناعتله‌ندره‌لر.

٤) تحریف (دورست سوزنڭ بر آزینی اولدیغی کبی وبر آزینی اوزگه‌رتوب سویله‌مك) مثلا، بر سوز یاکه بر اش ایچون شلته ایشتسه، واقعه‌نی بر آز اوزگه‌رتوب حکایت ایده‌که، اشنڭ شلته‌له‌وچیگه ایرشدیگی کبی اولمادیغینی آڭلانسین.

٥) مبالغه. بر واقعه‌نی اولدیغندن آشیروب حکایت ایتمك. مثلا اوزینه بره‌ونك تیدیکدن شکایت ایتدیگی وقت، اشنڭ حقیقتی اهمیتسز اولدیغی حالده آنك ادیت ایتدیکینی وخورلادیغینی آڭلاته.

بعض کشیلر یالاننڭ بو، صوڭغی یوللرینه آچیق یالانغه ارتکاب

تهمتندن قورتولمق نیتیله کره‌لر. فرض ایتدك بونلر. یالانلر بك آپ احیق اولمادیغیچون «یالانچیلر» نامیله مشهور ده اولماسینلر، لکن خلقك آنلردن نفرت ایدوی واشانچلرینك آزایوی، یالانلرینه قارشو بیته‌رلیك حزاءدر. حالبوکه باشقه‌لرنك ایشانچی انسان‌نك سرمایه (صوما) سیدر. بو آنچق طوغریلیق ایله صاقلانور.

٣ — سوزده طوره‌ق (وفاء)

طوغریلیق، سوزده طورمقنی لازم ایده‌در. وفالی (سوزینده طوروچی) آدم، بو کون سویله‌دیگینی یارین بوزماز و وعده‌سنده ثابت قدم اولور. انسان وعده ایدوب، آنی بیرینه کیتورسه آنگا حلقنك ایشانچی آرتیر. وعده‌لرنك آفتی کیجکدرمکدر. وعده‌نی بیرینده کیتورمامك عیبی، آنی بیرینه کیتورمگی کیچکدرمك عیبدن بیوك دگلدر. وعده‌نك وقتی اوتوب، وعده ایدوچی قصورینه بر مقبول عذر کوسته‌رمه‌سه، وعده ایدامش آدم، آنك وفالیلغنده شبهه‌گه توشه‌ر. بوندن صوڭ آندن بر وعده قبول ایته‌کدن صاقلانور. معلومدرکه، انسانلر سوز ویرمك (وعده‌ایتمك) دن قورتوله آلمازلر. معامله ایدوجیسینه ویره‌جگی اولان ساوداگیر، حاضر ویره آلماسه، آنی اوده‌مك ایچون بر مدت تعیین ایدر. اگر عذرسز اوله‌رق، وعده‌سینه خلافلیق ایتسه معامل‌ایدوحی آنك حقنده شبهه‌له‌نور اگر بو خلافلیق تکرارلانسه، آنك ایله معامله ایتمکدن بتونله‌ی توبه ایدر.

معاهده (عهدله‌شمك) لرنك آفتی تردد (ایکیله‌نو) در. اگر بو ایکیله‌نو اوزاق زمان سورسه، بوزوشوغه‌ده سبب اولور. مثلاً بر فرز ایله ئه‌وله‌نمك ایچون معاهده ایدرسن. بر مدت زمان اوتدیکدن صوڭره تردد ایته‌گه (ایکیل‌نمگه) باشلار، وآنگا وفا ایدویگنی خارق العاده شرطلرغه باغلارسن‌که، اول قسیلوب عهدنی بوزمقه مجبور اولسون‌ده. سن عهد بوزمق عیبندن سوت کبی آپ آق اولوب قالسن. حالبوکه، سنك

اول زوالی قزی دویله قسویك وتعجیز ایدویك ، معاهده‌نی باشلاب بوزویگدن‌ده قباحتره‌کدر.

اگر سن برنیچه مرتبه عهدیگنی بوزسساك ، خلق سنك ایله معاهده ایتمکدن براق طورور. اویله‌ایسه، بیرینه کیتورمگه نیت ایتمه‌دیگك ، ووعده ایدلەن نرسه‌نی وقتنده تمامیله ایفاء ایتمگه قولگدن کله‌جگینی آنیق بلمه‌دیگك حالده اصلاً وعده ایتمه !! اگر برمانع سببدن وعده‌گنی بیرینه کیتوره آلماسه‌ڭ ، ایبده‌شگدن عـذرتیله ؛ وعفو ایسته ولوکه اول وعده سنك طرفگدن بر تبرعده اولمش اوله.

اوشانداق ، معاهده‌نك تمام شرطلرینه رعایت ایته‌گه کوچك یته‌جگینی تحقیق بلمه‌دیگك حالده هیچ کم ایله معاهده ایتمه . سنك ایچون ؛ عاجز وکیمچیلیکلی اولوب قالمق، وعده‌گه خلافلیق ایتمك وعهد بوزمق سببلی مؤآخذه ایدلمکدن دها خیرلیره‌کدر. چونکه بو ایکی عیب ، عیبلرنك الڭ قباحتیدر.

٤ – امانت (١)

امانت ، باشقه‌سیلك ؛ بتونله‌ی اوز قولگه اولان حقینی ، آنك ایچون صاقلاب طوتمقدر . انسانغه ، باشقه‌لرنك ایشانچینی قوتلندره‌چك امینلیك قدر بر نرسه یوقدر. چونکه بو صفت (امینلیك) باشقه‌لرنك حقلرینی — آشامق قولای اولدیغی حالده اوزلری ایچون صاقلامقنی لازم ایده‌در. حالبوکه سنی بو طوغریده وجدانگدن باشقه شاهدلوچی یوقدر. مثلاً بر «لقطة» (تابولدیق) تاووب ، ایه‌سینی بلدیگك حالده آگا تاپشرماسه‌ڭ ، احتمال‌که آنك دعواشیویدن ، وخلقلرنك سنی عیبله‌ویندن امین اوله بلورسن ! چونکه اشنی سندن باشقه بلوچی ، وسنی وجدانگدن باشقه تکدیر ایدوچی یوق . فقط آنی ایه‌سینه تاپشرساڭ نزاهت (لوم وطعندن صاقلانمق) وامانت ایله مشهور اولورسن.

(١) امینلیك ، خیانتدن اوزاق اولمق .

وسکا خلقنڭ ایشانچی آرتور که بعض کیمسنه‌لرسکا بیوك مقدارده اولان آقچه‌لر امانت ایدرلر، یاکه مراقبسز اوله‌رق بیوك اشلری تاپشرورلر.

امانت، مذکور تعریفکه کوره اشبو نرسه‌لرنی شامل اوله‌در.

۱) باشقه بریننڭ قولنده سند (ۋیکسل) سز اوله‌رق بولوان مالینی صاقلامق. امانت مال، فائده‌لردن یاکه محصولات‌دن اولوش وتابلدیق نرسه کبیلر. ۲) یاشرو ایله بویورلدیغنڭ، یاکه تصادفاً ایشتدیگنڭ وتاراتودن ضرر حاصل اوله‌چق، سرلر.

۳) بانکده مراقب اولمادیغی حالده، اوستوکده باشقه‌سینه تیوشلی اولان، وظیفه (خدمت) گنی بیرینه کیتورمك. مثلا بوتون‌کون اشله‌مگه یاللانیغك حالده، اشنڭ ایه‌سی بر بیوگه کیتمش اولسه.

٤) مسأولیت‌که طوتولوبڭ احتمال اولمادیغی حالده‌اوستوکه واجب اولان عمل‌نی بیرینه کیتورمك. مثلا بر اش اوز احتیاریکه تاپشرلوب سنی مسأول طوتارلیق، کیمسه اولمادیغی حالـده آنی اهمال ایتسانڭ خیانت ایتمش‌اولـورسـن!

٥) عادی کیمسنه‌لر قاشنده مجهول اولان، اشلرده اخلاصلی‌اولمق. مثلا دوقتـور اولسه‌ڭ، بر خسته‌گـه آنی یاخشیـلاب، باقمادیغڭ، یا که علمڭ آزلیغی سببلی خسته‌لگینی گوزلچه آڭلامادیغڭ حالده دواء (۱) یازساڭ اوشانداق خائن‌صانالورسن ایا که‌اجزاء (آپتیقا) چی اولسه‌ڭ صورالمش‌دواءنڭ‌جمله ماده‌لری سنده‌بولونمادیغی‌حالده آنی اکسیك کوینحه‌ترکیب ایدره‌ك آلوچیغه تمام دیه ویرسه‌ڭ کینه خیانت ایتمش اولورسن. یاخود‌ساودا گیر اولساك، بعض‌اشیاء (تاوار) نی اوزینڭ صنفندن اولان، اوجوزلری ایله — هیچ کم آیروب بلمه‌زلیك ره‌وشده ایدوب — قاتیشدرساك، «غشاش» (کوز بویاب‌آلداوچی) اولمش

(۱) دوء، علاج عربجه دارو فارسیچه‌در. ترکجه نه‌در؟ «ایم» دگلمی؟

اولورسن. یا که بو مشتری (آلوچی) نی، بهائسینی بلمەدیگی بر نرسەنی صاتوده آلداسك کینه آلداوچی اولمش اولورسن! بونلردن باشقەده پك کوب تورلی خیانت یوللری واردرکه، بعض کشیلر آنلرغه صابارلر. لکن اشنك حقیقتی پك تیزلیك ایله آڭلاشیلیر، اول خائنلرغەده حلقنڭ ایشانچی بتەر. بو سببدن خلق‌نڭ کوزیندن توشەرەك، آنلر اوکنده رزق ایشکلری هم قاپالور.

٥ — عدالت.

عدالت، انسان باشقەلرنڭ حقلری ایله فائدەلانمغه قوانددن کلدیگی حالده، یالکز اوز حقی ایله قناعتلەنمکدر. انسانیت‌نڭ ظلم‌وجورقدر هیچ بر دشمانی یوقدر. انسان باشقەلرنی اوزینه میل ایتدرمگه، وطنداشلری آراسده قدرلی اولمغه، قول آستنده اولانلرغه خوجەلیعیبی دوام ایتدرمگه آنجق عدالت ایله نائل اولور.

مثلا حاکم یا کەقاضی (صودیا) اولساڭ حکم‌کنڭ صارصیلمایەجق تیگزی عدالتدر.

چونکەعدالت‌قول‌آستکدەاولانلرنڭ‌عمومینی‌دیرلیك‌راضی‌وممنون‌ایدر وسنی آنلرغه سەودریر، وآنلرنی امرلریکه اطاعت ایتمگه مجبور ایدر.

بوندنطولایی فتنه ودسیسه (انتریغه) لردن امین اولورسن و«پوست» ڭ ثابت اولەرەق قالورکه، حتی خارجی مؤثرلر سببندن صاریلسەده آنی قول آستوکدەغیلر اورلری تیغیتورلر.

اگر رئیس، مثلا بر فابریقا مدیری اولساڭ‌اوشانداق «عدالت» سنڭ ریاستکنی تیغتور. چونکه سن قول آستوکدە اولانلرغەعدللیك ایله معامله ایتمەسەڭ. آنلر سڭا قارشی کیدرلر، یاکەترتیبسزلیك مسأولیتینی سنڭ مویینکه تاشلامق نیتیله اشلریکنڭ نظامینی بوزارلر.

آنلرغه ظلم ایتسەڭ «سڭا یاردم ایتمك بزم وظیفەمز دگلدر!» دیەرەك نار ییرلرده سڭا یاردم ایتمکدن تارتونورلر.

سنگا قارشو برلەشولری، یاکه انتریعه (دسیسه) لر ترتیب ایدولری‌ده احتمال. شونگ ایچون سن، عدلیک ایله آنلرنگ محبتریبی قازانمالیسن‌که، اشلرگ بری آردیدن بری اویواوب کالگان حاقارده آنلر سنگا احتیارلری ایله پک کوب یاردم ایدرلر وەرکر یگنی نیغیتورلر،

باشقەلرنگ خدمتنده بولونساگ‌ده، عدالت ایله‌گنه امدیلر بگمنگ اخلاصینی و سنگ فائده‌لریگنی کوزه‌دولرینی کسب ایله بلورسن. عدالت بولندن چیقساگ آنلرده سنگا خیانت ایدرلر، یاکه محتاج وقتلریکده التفات ایتمه‌زلر وباشقەلر سنگ قول آستوگده اشله‌گه راضی اولمارلر.

اوشانداق، افندی یاکه نفوذ صاحبی برکیمسه اولساگ هم قول آستوگده اولانلرغه عدالت ایله معامله ایت‌که، آنلرنگ اطاعتلریبی، امانتلرینی، محبتلرینی قازانه‌سن بولرغه قارشو عدالت بویله‌اولور:

اوّلا، اشری ایچون، مستحق اولدیقلری قدر، حق (اجرت) ویر! بوقسه آنلرنی قولریدن کلمیه‌جک، یاکه ویردیگگ اجرت‌دن آرتیق اشکه قوشمش اولورسن. ثانیاً، آنلرنگ درجه ومرتبەلریبی رعایت ایت، وآنلرنی خورلامه، تیوشلی وظیفه‌لریندن باشقه اشلرگه قوشمه، اوروننسز حرّیتلرینه تیمه!

اگر آنلر سندن بویله عدالتلی معامله وگوزەل اداره کورسەلر تیوشلی خدمتلرینی اوده‌مک ایله‌گه قالماز. بلکه آرتیق اشلر ایله‌ده تبرع ایدرلر.

٥

تودد (اوزگنی سەودرمك)

تودده؟ — دوست اختیار ایتمك — کورونیش — اخلاص — نزاکت — تسامح (یول قویه‌ق) عزت نفس (عالیجنابلیق) — تشکر.

١ — توددنه؟

عمران بر فابریقا، انسانلر آنك ماشینالری‌در. ماشینالرنك‌بر ینك حرکتی ایکنچیلر ینك حرکتینه طوقتادیغی کبی، انسانلرنك‌سعی (چالیشمه)لری‌ده بری برینه طوقتامقده‌در.

بو «عمران» غه دقت ایله بقسالك، انسانلرنك همه‌سی بر عائله اولوب، جمله‌سی بردن، نیت ایتمیه‌رك «نوع‌بشر»نك منفعتی ایچون چالیشیرلر کبی کورورسن. «هیئت اجتماعیه» دیــه آدلامافك وجولرندن بری ایشته بودر.

«هیئت‌اجتماعیه»نك قانونلرندن بری یاردملشمك ایچون بیغلمق (طوپلانمق)در. اگر یاردملشمك اولمایه ایدی، انسانلر بیوك اشلر اشله‌مزلر ایدی. تورلی علمی، مالی شرکت (قومپانیه)لر محسوس (کوراوب طوران) بر انسان یارده‌لشمه‌سی دگل‌ده نه‌در؟ اویله ایسه سکا انسانلر ایله معامله ایتمه‌مك ممکن دگل. بناء علیه یاردملرینی امید ایده‌رك آرالرینده چالیشه جغك آدملر ایله الفت ایتمه‌مك‌ده ممکن دگلدر. بو الفت ایسه تودد (آنلرغه اوزکنی سه‌ودرمك) ایله حاصل اولور. اگر آدم بالالری آراسنده الفت ایدشمك مسلکی قوّتلنمیه ایدی، آنلر آراسنده یاردملشمك هــم اولماز ایدی. یاردملشمك اولماسه، مؤثرات طبیعیه‌گه قارشو طورالمیچه ایزلوب، بتوب کیدرلر ایــدی. انسانلر آراسنده «سه‌ویشمك» کوکده اولان بولدزلر آراسنــده‌غی «جاذبیت» کبیدر. «جاذبیت» اولمایه ایدی یولدزلر طارالوب، فضاء (آچیقلق)ده توزان کبی توزوب کیدرلر ایدی.

بر کشی ایله، آراکزده دوستلق پیدا اولمه‌دن، معامله ایده آلورسن. لکن آندن یاردم ومساهله پك‌ده امید ایده آلمازسن. چونکه اول، سنك ایله بالکز حاضر اوزینه فائده کینوره‌چك اشده معامله ایدر، کله‌چکده سندن هم یاخشیلیق کورمك امیدیله، سکا یاخشیلق ایتمز.

بو حال آنچق دوستلر آراسنده اولور. اگر دوستلرڭ کوب اولسه، حاجت وقتده آنلرنڭ یاردم ایده‌جکینه ایشانورسن، وبو سندن بیوك اشلرگه باشلامغه بهادرلیق ایدرسن. فی‌الحقیقت دوستلرڭ سڭا یاردم ایتمکدن تارتونمازلر. چونکه آنلرنڭ هر بری سڭا یاردم ایدرکن، حاجت توشدیکده سنڭ هم یاردم ایده‌جه‌گڭنی امید ایدر. شونڭ ایچون عقللی کمسه‌لر، باییمغه چالیشدیقلری کبی، دوستلر کوبه‌یتمگه هم بیوك اهمیت ویره‌لر. بایلیقلری ومنصبلری ایله افتخار ایتدکلری کبی، دوستلرینڭ کوبلیگی ایله هم شویله افتخار ایده‌لر. اویله ایسه، تازه اچلی، کورکام اخلاقلی، دوستلر کوبه‌یتمگه طریش. نه کبی صنفدن اولسه اولسون، دوستدن قاچمه. چونکه سڭا آنلرنڭ هر قایوسندن برر تورلی فائده کلور. برینڭ اشندن، برینڭ سعیندن، برینڭ مالندن. برینڭ وساطتندن وباشقه‌لرینڭ باشقه‌چه فائده‌لری تیه‌ر. سنڭ قاشڭده دوستلرڭنڭ هر برینڭ اوزینه مناسب درجه‌سی اولسون‌که، آنڭ کوزینده سنڭ هم حقیقی درجه‌ڭ اولور. دوستلر ایله دوستچه یاشامق ایچون، استقامتلی، اخلاصلی، نزاکتلی، مسامحه‌لی، عالیجناب، تشکر ایدوچه‌ن وگوزه‌ل کورونیشلی اولمالیسن. بونلرنی آچیق روشده توباننده آڭلارسن.

۲ — دوست اختیار ایتمك.

وفالی واخلاصلی، دوست تابمق، خصوصاً ریاء پرده‌سی غایت قالین اولان اشبو زمانده، فوق‌الحد آغر بر مسئله‌در. شونڭ ایچون دوستلر اختیار ایتمکده صبرلی اولمق، عمللریندن، نیتلرینڭ یاخشیلغی آچیق آڭلانمازدن، آنلرغه ایشانوده آشیقماق وآنلرنڭ طوزاقلرینه توشمکدن صاقلانمق تیوشدر. دوستنڭ اخلاصینی یاخشیلاب بلمك ایچون اڭ گوزه‌ل واسطه اوزاق وقت صنامقدر. وفالی دوستلر اختیار ایتمك ایچون سڭا اڭ مهم برقاچ نصیحتلر تقدیم ایده‌یم:

١) اوزیگه دوست ایدینمك استه‌دیگگ، یا که سگا دوست اولمغی استیان، کشینگ دوستلرینی تیکشر. اگر آنلرنگ حاللرینی، مسلك ومرتبه‌لرینی آگلاساڭ، آنگ هم اکثر حاللرینی مسلك ومرتبه‌سینی آگلامش اولورسن. چونکه دوست، دوستینه اوحشار.

٢) کبد شبنه باق. وموفقیتینڭ سببلرینی تیکشرکه، بر آز اخلاق وآدابینی آگلایه‌سن.

٣) آنگ این‌معامل‌ایدوچیلر واسطه‌سیله‌اولسه‌ده، معامله‌سینگ نیچوك اولدیغینی‌صوراش. عجبا آنگ معامله‌سندن‌راضی‌لرمی‌وآگا‌ایشانه‌لرمی؟

٤) کورونشلری وطبشی ایله آلدانمه، چونکه اچی ناجار اوله بلور نزا کتی ایله‌ده آلدانمه، حیله اولماسین. ظاهرده‌غی کورکه‌م خلقینه هم آلدانمه. خلق آراسنده اوجماج اولوب، عائله اچنده وباقینلرینه جهنّم اولماسین. پسك تیزگنه ایشانوب، طوزاغینه توشسه‌ڭ سگاده شولای اولور.

٥) سنك آلدیگده، خصوصاً دوستلیگزڭ اولنده، باشقه‌سینی‌غیبت ایده‌ن کیمسه‌دن صاقلان! چونکه بو کبی آدمنڭ عادتی باشقه‌لرنی یامانلامق‌در. باشقه‌سینی سگا یامانلادیغی کبی، سنی هم باشقه‌لرینه یامانلایه‌جغنده شبهه ایتمه!

٦) سگا باشقه‌لرنڭ سرلرینی سویله‌وچیدن صاقین! زیرا اول سنڭ سرلریگنی‌ده باشقه‌لرغه سویلر. بوکبی آدمنڭ دوستلیغی فائده‌دن زیاده ضرر کیتورور.

٧) آرا گزده دوستلیق نیعیمازدن ایلك سگا خصوصی اشلرینی سویله‌وچی آدمگه اصلاً اشانمه. چونکه بوکبی کشی یا، سر صاقلامایان نوبسز بر آدم‌اولورده، سنڭ سرلریگنی‌ده صاقلاماز. یا که سگااوزینڭ اهمیتسز یاکه اویدرلمش، حصوصی حاللرینی سویله‌گان بولوب، سنی اوزینه ایشاندردیقدن صوگره، سنڭ حال وسرلریگی آگلامغه چالیشان بر حیله‌کار آدم اولور.

٨) سنی یاوز مقصدلرغه بناءً ایدیلەن اشلرگه قزیقدروچی دوستدن یراق طور!

چونکه یاوز مقصدلی، بوزوق مسلکلی آدم باشده سڭا چندن اخلاصلی‌ده اولسون، آز بر نرسه ایچون اوزگه‌رور صوڭره سڭا اذیّت ایتمکدن هم کیرو طورماز.

٩) دوستڭ سڭا آتا ڭدن‌ده اخلاصلی اولسون، آڭا بوتون سرلریڭنی سویله‌میوب، آنجق سویله‌نمه‌سی مطلقا لازم اولانلرینی‌غنه سویله.

٣ — کورونیش

کورونیش، انسان‌نڭ منزله‌سینه، قدر ومرتبه‌سینه دلالت ایده‌ن کییم، ئه‌و کبی کوزگه توشه‌چك نرسه‌لردر. شونڭ ایچون کشیڭ کورونیشی، حالینه لائق ره‌وشده اوله‌ق تیوشدر. زیرا کورونیش، واقعده اولان درجه ومنزله‌دن آرتیق اولسه، ایه‌سینی کوچی ییتمه‌زلیك آغر مصرف (راصخود) غه صوقار.

وخلق آنی مغرور (اوز درجه‌سینی بلمیان) لردن صانارلر. اگر مرتبه، کورونیش‌دن آرتیق اولسه، کورونیش آنی چرکینله تیر، وایه‌سینی خورلیقغه توشورور، وآنڭ صارانلغینه دلالت ایدر.

برابرلرینده چالیشه جقڭ کیمسه‌لرنڭ هر بری سنڭ اچکی حالڭنی بلمه‌ز، آنلر آنجق سنڭ «کورونیش» یڭه باقوب اچکی حالیڭه استدلال ایدرلر. اگر چرکین کییملی، کیلوشسز اوتوروشلی اولساڭ کیره‌ڭ سنده «قارون» بایلیغی، «افلاطون» عالملیگی اولسون، خلق سنی خور طوتار. اویله ایسه ایبده‌شلریڭ آراسنده، قیافتده، تازه‌لیقده، کییم وئه‌و اسبابی‌نڭ نفیسلگنده آنلر کبی اول! یافیشیقلیق وتمیزلیکده نه‌قدر مبالغه اینسه‌ڭده ضرر یوق. چونکه بونلر هر حالده

سەویملی نرسەلردر. حالبوکه آنلر ایچون بیوك مصارف‌ده لازم دگل کییم وئەو اسبابینڭ نەیسلیگنده ایسه، اوزگلڭ درجه ومرتبەگه کوره طاورانمالیسن. طبیعی، انسانلرنڭ مرتبەسی بایلیقلری نسبتنده اولور. هر یاش (دور) نڭ اوزینه مخصوص ومناسب کییمی اولدیغینی اونوتمه! عمریگنڭ بر دوربنی (مثلا ییکتلك دوربنی) اونکەرمەزدن ایلك آڭا مناسب کییمی تاشلامه. کییم طوغریسنده آرتیق تورلنمه. چونکه افراط تورلنو، ییگللیك وغرورغه دلالت ایدەدر.

٤ — اخلاص (کوڭل قویمق)

دوستلیق‌نڭ نیگزی اخلاص‌در. اخلاص، سەوونڭ چن کوڭلدن اولمەسی دیمکدر. بونڭ بیلگیسی لازم وقت‌ده دوست‌غه اش ایله یاردم ایتمکدر.

دورست، هر دوستلیقنڭ بر غایەسی واردرکه، اول‌ده دوستدن فائدەلانمقدر. فقط، بعضیلرنڭ ظن ایتدیگی کبی بو «حقیقت»، اخلاص‌غه قارشو کلمەیوب، بالعکس آنی قوللامقده‌در، زیرا انسان طبیعتیله الفت ایدیشمگه مایلدر.

الفت ایدیشونڭ غایەسی (یوقاریده دیدیکمز کبی) یاردەملەشمك یعنی منفعت، مبادله ایتمکدر. بناءً علیه گوزلجه الفتلەشمك ایچون بو مبادله‌ده کوڭلدن رغبت کیرەکدر. یوقسه الفت اورتادن قالقوب، اسمی‌گنه قالور. اویله ایسه اخلاصلی دوست شولدرکه، باشقەسی ایله الفت ایدەرکن، آندن فائدەلانمغی آرزو ایتدیگی کبی آڭا فائده ایتمه‌گی هم نیت ایدر. الفت ایتدیگی کشیدن یالگز فائدەلانمغی نیت ایدوب، آڭا فائده ایتمکی نیت ایتمیەن، یا کـه کوب فائدلانوب آز فائدەلاندرمغی نیت ایدەن، آدم ریاءلی وفاسز بر کشیدرکه؛

اشیك پردەسی آچلدیسه حلق آندن صاقلانمقه باشلار.

دوستلریگه خیرخواه اول، و آنلر ایله یاخشیلق مبادلەئەبله وقولگدن کلدیگی قدر آنلرغه ایزگیلیك اینمگه طریش که، آنلرنك کوکللری سگا محکم باغلانور. وسنك یخشیلغگه‌قارشی یاخشیلیق ایتمگه مناسب ورصتلرنی کوزەدوب طور ورار. نەقدر بایلیق وقوّت ایەسی اولسەڭدە، بر کون دوستلریگه محتاج اولاچغگده شبهه‌ایتمه، اگرسن اوّل، آنلرغه یاخشیلیق ایتمش اولساڭ، آنلر لازم وقتلرده سگا باردم ایتمك ایچون قوللریبی، کوکل خوشلیغی ایله، صوزارلر. یوقسه، حسرتگدن اولسه‌ڭده، هیچ کم التفات ایتمز.

فرض ایتەڭ سن دوستلرغه محتاجده اولمه. لکن آنرنك باشقه تورلی فائدەلری وار. آنلر خلق آراسنده سنك یاخشیلیغڭ، کورکام اخلاقڭ واعلاصڭ خبرلرینی تارانورلر. بو سببلی سنڭ قدرڭ آرتور، درجەڭ کوتەریلیر واشل‌دیكڭ ایزگی اشلر ایچون قلبگده بر راحتلیك طویارسن!

٥ — نزاکت.

نزاکت، «توددد»نڭ آچقچیدر، نزاکت، محامل وملاطفه ایله اوزینه سەویلمك استەدیكڭ کشینڭ کوکلینی شادلیق ایله طولتورمق وآنی هر وقت اوزڭ ایله معاشرەگه جذب ایتمکدر. بویله لیکله آنڭ دوستلیغینی کسب ایدەجگگده شبهه یوقدر. نزاکت بر حاصیتدرکه قلبلرنی جذب ایدر. نه قدر نزاکتلی اولساڭ اول قدر کوب کوکللرنی قولیگه توشوروسن. نزاکت ویومشاقلیغڭ آرقاسنده ایدەشگنی اوزیگه قول والطرافگده اولانلرنی اسیر ایدرسن.

نزاکتنڭ ایڭ مهم شرطلری شونلردر:

١) یاکی آداب معاشرت (Этикетъ) اصولنچه یوروملك. چونکه بو اصولغه رعایت ایتمك، ذوقنڭ سلامتلگینه دلالت ایدر، هرکشینڭ حقوق ووظیفەلرینی بلدریر وهر کیمسەنڭ درجەسینی صاقلار.

٢) طاتلی تللی اولمق، یعنی سوزلر عالی معنالی، اچیق، طاتلی، وبیگل آکلاشیله‌چق اولسون. سورده، انانیت (بــن، بنلیك) گه، خودبین (اوز اوزیگه ایسك کیتو) گه، تکبرلیگه، طــگلاو چینی تحقیرگه دلالت ایده‌چك حمــللردن صاقلانمالی. همده سوز، افراط، تحریف، معناسزیك، ادبسزلیك کبی اخلاق بوزوقلیغنه، نیت یاوزلیغینه، مسلك ناچارلغینه دلالت ایده‌چك وسویلاوچیدك قدرینی کیته‌ره‌جك شیلردن تازه اولمالی. پك چوق آدملر اولورکه، باشقه‌لرنك کوکللرینی طاتلی سوزلری سایه‌سنده آولارلر.

٣) اخلاق ملائملیگی، طبیعت یومشاقلیغی. یعنی ایده‌نگنك توغری آرزولری حقنده اوکفایه کیده‌ره‌ك، احمقچه فکرلریندن وکه‌کری میللریندن یوموشاقلیق ایله کوچرمه‌لیسن‌که، بر بریگزدن ره‌نجیمه‌سز.

۴) تواضع. یعنی ایده‌شك یاننده، اوزك یا که اوزیگه منسوب اولانلر ایله ماقتانمه، کوچ وقوتك ایله هوالانمه، وگوزه‌للیگك و یاخشی صفتلریگه عجبلنمه‌که اول سنی، بورونــکمی کوته‌ردیکك ایچون مکروه‌کورمه‌سین. درجه‌گدن توشه‌جك ره‌وشده تواضعلی‌ده اولمه. یوقسه خور طوتولورسن. بلــکه معتدل اول، یعنی اوز درجه‌گنی صاقلا، باشقه‌لرنك درجه‌لرینی کیمیتمه والسلام.

٥) آچیق یوزلیلیك. چونــکه یوزنك آچیق ونورلی اولمه‌سی، گوزه‌للیك رکنلریــك بریدر. گوزه‌للیك ایسه قلبلرنی میل ایتدرر. بناً علیه هروقت آچیق یوزلی اولمغه طریش که، باشقه‌لر سنك ایله معاشرت اینمگه میل وسویله‌شمگه جرأت ایتسینلر. اگر چتق یوزلی، بوروشیك قاشلی اولسالئ باشقه‌لر سنك مجلسگدن یراق طورورلر.

٦) حلم (یواشلیق). هروقت اوزگنی طوتمغه طریش که، آچیغلاندره‌جق برایش واقع اولسه‌ده آچیغلانمه. چونــکه آچیغ (آچو)

یارانمادیغك نرسه‌ی کیته‌رمز . بلکه بـلاء اوستینه بـلاء اولور؛ دوستلر آراسنده نزاع قوزغاتیر، کوڭللرده کینه‌لر طوغدرور. آچو، کوب وقتده، انسان نی استه‌مه‌دیکی بر سوزنی سویلمگه سوق ایدر. بو سببدن دوشمانلیق بیور (زورایور) کینه ورنجیتو میدانی کیڭایور. اویله ایسه، آچیغلانده‌چق هر نرسه‌نی حکمت وایبلیلیك ایله قاپلا، حلم وطاتوچیلیق ایله، نزاع ودوشمانلیقنڭ یولینی کیس. نزاکتنڭ بوندن باشقه‌ده بر نیچه رکنلری واردرکه، عقلی وذوقی سلامت اولانلر، آنلرنی اوزلری‌ده بلورلر. حالبوکه آنلرنڭ کوبیسی یازدیقمز آلتی رکن‌نڭ آستینه کرمکده‌در.

٦ — تسامح (یول قویمق).

تسامح، رنجیشونڭ ایمی وسه‌وبشونڭ غداسی (آشی)در. تسامح، اوفاق برحق بلورسز (ملتفس) اولسه، یاکه دوست یاغیده کیتسه، یاخود دوست آڭا کوز طوتسه، آندن واز کچمك ایله، دوشمانلاشو یاکه رنجیشونڭ یولینی کیسمکدر. دنیاده واقع اولان، پك کوب نزاعلرنڭ اصل سببی، آز بر نرسه ایچون اختلاف ایدیشمك اوله‌در. حالبوکه، باشده یول قویمق ایله آنڭ اوڭینی آلمق ممکندر.

اوفاق تفه‌ك نرسه‌لر حقنده دوستلك ایله، نچکه، نچکه حسابلرغه کوسه‌ك، دوستلیق، بیبینڭ اوزیلوینده شبهه ایتمه!

تسامح‌نڭ کیره‌کلی رکنلری اشبولردر:

١) تساهل. تساهل، کیمنیکی اولدیغی بلینمه‌دیگندن ایکی ایده‌ش آراسنده اختلافنی موجب اولان، برحقنی ایده‌شگه تاشلامقدر. ایکی ایده‌شنڭ ایك کورکه‌م اخلاقلیسی باشلاب تساهل ایدوچیسیدر.

٢) باغشلامق. یعنی ایده‌شك اوستونده اولان، آز بر حقنی — اگر آڭا، آنی قایتاره‌ق ممکنسز اولدیغینی، یاکه اوزینده قالدرمه‌ه قزیقدیغینی سیزسه‌ك - آنڭ قالدره‌ق. مثلا، ایده‌شك په‌کی (چاقی) کنی

الاره‌ق آنی ، یادکار ایچون یا که باشقه بر سبب‌دن اوزینده قالدرمق استه‌سه ، سن آنی آلمق ایچون طریشمه . زیرا بونك کبی اوه‌اق نرسه‌لر حقده‌ده قانیلیق کوستمه‌رسه‌ك بلکه اول ، سنی سارانلیق ایله اتهام ایدر .

٣) محاراة (اگعابغه یورومك) ایکنچی عبارت ایله ، اگر بر زیان کورمه‌یه‌جکسه‌ك ، دوستنگنگ استه‌کارینه موافقت ایتمك . مثلاً ایده‌شك فلان . مسیره (تنزهگاه) گه کیدونی استه‌دیکی حالده ، سن باشقه بر مسیره‌گه کیدونی آرتیق کورسه‌ك ، ایده‌شگنگ فکرینه موافقت ایتمکك بر زیان یوقدر . اگر هر ایکیگز آوز آرزوسینه یابیشوب یاتسه آیریلوبگزده هیچ شبهه یوق . احتمال صوگندن برده قوشیلا آلمازسز .

٤) تسلیم (مسلّم اولمق) یعنی اوز فکریگه مخالف اولسه‌ده . دوستگنگ طوغری فکرینه موافقت ایتمك . یا گلیشنی اعتراف ایتمك ، طوغریلیق کبی . افتخار ایدله‌جك بر فضیلتدر . اگر مکابره (طوغری سوزگه قارشو کیتمك) ایتسه‌ك ، دوستك سنك ایله سویلشودن صاقینور .

٥) یارلیقامق . یعنی دوستگنگ خطاسندن کوز یومق وآنی یاگلیشلرینه معذور طوتمق . چونکه یارلقامق (کیچمك) هر بر رنجونی چویار و دوستلیقنی یاگارتیر ، و دوستگنگ کوز یمده سنك قدرگنی آرتدریر . وآنك کوگلنده مقامگنی یوکسلتیر . کینه ایسه دوشمانلاشونی قوزغاتیر ویوقلاغان آحوارنی اویاتیر .

٧ — عزّت نفس (عالیجنابلیق) .

عزّت نفس ، اوزینی حرمتله‌مك واوزینی اوز مرتبه‌سنده طوتمقدر . بو صفت انسانغه ، اوز درجه‌سینی بلمه‌گی لازم ایدر . عزت نفس ، تکبرلیك ایله خورلیق آراسنده‌بر صفتدر . شونك ایچون اول تودد (اوزگنی سه‌ودرمك) ایچون ضروری بر نرسه‌در . بو فسه «تودد» ،

تکبرلیك کیومی ایله چیقوب ، ایرکه‌له‌نمک‌که ئه‌بلانورده ، آغر کورلور یاکه خوراق کیومی ایله چیقوب ، تزّلف (دالقاولیق) اولورده یامان نیت‌که حمل اولنور.

دوستلك سنی ، حقیقی کورکه‌م صفت‌اریك آنگا آشکار اولدیقدن وآنلرنی یاراتدیقدن صوڭره‌غنه سه‌وه‌در. اول صفت‌لر ، سن بولوندیغك مرتبه‌گه مناسب‌اولساك ، واول مرتبه‌دن آرتمیجه ، تمام طواتورساڭ‌غنه آشکار اولورلر. زیرا سن تکبرله‌نسه‌ك ، اوزڭدن بیوك کیمسه‌مرتبه‌سنه بولونه‌ش اولورسن‌که اوزڭنی آنگا سه‌ودرمك اسنه‌دیکك دات. سنده اولان ، کورکه‌م صفت‌لرنی اول درجه‌گه کوره آزکورورده ، سنی کیم تابار وشول کیمچیلیك سببلی سنی خور طوتار. نهایت اوز درجه‌ڭدن ارتیغینی دعوا ایتدیکك ایچون سندن نفرت‌ده ایدر.

اگر اوزڭنی خور طوتساڭ ، اوزڭدن توبه‌ن کیمسه مقامده اولمش اولورسن. اول‌وقت · ایده‌مسك ، سنك کورکه‌م صفت‌لرڭنك حقیقی اولمایوب ، وهمی اولدیغینی اعتقاد ایدر. چونکه اول صفت‌لر ، سنك درجه‌ڭه کوره کوب کورونور . صوڭره سنی ریئلی بر آدم صاناب مکروه کورور . طوغریسی ، اوزڭنی خور طوتدیغك ایچون سنی مسخره ایدر.

اوز درجه‌ڭنی‌اشبو ره‌وشچه صاقلارسن. اولا: جمله حقلریڭه تیشك طرناعك ایله یابش وآنلردن هیچ برینی‌یوغالتمه. (« تسامح » قاعده‌سینه کوره ، کوڭل خوشلیغی ایله ، دوستیڭه باغشلایه‌چقلریك باشقه !) اگر بر حقڭنی بیهوده بیرگه طاشلاساڭ ، سڭا آندن بر فائده چیقماز ، وبو اشنی ، « تسامح » (یول قویو) دیه‌ده آدلامازلر. حتی بو اش سندن تکرار صادر اولسه ، خلق کوزینده خورهم طوتولورسن. اگراوز حقڭدن آرتیغینی دعوا ایتسه‌ڭ ، « طمعکار » صانالورسن‌ده‌دوشمان کورولورسن.

ایکنچی: اوسنوڭده باشقه‌لرغه تیوشلی‌اولان ، حقنی‌اوده ، واوده‌یه‌مدیکلریك‌حقنده عذرتیله ! اگر اوزریڭده اولاندن آرتیغینی ارده‌سه‌ك ،

متزلف (دالقاووق) عد ایدلورسن. اگر اوزه‌ریکده‌اولانی‌اوده‌مه‌سه‌ڭ ایرکه‌له‌نو (نازلانو) چی صانالورسن. عقل ایه‌لرینه، «عزت نفس» ایل، تسامح‌نڭ‌وقت‌واورونلرینی آیروب‌بلمك آغر وممکنسز بر اش‌دگلدر.

—⋙⋘

۸ — تشکر.

تشکر، «تودد» ڭ خوشبوییدر. تشکر، دوستنڭ یاخشیلیغنی اعتراف ایتمك وآنی اوزینه سویلامك وهرنه قدر آز اولسه‌ده، آڭا رحمت ئه‌یتمکدر.

تشکرنڭ غابه‌سی، یاخشیلیق ایدوچی یاخشیلیغیڭ تانولـدیغینی واورونسز ییرگه کیتمه‌دیگینی آنیق بلمه‌سیدر. اگر یـاخشلیق ایدوچیگه قارشی بر مکافات ایده آلماساڭ، همتینی وکورکه‌م‌اخلاقینی اعتراف ایده‌رەڭ، یاخشیلیغینی اوزینه سویله وتشکر ایت. (۱) اگر دوستڭڭ یاخشیلیغینه تشکر ایتمه‌سه‌ڭ سنی «نانکور» لردن صانار. اگر یاخشیلیق پك آچیق اولماماش ایسه‌سن آنی بلماماش ظن ایدر، یاکه سنڭ آڭا محتاج اولمادیغڭه کیده‌رده، اشینی بیهوده ییرگـه اشلانمش عد ایدر وآڭا اوکونور وبردها‌اشل‌مه‌مك ایچون‌توبه ایدر.

سن تشکر ایله‌گنه آنڭ یاخشیلیغندن فائده‌لاندیه‌ڭنی وآنی تقدیر ایتدیکیڭنی تأکیدلی‌ره‌وشده بلدرورسن وبویل‌لکله آنی باشقـه یاخشیلیقلر ایتمگه هم قزیقدره‌ش اولورسن.

بعضا تشکر، یاخشیلیق ایدوچیگه اڭ گوزه‌ل بر مکافات بیرینه طوردر. تشکرده، سویل‌مکدن باشقه بر مشقت یوقدر؛ تشکرنڭ آشکاره اولمه‌س بر حق‌در. حقدن قاچمق یوقدر.

اویله ایسه، دوستیڭه سنڭ ایچون اشل‌دیکی هر اش قارشولیغینه‌تشکر

(۱) لاخیل عندك تهدیها ولامال فلیسعد النطق ان لم تسعد الحال (متنبی‌دڭ).

ایت، رحمت اوقو! ومناسب فرصتی کلدیکده قارشو اکاهم یاخشیلیق ایتمگه طریش. هر بر یاخشیلیقغه قارشو رحمت ایله گنه قالمق، دوستگنی، سنگ اخلاصگ، ونیتگنگ توزوکلیگی حقنده شبهه‌گه توشورور. حالبوکه دوستلاشودن اصل مقصد (یوقاریده سویله‌ندیگی کبی) ــ فائده‌لانمق وفائده‌لاندرمق‌در. اگر دوستگنگ یاخشیلیغیه قارشو رحمت‌دن باشقه بر مکافات ایتمه‌سه‌گ، اول سنگ بو فائده‌سز مکافاتیگدن یالیغور، نهایت اول‌ده سنی امید‌له‌ندرودن باشقه بر نرسه اشله‌مز.

٢
یاخشیلق (معروف)

یاخشیلیق نه؟ — مروّت — احسان — مواساة.

١ــ یاخشیلیق نه؟

معروف (یاخشیلیق ایتمک)، سعی‌نگ لوازمندن اولماییوب، آنجق ادب وتربیه‌نگ کمالیاتندندرکه، انسان‌غه آنگ ایله کورکه‌مله‌نمک تیوشدر. انسان، باشقه حیوانلردن، افرادینگ مکمل رەوشده الفت‌شوی، طبیعی اوله‌رق یارده‌مله‌شمگه مجبور اولوی ایله، آیرله‌در. حالبوکه یارده‌مله‌شونگ تیب تیگز اولوی، یعنی انسان‌نگ باشقه‌سینه فائده ایدوی، آندن فائده‌لانوی قدرلی اولوی لازم دگلدر.

بویله اولمق لازم اوله ایدی، دنیا پك تیز ویران اولور ایدی. چونکه پك کوب آدملر، دائمی رەوشده یاکه وقتلی باشقه‌لرنی فائده‌لاندرودن عاجز اولوب طورالر. «هیئت اجتماعیه»ده یارده‌مله‌شو، تیب تیگز اولمه‌سی لازم اوله ایدی، بو بیچاره‌لر، فائده‌لانودن محروم اولوب هلاك اولورلر ایدی. اویله ایسه قوتلی کیمسه ضعیف‌نگ قولندن طوتمق، نشاطلی آدم بیچاره‌غه یاردم ایتمك تیوشدرکه «بقاء نوع» دوام ایتسین.

بو کونلرده جمهوریت روحی (دیموقراطیچسکی دوخ)، حریّت فکری هر ییرده تارالمغه باشلادیغندن، عوام (قاره‌خلق)؛ انسانلرنك «قوّت» بایلیق، واش‌ده تفاوتلی (تورلیچه) اولدیقلرینی وبو اوچ نرسه آراسده بر تناسب وتوازن بولونمادیغینی آڭلادی وبو یوردن اشتراکیت (سوسیالیزم) فکری پیدا اولدی. «سوسیالیزم»دن مقصد، خلق اوز آرالریده حاصلات (فائده)نی اش نسبتنده بولیشمکدر. بو مسئله حاضرده اقتصاد (اقونومیا) علماسینی زیاده شغللندرەن بر مسئله‌درکه، هنوز حل اولدیغی یوقدر. بعض حکومتلر (مثلا فرانسه) یاخشیلق ایتمك مجبوریت اوامه‌سینی مناسب کوروب، عاجز وفقیرلرگه یاردم قصدیله، دارالعجزه (پریوت)لر وخسته‌خانه‌لر وباشقه‌لرینی بنا ایتمشلردر.

اگر بر مسکینگه یاخشیلیق ایتسه‌ڭ بلکه آنڭ بالالری سڭا قارشو لعبی قایتار ورار، اوزیگه قایتارماسه‌لر، بالالریگه قایتارورلر. اگر بونلر قایتارماسه‌لر، الله کوسته‌رمه‌سین بر طارلیق‌غه توشوب، یاردمگه محتاج اولسڭ، سڭا باشقه آدملر یاردم ایدرلر. بویله‌لکله باشقه یاقدن مکافات کورمش اولورسن.

اشته شونڭکبی حاللرنی اعتبارغه آلوب، عقللی وجومارد کیمسنه‌لر، اوزلربندن مکافات کوتولمیان، ضعیف، فقیر وطار قوللی کشیلرگه یاخشیلق ایتمگده‌لر، همده بو فکرنی جمله خلق آراسینه تاراتمقده‌لردرکه، اوزلری بره‌ر محتاجلیق‌غه توشسه‌لر، رحیملی کیمسنه‌لرنڭ مرحمتلریدن امیدلری اولسون. شونڭ ایچون کوره‌مزکه، جمعیت خیریه‌لر تأسیس اولونور، آنلرغه جومردلرنڭ قوللری آچلمش اولور، ایزگیلیك ایچون خسته خانه‌لر تأسیس اولونور. وآنلرنڭ یاخشیلیقلری دنیانی طولتورور. حالبوکه انسان‌ده یاوزلیق داعیه‌سی‌ده پك قوتلیدر.

بر چوق کیمسنه‌لرنڭ، یاخشیلیقنی تقوالیقدن ودین امرلرینه اطاعتلریندن اشله‌دیکلرینی هم انکار ایتمیورمز. بوندن اوستون

یاخشیلیق ایدوچی کوڭلنده بر راحتلیك طویار. بو طویغو اوزی ایلك ایزگی بر مکافات اولمقله برابر، خلق آڭا رحمت اوقور، وآنی ماقتار واعتبارغه آلور وآڭا سەویلمەگە طریشورلر. بو ایسه آنك سعینده یاردم ایدەجك ایکنچی بر مکافاتدر. یاخشیلیقنك ایك ایزگیسی منت‌سز اولانیدر. یاخشیلیقنك مشهور قسم‌لری: مروّت، احسان ومواساةدر.

٢ — مروّت

مروّت، دوستکنی ویاکه باشقه‌سنی محتاجلیقده کوردیکك، وآلدینده سندن باشقه بری اولمادیغی وقت آڭا لطفا یاخشیلیق ایتمکدر. محتاجلیقده اولدیغی زمان آزبرشی اولسه‌ده حاجتینی اوده‌مك، طارلیقده اولسه، یاردم ایتمك، قورقونچده‌اولسه قورتارمق، مشکل بر مسأله ایچنده بولونسه، اول مشکل‌نی چیشمك کبی. هیچ شبهه یوقدرکه، ثانیمادیغك وتشکردن باشقه بر قارشیلیغینی کوتمه‌دیکك کیمسه‌گه یاخشیلیق ایتمك یاخشیق‌نوعلرینك اڭ افضلیدر. بوندن‌ده‌اعلی حاجت توشدیکه‌دوشمانیکه یاخشیلیق ایتمکدر. زیرا بونك ایله سن آنی بیکه‌رسن وآنی — خصوصا کورکام اخلاقلی اولسه — سندن عفو طلب ایتمگه وآراده‌غی رنجیش ودوشمانلیق‌نی‌بترمگه مجبور ایدرسن. غالبا، مروّت‌نك‌فائده‌سی شولدرکه، خلق مروتلی آدمگه رحمت اوقورلر وآنك فضلینی تارانورلر.

٣ — احسان

احسان مالـڭنك برکیسه‌گینی بارلی، دوشکون، وعاجزلرگه یاردم ایتمك ایچون آیروب قویمقدر. زیرا بونلر «هیئت اجتماعیه» تەنینده آورو اعضالردر. اگر آنلرغه صاغ اعضالر اهمیت وبرمه‌سه‌لر، بر آزدن، بوتون تەننك بوزولاچقده شبهه یوقدر.

شفقت حسیاتی، انسانده باشقه حیوانلارغه‌قاراغانده، پك‌قوتلیدر. بونك

دلیلی ، آنك ، بختسزلیگیبی سیزوی وآنی کوردیکده کوڭلینك نچکهرو ی وآڭا مرحمت ایدوی‌در.

برقز بالا یول چانده آچلیقدن آغلاب وصوووقدن در ، درتیتره‌ب توررور واوزغان ، بارغان کشیلردن بر کیساك ایکمك ایـله جانینی قورتارولربنی وبر چوپره‌ك ایـله نه‌نینی اورتولرینی موڭلی ره‌وشده صورار ، ایشته شونی کورگانده کوڭلی یوموشاماغان کم وار؟ اگرشول بیچاره قزغه احسان ایتسه‌ڭ کوڭلیڭده قاینامقن اولان ، شفقت حسیاتینی باسارسن وبو ابزگی اشکدن فوق‌الحد راحتله‌نورسن !

هر وقت خاطریڭه طوت‌که ، دنیاده ، سعادتلری سنڭ سعادتڭدن آز اولان ، پك کوب آدملر وار . بلکه بو دنیاده اوبله بختسزلر واردرکه ، سنڭ آش‌یاوایغڭدن توشکان اووالچیقلرنی آشامغی وئتیکڭك اوبوقلادیغی بیرده اوبوقلامغی آرزو ایدرلر .

پك چوق ، بورطی ویاردمچیسی اولمیان آورووخسته‌لر واردرکه ، برطامچی صوابله آغزلرینی چیلاته‌چق بربارماق ایچون حسرت چیگه‌رلر . وپك‌کوب ، آسرایه‌جق آتالری وتربیه ایده‌جك آنالری اولمیان‌بالالر وار . ایشته بونلرنی اونوتمه !

بو کیلرڭ جمله‌سی‌سنڭ کیلرنڭ یاردمینه محتاج‌درلر . اگر مالکڭك بر کیسه‌گینی بونلرغه یاردەم ایدر ایچون بیلگیله‌سەڭ ، بو اشکدن کوڭلیڭده بیوك برشادلیق ولذّت طویارسن . ایشته بوبله جومردلیق ایدوب ، بوکبی لذتنی غنیمت بلمه‌لیسن . انسان‌ڭ حالی نه درجه‌ده اولسه ، اولسون ، داخودیندن بر اوفاق قسمینی یاخشیلیق ایدمر ایچون صاقلامق ممکن‌در . بونڭ ایچون باری ، عادت ایتمك کیره‌کدر . چونکه عادت ، ملکه‌در . برکشیگه جومردلیق عادت اولدیمی ، آڭا یاخشیلیقلر ایتمك پك بیگل براش اولور .

٤ — مواساة.

مواساة، دوستڭنڭ یاكه باشقه‌سينڭ قايغو وحسرتينی آی يوباتمق (تسليه ايتمك)، نصيحت ايتمك؛ شادليق وسه‌وينچ يوللرينی كوسته‌رمك ايله ييڭلده‌يتمكدر.

مواساة، سنی، دوستيڭه، شادليق كونلرينده مجامله ايتديگڭ كبی، قايغو كونلرينده‌ده مجامله ايتمگه، راحتليك زمانلرينده يولداش اولديغڭ كبی، محنت زمانلرينده هم يولداش اولمغه، اوزبگڭدن توبه‌ن اولان، بختسزلرگه هم كدرلی وقتلرينده مرحمت كوزی ايله باقمغه واطرافڭده اولانلردن هر برينڭ حسرتلرينه تأسفيڭنی بلدرمگه — مجبور ايدركه. سن بويله لكله آنلرنڭ، قايغو وحسرتلريڭ بر آزينی ييڭله‌يتير وقالانينی يوموشاق سوزڭ، ياخشی نصيحتڭ وحكمتلی ارشادڭ ايله كيته‌رورسن. بناء عليه سويه شوهنرينی گوره‌ل بلمه‌ليسن‌كه، قايغولی كيمسه‌نڭ قايغوسينی آز التمغه، بختسزنڭ محنتينی ييڭله‌يتمگه مقتدر اوله‌سن

مواساة صاحبی اولساڭ، سڭا رحمت اوقورلر ومحبت ايدرلر. بوندن اوستون كوڭلڭده راحتلنير واوز اوزبگڭدن بر شادليق طوبارسن وباشقه‌سينڭ محنتلرينی طويديغڭ وقت قلبڭده پيدا اولان رنجوبڭ كيده‌ر.

ايكنچی باب

اش (عمل)

اش نه؟ — اشنڭ ركنلری — اشنڭ نوعلری.

١

اش نه؟

اشده قوتلر — قوتلر ايله تابيشنڭ تيگزليگی — اشده موفقيت حكمه‌لری.

برنچی بابده، نیچك‌سعی ایده‌جگکنی، رزق، طوغریسی، بایلیق ایشیگینه نیندی بوللر ایله یورویه‌جگکنی آڭلادك. بو بابده ایسه‌نه اشـلیـه‌جگـکنـی، رزق، بـاکـه بـایلیـق الـده ایتمـك ایچون نیچك اشلیه‌جگکنی آڭلارسن. سعی (چالشمق) اشنك باشیدر.

اگر سعی، طوغری وآندن مقصد کورکه‌م اولسه، اش‌ده طوغری چیقار وباخشی بیه‌ش ویرور. بناءً علیه بوقاریده بلدیگك ره‌وشچه گوزه‌لچه سعی ایت‌که، کله‌چکده ىل‌جه‌گك وجهسله گوزدلجه اشله‌مگه مقتدر اوله‌سـن.

١ — اش‌ده قوت‌لر.

مقرر اولان، «قوانین طبیعیه» دندرکه، حرکت، وقت ایله تعیین اولونه‌مش قوت نسبتنده اولور. مثلا بر، آت قوتیله ئه‌بلنمکده اولان طـولاب (چیغیر) بر ساعتده بر مکعب مترو (кубическій метръ) صوکوته‌رسه، البت شول مکعب مترو صونی یارنی ساعتده کوته‌رتمك ایچون، ایکی آت قوتیله ئه‌بله‌ندرمك لازمدر. اگر آنی ایکی ساعتده کوته‌رتمك استه‌نیلسه، آنچق یارنی آت قوتیله ئه‌بله‌ندریلیر. بر ساعتده ایکی مکعب مترو کوته‌رتمك ایچون، ایکی آت قوتی قوللانوق ایجاب ایـدر.

معلوم اولدیغی اوزره، اش‌ده بر نوع حرکتدر. مذکور «قانون طبیعی» گه کوره، هر اشنك (بو جمله‌دن انسان‌نك اشلری) نتیجه‌سی آنك بولنده صرف ایدیله‌ن ووقت ایله تعیین اولونان، «قوت» نسبتنده اولاچقدر. فقط، «قوت» ایله، «وقت» اورونسز کیتمیه‌چك ره‌وشده، گوزه‌ل استعمال اولونولری شرطدر، انسان اوز بنك اشلرینده قوللانمقده اولـدیغـی الڭ مشهـور «قـوت» لـر شـونلـردن عبـارتـدر:

برنچی: نه‌ن قوتیدرکه، جسم‌نك صاغلیغینه واعضالرنك قوتینه کوره اولوز. انسان بو «قوت» ایله، مشقتلی اشلر وشونك کبیلرنی اشلیه بلور.

ایکنچی : عقل قوّتیدرکه ' عقل‌نڭ سلامتلگینه ، زیرکلیگه، علم‌گه، صناوغه، ایبگه' استقامت‌گه کوره اولور. بوقوّت ایله اش گوزه‌لجه اداره ایدلور. مدنیت عصرینده بوقوّت‌نڭ تأثیری ، تەن قوتیبڭ تأثیرینه قاراغانده قات، قات اوغدر. زیرا پك کوب اشلرده تەن قوتی بیرینه طبیعی قوت‌لر استعمال اولونورکه، اول وقت ، اشی اداره ایچون لازم اولان، عقل قوتندن باشقه برنرسەگەده محتاج اولونماز.

اوچنچی : طبیعی قوّتلردر. توبەن اینه تورغان صو، اسبلیك، بخار (بو – پار)، الیکتیریق قوّتلری کبی. بونلر، تەن قوّتلرینڭ بیرینه طورا بلدیکاری کبی، آقچه وباشقەلری مقابلنده الده ایدلەجك نرسەلر جملەسندندرلر.

دورتنچی: مال قوّتی. بو قوّت، ایالری قاشنده اڭ قوّتلی ومهم برقوّت‌در. چونکه آنلر بونڭ ایله، باشقه قوتلرنی بالفه ویاکه صاتون آله بلەلر. شونڭ ایچون آنی زیاده سەوەلر واوسدرمگه طریشەلر. حالبوکه مل، اصلده اشلیکلی برقوت اولمایوب آنچق بدل یاکه معامله‌نی قولایلاشدره تورعان برحق وقوت‌دن عبارت ایدی. لکن زمانلر اوتدیکچه ، اقتصاد علماسینڭ فکرینه کوره، طبیعت حکمیله، وبنم خصوصی فکریمچه ، شریعت حکمیله ، اشلیکلی قوت‌که ئەیلەنمشدر. بوندن صوڭ هر کم مالینی اوسدرمگه ، بیمشلەندرمگه ، طریشه باشلامشدرکه ، آنڭ قوّتی آرقاسنده قوّتلی اوله!

اویله ایسه، انسان مذکور قوّت‌لردن اوزینده اولانینی نه قدر صرف ایتسه شول قدر تابیش ایدر. اگر بو قوّت‌لردن بر نرسه صرف ایتمەسه ، هیچ برتابیش ایدە آلماز. بناءً علیه رزق تحصیل ایتمك

ایچون مطلقا اشلەمك لازمدر، شونك ایچون، ممکن قدر. «قوّت» لر الده ایتمگه طریشمق واجبدرکه اش کورمك وکوب فائده ایتمك ممکن اوله. بو، طریشو طمع وامیدلرنـك کیگلیگینه تـابعدر. غیرت وهمتلی، کیمسنەلرنك طریشوی آرزو امیدلری قدر، یالقاولرنیقی ایسه امیدلریندن کیم اولور. بو کبی یالقاولر امید اوراوقـلرینی ایگەرلردە، اوهام بیمشلری بیقار (طوپلار) لر ونومید (محروم) لیـك طادینی طاتارلر.

۲ — قوتلر ایله تابیشنك تیگزلیگی.

اجرت (اش حقی) اشدن حاصل اولان منفعت بدلیدر. اجرت، حاللری توزوك، اشدری نظام وترتیبلی اولان، مملـکتلرده هروقت منفعت ایله تیگز اولور. بوقاریده اشنك، ــ وقت ایله بیلـگیلەنوب ــ صرف اولونان قوت ایله تیگز اولاجغینی آڭلادق «طبیعت» حکمی، «اقتصادی» قانونی بوینچه، فائده (منفعت) ایله اش تیگزدرلر.

اگر بر اشدن فائده آز اولسه، اول اشنك اشچیلری آندن ال تارتور. چونکه بو حالده اشچیلرنك اجرتی هم آز اولور. اول وقت، بو اش خلقنك احتیاجینه کوره کیم (اکسیك) اولور. بر نرسه، احتیاجغه کوره آز اولدیغی، قدرلی اولور. «قدرلی نرسه بهالیدر» بو سببدن آز اشچیلرنی قزیقدرمق ایچون اول اشنك اجرتی کوتەریلور تاکه خلقنك احتیاجی اودەلسین.

اگر فائده، اشدن کوبرەك اولسه، (اول وقت، طبیعی اشنك اجرتی هم کوب اولور) اشچیلر کوب اجرتگه قزیغوب، اول اشگه یوکرورلر. اش زیاده کوب اولوب، خلقنك احتیاجندن آرتدیغی اول اش اوچوزلانور. آنك آز اجرتی اوزی ایله تیگز اولوب طوردیغی حالده، اشچیلر آندن تارتونمازلر.

اگر آندن کیمیسه، اجرتی کونه‌ریلوب، آکانیگز اولانه‌قدر آندن قول تارتوب طوروررلر. ایشته بو ره‌وشچه، اقتصادنڭ طبیعی قانونلری، اش، فائده، واجرت‌نڭ بر بربله تیگز اولوینی اقتضاء ایده‌در.

ایمدی، یوقاریده مذکور دورت قوت‌نڭ بهاءلرینی بلمه‌لیسن. معلوم اولدیغی اوزره، هر شیئڭ بهاءسی، آنڭ وار اولاییلڭ‌مقدارینه وآڭا اولانی احتیاجغه کوره‌اولور. شونڭ‌ایچون‌ده «هرقدرلی‌بهاءلیدر» دیمشلر. یعنی بر نرسه آز اولوب، آڭا احتیاج کوب اولسه، اول نرسه بهاءلی اولور. کوبه‌یوب احتیاجدن آرتسه اوچوزلانور.

عمللر ایچون لازم اولان قوتلرنڭ بهاءسی ایشته شول‌قاعده‌گه بناء ایدلور. قانفیسی آز وقدرلی اولسه شونیسی بهاءلی اولور. شونڭ ایچون تەن قوتیڭ بهاءسی آزدر. چونکه اول پك کوب اولمغله برابر آنڭ ییرینه قای چاقده طبیعی قوتلر هم طورادر. بو سببدن، قارا اشچیلرنڭ اجرتی آلرغه اولان، احتیاج نسبتنده توبلیچه اوله‌در.

عقل قوتی اڭ بهاءلی قوت‌در. زیرا عقل‌لرنڭ علم نوری‌ایله‌منور اولانلری آز، بیوك واهمیتلی اشلرنی اداره ایتمك ایچون آنلرغه اولان احتیاج کوب والوغدر.

مال قوتی بهاء واهمیت‌ده مذکور ایکی‌قوت‌نڭ اورتاسنده‌در، لکن بو قوت ایله قوتل‌نمكنڭ بر چیگی یوقدر. زیرا بر کشینڭ مال قوتی، ملڭ کشینڭ مال قوتی قدر اوله بلور. تەن وعقل قوتاری ایسه اویله اولمایوب، آنلرنڭ بر چیك وقراری واردر.

«طبیعت» قوّتلرینڭ بهاءسی آنلرنی قولغه توشورمك ایچون چیگیله‌ن مشقت‌نڭ بهاءسی قدردر. مذکور قوّتلرگه اولان احتیاج زمان ومکان‌نڭ تورله‌نوی اعتباریله، تورلیچه اولدیغندن، شولوق اعتباریله آنلرنڭ بهاءلوی هم تورلیچه اوله‌در. مثلا مصرده بر اشچینڭ اجرتی برنیچه

غروش اولدیغی حالده، آلتون مملکتی اولان، «قلوندایق» ده (١) برابرادر. چونکه آنده اشچیلرگه احتیاج شدتلی واول مملکتکه، ایریشو مشقتلیدر.

انگلتره‌ده بوزنك فائضی (پروتسینتی) بیدیدن آرتمادیغی حالده مصرده اوتوزغه ایریشه‌در. چونکه اولگیسنده بایلرده آقچه کوب صوڭغیسینده آزدر.

آوروپاده برشاعرنڭ بر قصیده‌سی مڭلرگه صاتولدیغی حالده، بزم شهرلریمز (شرق) ده، کیره‌ك «نادرة الزمان» اولسون، محانا (بوشلای) ده اوقولماز. بناءعلیه قوتلرگه بهاء تعیین ایتمك خصوصده زمان ومکان‌نی اعتبار ایتمك مطلقا لازمدر.

یوقاریده اشلرنڭ فائده‌لری اول اشلرگه، صرف اولونان قوتلر ایله تیگز اولاحعینی آڭلادق. اویله ایسه، بو، فائده‌لرنڭ بهاءلری‌ده، آنلر ایچون صرف اولونان قوّتلرنڭ بهاءلری ایه‌تیگز اولور. قارا اشچی مرکون، اعضا وسیڭیر قوّتلری صرف ایدوب، کونینه فرق کاپك قدر اجرت آلور.

بالطه اوستاسی (دولکر-پلوتنیك)، اعضاء قوّتی، بر آزده عقل قوّتی صرف ایدر. اوّلده هنرینی اوگره‌نمك بولنده، آڭلامق ایچون عقل قوّتی. پراکتیکا (تمرن) ایچون اعضاء قوّتی صرف ایتمش واجرت آلمایه‌روق برنیچه وقتلر یوغالتمش ایدی. شونڭ ایچون، اول حاضرده، قارا اشچینك، تاپقانینڭ ایکی یاکه اوچ اولوشینی تابادر.

آدۋوقات (دعوا وکیلی)، دعوا اشینی اوگره‌نمك وآندن مدافعه یولینی توزمك، ایچون عقل قوّتی صرف ایدر، بوندن اوّل، بر نیچه عملر وآدۋوقاتلیق فنی اوگره‌نمك ایچون کوب، عقلی قوتلر صرف

(١) شمالی آمریقاده، انگلتره مستملکاتندن، «قانادا» ده بر ییرنڭ اسمیدرکه آلتون شاختالری ایله مشهوردر. مترجم.

اینمش وبو بولده، اوزون وقتلر ضائع اینمش وپك جوق آقچه‌لر طوتمش ایدی. شونك ایچون اول، حاضربردعوا (اش) ایچون یوزلر ایله روبله‌لر آله‌در. ظاهر باقیشده اول بر اش حقنده بر نیچه ساعتدن آرتیق شغلله‌نمی، لکن فی الحقیقت اول، آنك ایله مکتب‌گه کردیگی کوندن بیرلی شغلله‌نه باشلامش ایدی. اوشانداق، دوقتور برخسته‌نی باقمق ایچون برایکی روبله آلور. حالبوکه اول خسته باقدیغی وقت، بیوك بر قوت صرف ایتمیدر. فقط اول، طب علمی اوگره‌نمك ایچون بیوك قوت‌لر وکوب آقچه‌لر طوتمشدر، ساوداگیر کوب نابیش ایتمك نیتیله عقلی قوت‌لر وآقچه صرف ایتر. بوندن باشقه اش وهنرلرنی هم بونلرغه قیاس ایدوب، شول میزان ایله اولچه‌ب باقار ایسه‌ك، همه‌سنده، اجرت آز اولسون، کوب اولسون، طوتولمش قوت ایله تیگز اولدیغینی کوررسن.

بوقاریده یازدیقلر یمزدن، انسان‌لرنك ظاهر باقیشده قوت‌لر صرف ایدوده تورلیچه اولمادیقلری حالده، اجرت‌لر آلوده یاکه نابیش ایدوده تورلیچه اولولریلك سببینی پك یاخشی آکلادك واشبو قاعده‌نی بلدك «اجرت، اش ایچون حاضرده یاکه اونکه‌ن زمانده صرف اولونمش قوتلر ایله تیگز اولور» پك کوب اشچیلرنك کوب اشله‌دیکلری حالده، آزقازاندقلری سببندن مظلوم اولدقلرینی انکار ایتمیورمز. نیشله‌ملی ؟ نته‌کیم بو قاعده‌دن اشنده جونسز حرکت‌ایده‌ن، یاکه‌اش اختیار ایتمکدره یاکلیشان، صوکره اشینك نتیجه‌سندن آزغنه وائده قازانان کشی مستثنادر. البت بوکبی آدم کوب اشله‌دیگی حالده آز اجرت آلور. بوطوغریده یاقینده سویله‌یه جکمز.

بوقاریده سویله‌دیکلریمزدن آکلاشلدی‌که، قازانمق ظاهری مشقت‌گه توقتامیوب، اش ایچون قوللانیلان قوت‌لرگه (نله‌سه نه کبی

قوت اولسون) توقتامقده واشنڭ فائده‌سی شول قوت‌لر ایله تیگز اولماقده‌در. شونڭ ایچون بایلرنڭ مشقت‌لری تابیشلرینه نسبتاً ، تدبیر ایدوچی عقل ایه‌لری واشله‌وچی تن ایه‌لرینڭ مشقت‌لریندن آزدر. چونکه آنلر چیت قوت ایله اشله‌رلرکه ، اول‌ده مال‌در. مال سببلی ، آنلر آنڭ ایله تیگز اولان ، باشقه برقوت استعمالندن قورتولورلر. تدبیر ایدوچی عقل ایه‌لرینڭ مشقتی تابیشلرینه نسبتاً ، اشله‌وچی‌تن‌ایه‌لرینڭ مشقتندن آزدر. زیرا ، اوّلا : عقل ایه‌لرینڭ قوت‌لری (یعنی‌عقل‌قوتی) بهالیدر. ثانیا : آنلر اش‌ایچون یوللرنی باقینلاتونی، بیکل‌یتونی بله‌لر ، یا طبیعی قوت‌لر قوللانه‌لر ، یا که باشقه‌لرنڭ قوتلریندن فائده‌لانه‌لر ، یاخود باشقه‌لردن باشرین اولان باشقه یوللردن استفاده ایده‌لر. وشولوق سببدن، مالی‌ایله ساودا ایدوچی‌آدم ، مالینی ربا(پروتسینت‌ـاوسوم[1]) ایله بوروچقه ویره‌ن آدم قناعتلندیگی کبی ، آزماز فائده‌ایله قناعتله‌نمی. چونکه اول ، مال قوتیله برابر ، عقل وتن قوت‌لری‌ده صرف ایده ، صوڭغیسی ایسه آنلرنی استعمال ایتمی .

پروتسینت ایله بوروچغه ویروچی‌یوز (١٠٠) ده (٥) فائده ایله قناعت ایده بلورسه‌ده بقال (Бакалейщикъ) یوز(١٠٠) ده (٢٥) دن‌کیم فائده ایله قناعتله‌نمز. چونکه اول ، مال قوتندن باشقه ، بایتاق عقل وتن قوت‌لری‌ده قوللانه‌در. وشولوق سببدن طوپلاب (Оптомъ) صاتوچی ساوداگیر، کیسه‌کله‌ب صاتوچی‌ساوداگیرگه قاراغانده آزراق فائده ایله قناعتله‌نه‌در. ایشته فوق الحد بایلیق‌ایه‌سی اولانلرنڭ یوز (١٠٠) ده (٢) یاکه (٣) دن آرتمایه‌جق ره‌وشده مال‌لریندن غایت آز فائده ایله قناعتله‌نولرینڭ حکمتی بودر. چونکه آنلرنڭ ، بایلیق قوتی ایله برابر صرف ایتدیکلری عقل وتن قوتلری ؛ چیکسز کوب مال‌لریندن کوب فائده قازانمق ایچون بیتمیدر. اگر میلون لیراغه مالك اولان‌

(١) ترگیزجه : ربا ، ده‌یمکدر.

آدم، یوز (١٠٠)ینڭ، بقالنڭ یوز(١٠٠)ی قازاندیغی کبی قازانونی استەسە، آنڭ عقل وتەن قوتی یوزلرجە بقاللرنڭ قوتلری قدر اولورغە تیوشدر. بوایسە محال کبیدر. شونڭ ایچون اول، برنیچە آدملرنی خدمتندە قوللانور، آنلردە باینڭ مالینی اوسدرمك ایلە شغلنورلر. مشقتلری قارشیلیغینە، آنڭ فائدەلرینە اورتاق اولورلر.

آڭلاشیلیورکە، اڭ کوب فائدە ایدوچیلر مال ایەلریدر. زیرا مال قوتی، برکشینڭ الدە ایتمەسی ممکن اولان قوتلرنڭ اڭ الوغیدر. شونڭ ایچون انسانلر مال یغمق ایچون چالیشورلرکە، قوتلری آرتسین، واولدە کوچلری یتمەدیکی اشلرگە کوچلری یتسین ومال آرقاسندە راحتلرگە نائل اولسونلر.

٣ ـ اشدە موفقیتنڭ اسبابی.

اشدە موفقیت، قوتلرنی حکمت (ایب) وکورکام تدبیر ایلە، مناسب وقتلردە واورونلرینە صرف ایتمگە توقتامقدەدر. اگر قوتلر اولچەوسز استعمال اولونسە واشدە جونسز حرکت ایدلسە، شبهەسز، قوتلر بیلگە کیتر. واشدە بریمش ویرمز. اشدە موفقیت ایچون مناسب، وقت وفرصتلردە، باخصوص اول اشگە احتیاج اولان (یعنی صرف اولونەجق قوتلرنڭ قدروقیمتی اولان) وقت ویرلردە، اشلەمك لازمدر. یوقسە آندن هیچ برفائدە چیقماز. شونڭ ایچون کورەمز، غالبا اشلربر مملکتدە یاکە بر وقتدە رواج تابمادیغی وفائدە کیتورمەدیگی حالدە، ایکنچی برمملکتدە، یاخود باشقە بروقتدە رواج تابار وفائدە کیتورەدر. بونڭ بر مثالی غزتەلردر. غزتەلر غرب (آوروپا وامریقا)دە فوق الحد رواجلی اولوب، ایەلری الوغ کیمسنەلردن وبیوك بایلردن، «هیئت اجتماعیە» دە نفوذ وتأثیر صاحبلرندن صانالەلر. آندە غزتەلر نەقدر گوزاللشدراسە، خلق آنلرغە اول قدرکوڭل قویە وایەلری دها زیادە فائدە ایدەلر. شرقدە ایسە، غزتەچیلیکنڭ هیچ بر اهمیتی یوق

کبیدر. اندە غزتەلرنی نە قدر گوزەللەشدرسەکدە آنك یوزیندن تأبیش ایتمك ممکن دگلدر. اگر مصردە «تایمس» (۱) غزتەسی کبی بر غزتە تاسیس ایدلسە، صاحبینك مشقتلری بیلگە کیتوینده هیچ شبهه یوقدر. چونکه خلقنك آنگا کوکل قویوی، کیرەك اولای مصارفنك هیچ اولماسە بر جزئینی دە اودەیەچك دگلدر. بونك سببی شولدرکە، مصر «تایمس» غزتەسی کبی الوغ غزتەلرنی یوکلی آلمیدر. زیرا عربچە غزتەلرنی اوقوچیلر، بو کبی الوغ غزتەنك مصارفینی اودەرلیك درجەدە کوب دگلدرلر. ایشتە بو حقیقتگە بناء هیچ کم کچکنە آوولردە الیکتریقی آلت وآپپاراتلر ایلە، وآوروپا شهرلریندە فەس ایلە ساودا ایتمیدر.

پك کوب کشیلرنك، خصوصاً اشنی پشرمك ایچون ییتەرلیك معلومات وصاولری اولمایان یاشلرنك، قای چاقدە یوروشلری بوشقە، ومشقتلری بیلگە کیتەدر. چونکه آنلر یوروشلرینی اوزلرینڭ امیدلرینە بناء ایدەلر وآنی تأکیدلی معلوماتغە کورە کیسمیچە، ئللە نیندی فرض وخیاللرغە کورە کیسەلر.

بونك مثالی: دریسی، آغاچلر وصولر کبی طبیعی، یەملی منظرەلرنی حاوی اولان، گوزەل بر یردە قهوە خانە (кофейня) آچمقە اویلانە، وآنگا خلق آغیلوب کیلەچگینی امید ایدە، مصارف وفائدەلرینی اوزینك فرض وامیدلرینە کورە کیسە. صوکرە باقە، فائدە پك کوب ا.قهوە خانەنی آچە، بر آز مدت اوتدیکدن صوکرە کورەکە اش اول اویلاغانچە دگل اول، «خلق قهوە خانەگە یرینك گوزەللیگی، وئەیلەنەسندەگی یەملی، طبیعی منظرەلری ایچون، آغیلوب کیلورلر» دیە فرض ایتمش ایدی فقط بو فرض توغری چیقمادی.

چونکە قهوە خانەگە خلقنك کیلوینە سبب اولاچق، باشقەنرسەلر اکسیك ایدی. چونکە اول یر، عمومی یوللردن براق، وباشندەغی

(۱) انگلترانك، بلکە بتون دنیانك الڭ مشهور ومهم غزتەسیدر. مترجم

يولده تابتالمامش ایدی. بونك ایچون اورابه پك آزغنه کشیلر کلدی.

آرنده قالوچیلرنك، آرنده قالولرینك ویوروشلریمك بیلگه کیدوینك سببی، غالبا، عمللرینك رواج تابه‌چقی زمان ومکان‌نی‌رعایت تمه‌ولوی اوله‌در.

فی‌الحقیقت‌بو، خطأ،کوب‌اشلرده باشربن‌اولوب، آنی آڭلامق چینن ولور. شونك ایچون کوب کشیلر، مغرورلقلریندن معرفت‌وتجربه‌لری آزلیغندن‌ومیللرینه آلدانودن اول خطأغه توشه‌لر. بناءعلیه، انسان‌غه، کریشه‌چك اشینك «بودژه‌ت» ینی نچکه‌له‌ب واطرافلیچه‌بافمق‌وآنی ئلله‌نیندی اوهام وخیاللرغه‌بناءایتمیچه،تأکیدی‌معلومات‌غه‌بناءایتمك‌تیوشدر.

اوشانداق اوزون باقیشلی اولمق، اشینك ئه‌یل‌نه‌سنده بولونان وبولوناچق حاللر ونرسه‌لرنی گوزه‌لچه بلمك لازمدرکه، غافل ایکن، بلاء چوقورینه توشمه‌سین همده انسان، امیدینك تصویر ایتدیگی موفقیت یاکه فائده‌غه تاپانمالی چونکه امید کوب وقتده آلدیدر. انسان‌غه زمان ومکان حاللربنی رعایت ایتمك تیوشلی اولدیغی کبی، اوزینك میلینی هم شول حاللرگه تطبیق ایتمك تیوشدر.

مثلا: رساملیق‌غه میال اولدیغی حالده آنك اوتوردیغی، یاکه اوتورمغه مجبور اولدیغی پیرده رساملیق‌نك رواجی اولماسه، اوزینك میلینی اول پیرده رواجلی اولان، باشقه برهنرگه ئه‌یلندرمك تیوشدر. یوقسه رسماری‌اوتمه‌دیکندن حالی مشکلله‌شیر. اگر رساملیقده مهارت صاحبی اولدیغی حالده، وطننده باشقه برفائده کیتوره‌جك هنر بولونماسه، آنکا اك یاخشیسی، رسملری رواج تاباجق بر پیرگه کوچوب کیتمکدر. آڭلاشیلورکه، انسان‌غه میللری ایله، زمان ومکاننك حاللرینی اوزلاشدرمق (اویوشدرمق) لازمدر، تاکه اشندن اوزینه فائده‌کلسون. اگر، پیر آنك میل ایتدیگی هنرگه موافق اولماسه،

اول وقت يا ، ميلبنى بيرگه موافق اولان ، هنرگه ئه‌يل‌ندرير ، ياكه ميلبنه موافق اولان بيرگه كوچه‌ر. ميلبنى زمان ومكان حاللرينه تطبيق ايتمك ، محال براش دگلدر. درست آغردر. فقط محتاجلق آغر اشلرگه كوكره‌ك ايله كرمگه مجبور ايده ، فائده‌لانو اميدى آغرليقنى بيكل‌يته‌در.

بعض كشيلر اوزلرينك زيرا كليك واستاليقلرى ايله رواجى مأمول اولمايان اشلرنى‌ده رواجلاندره بل‌لر. مثلا برنرسه‌نى خلق‌نك ذوق ورغبتينه موافق اولورليق ره‌وشده ئلله نيچه گه توره‌لندره‌لر وآنگا آنلرنى قزيقدره‌لر. خلق‌ده آنگا كوكل قويه وآليشه‌لر ، نهايت كيره‌كلى نرسه‌لر ره‌تينه تيزله‌در. آوروپا وامريقاده پك كوب ، ياكى نرسه‌لر واردركه ، يوق ايكن خلق ، آنلرنى هيچ كيره‌كسنميلر ، اشله‌نوب بازارغه چيقدبمى خلق آنى آلوب استعمال ايده ، ايله حاجتلرى جمله‌سندن اولوب كيده‌در. بونك مثالى:

حلق اوّلده ، آشيغيچ يازولربنى قورشون قلم (فارانداش) ايله يازه‌لر ايدى. ياقين زمانده فارمسى اوزينده اولان قلم چقدى. شيمدى كوب كشيلر ، بوقلم‌نى بانلر يندن قالدرمى باشلاديلر. بزم شهرلريمزگه اوروپادن كلمكده اولان ، نرسه‌لرنى ياخشيلاب باقساك كورورسن‌كه ، آنلرنك كوبيسى ، ياكى اختراع ايدلمش نرسه‌لردركه ، خلق آنلرنى كورديكى كبى آنلرغه احتياجلربن سيزه‌لر آنلرنى آلمق ايچون يوكره‌لر. اويله ايسه ، اشنى خلقنك ذوق واحتياجينه كوره توزليه‌ندرمك ، موفقيت واشنك رواجى ايچون اهميتلى برنرسه‌در. خلاصه : اشنك فائده كيتورورلبك ره‌وشده رواج تابوينك سببلرى شونلردر:

١) قولگدن كلديگى قدر ، اش ايچون كيره‌ك اولان ، قوتلرنك اڭ ياخشيسينى واڭ بهاءليسينى الده ايت‌كه ، فائده‌سى كوبره‌ك اولان ، اشلرنى كوره بل‌سن . چونكه ، بوقاريده آڭلاديغك اوزره ، فائده ، قوتلرك بهاءسى ايله تيگز اوله‌در. شونك ايچون يوقاريده ، علم تحصيل ايتمك واوزون مدت صنامق لازم اولديغينى قات ، قات سويله‌دم .

زیرا عقل قوتی الڭ بهائلی واشلـکللی قوت‌در. مال طابمق ایچون اقتصاد لازم اولدیغینی کله‌جکده آڭلارسن . مال ایسه ، الده ایدیدویمك بر چیك وقراری اولمایان ایکنچی قوتدر.

۲) بهائلی قوت‌لر، اقتضاء ایدەن اشلرنی ازله‌که ، وفائده کوب اولسون ، هــم‌ده اشلرگه ، حکمت وتدبیر ایـله ، تمام حاضرلانیقدن صوڭره آنچق کریش .

۳) اشلرنڭ اوزرمانیگنده واوزبیریگنده رواجلیرەق اولانینی اختیار ایت‌که ، یورویشیڭ بیلگه کیتمەسن .

٤) میل‌لرڭ ایله ؛ زمان ومکان حال‌لرینی اورلاشدرکه ، رواجلی عمل‌لر اختیار ایده بلەسن . یا ، میل‌لریڭنی حال‌لرگه تطبیق ایت ، یا که ، حال‌لری میل‌لریڭه موافق اولان ، باشقه بیرگه کیت .

۵) اشڭنی ، ئەیل‌نەڭنده اولان خلق‌لرنڭ رغبتینه موافق توشه‌جك رەوشده تورلیل‌ەندرکه، آنلر آڭا کوڭل قویوب اقبال ایتسینلر.

۲

اشنڭ رُکن‌لری.

عزم — حزم — مزاولة (اوغراشمق) اجتهاد — ثبات — مواظبة (دائمچلیق ایتمك) — ترتیب — اتقان (شیروب اشەمك) — شهرت — وقتنی غنیمت بلمك — هفته‌ده بر کون تعطیل — بوش وقتلر.

یوقاریده‌غی فصل‌دن اشنڭ طبیعتینی ، اشلیکلی قوت‌لرنڭ نەلر اولدیغینی ، اش‌ده موفقیت‌نڭ سبب وحکمتلرینی آڭلادڭ . شیمدی اشنی گوزەلچه اشلەمك وآنی تیوشنچه بیرینه کیتورمك ایچون نـەلر کیرەك اولدیغینی بلمەلیسن . یوقاریده سویلەنمش ، اهلیت ، اقدام ، استقامت وتودد کبی ، سعی (چالیشمق) رکن‌لر عمل ایچون‌ده لازمدر. آنلر اوستینه توبەنده یازەجاغیمز نرسەلر هم قوشولورکه ، آنلرنڭ اش (عمل) گه نسبتاً مهملیگی ، دیوارلرنڭ بنائغه نسبتاً مهملیگی کبیدر.

۱ - عزم

عزم ، اشگه ترددسز (ایکیلەنمیچە) کرشمك دیمکدر. عزم ، عمل ایچون الڭ ایلك کیرەك نرسەدر. عزم‌نڭ شرطی ، اشنڭ صوڭیی یاحشی اویلامق. وآڭا کوچ یېتوگه وصرف اولوناجق قوت‌لر ایلە تیگز اولورلیق نتیجەلرنی الده ایدوگه ایشانمق ، وطریشمغه ، ثبات ایتمگه مشقتلرگه قاتلانمغه بیل باغلامقدر.

«هر اشنڭ باشی آغردر» دیپورلر. بوسوزنڭ طوغریلیغنده شبهه یوق. زیرا ەکردن عمل‌گه کوچمك ، مألوف (آلیشیلمش) نرسەنی اوزگەرتمەکدر. مألوفنی اوزگەرتو انسان‌غه غایت آغردر. (۱) حالبوکه بوآغرلیق ، بر مدت عملده دوام ایتدیکدن صوڭ کیتەدر. اول وقت انسان عمل‌گه آلیشور وآڭا عادتلەنیر وآنڭ بیگل وطوغری یوللرینی تابار.اویلە ایسه باشلا ! بعض آدملر ، آللرینده اولان ، اشنڭ کوب طریشوءه واوزاق زمان‌غه توقتادیغینی کوردیکلرنده ، آڭا کریشمزدن ایلك آندن طاریغالر وآنی اصلا مزاوله ایتمزدن آندن قورقونالرده آڭا اقدام ایدوده (کوکرەك ایلە کروده) ترددلنەدر. ترددلری آرتقان صایون ، آنی الوغسالر وعزم‌لری ضعیفلنه. نهایت آڭا کرشمیچه قالوب ، آنڭ فائده وبیمشلرندن محروم اولەلر. بناءً علیه اشکدەموفقیت بولاجغینی بلسەڭ ، آنڭ بوتونینه بر بولی باقما که ، سنی قورقوتماسین. بلکه آنڭ هر برجزئینه اوزکونینده باق. اگرشول جزء (کیسەك)نی وقتنده تیوشینچه تماملاساڭ . بوتون اشڭ تمام اولمش کبی اولور. چونکه ، قالان جزءلرده تمام اولمش جزء کبی اوز وقتلرینده تمام اولاجقدرلر. بو ، دیدیکم وقتلی اولان ، اشلرحقندەدر. هرکون توتاش

---

(۱) حلقت الوفا لورحمت الی الصبا لفارقت شیبی موجع القلب باکیا (متنبی‌نڭ)
مترجم.

اشله‌نه‌جك اشلر ایسه ، عادتلنگانگه قدر ، آنلرغه باشده اقدام ایتمك لازمدرکه ، صوڭندن آنلرنی مزاولة ایتمك بیڭل بولسون .

۲ — حزم .

حزم ، اشده فکرنی طوپلامق وآڭا ایشانه‌رەق کوشمکدر . حزم ، اشنڭ هر برجزئینده کیره‌کدر . بونڭ شرطی ، اشنڭ رەوشی ، کوڭلده حتی ممکن اولسه کاغدده هم ، ترتیب وتنظیم ایدلمش اولمقدرکه ، آنڭ کریله‌جك وچیقلاجق بیرلری بلنسون ، وآنڭ جزء (کیسه‌ك) لری ، اشگه دخلی اولان قوتلرگه ، وبیاگوله‌نمش وقتلرغه بولیمسین . اگر براشگه آنڭ رەوشینی ذهنڭده صورتله‌مزدن ایلك ، کریشسه‌ڭ ، آندن نه یولده چیقاجاغڭی بلمه‌ز ، نهایت آنی اشله‌مکده خطالانوب ، مشقتڭ بیلگه‌کیده‌ر . ئه‌وبناء ایدوچی اوستا ، برسرایغه نیچك نیگز قوراجاغینی ته‌رەزه وبولمه‌لرینی نه رەوشده قویاجاغینی ولوذهننده اولسون ، تصور ایتمزدن ، آنی تیوشینچه اشلی آلماز . بالطه اوستاسی (دولکر) بر صاندوقغه نیچك آغاچ کیسه‌جگینی تصور ایتمزدن ، آنی گوزه‌لچه اشلی آلماز . ساوداگر ، مغازەسینه کیتوره‌جگی ماللرنڭ صنفلری حقنده برجدول‌ترتیب ، وبهالر تعیین ایتمه‌زدن ساوداغه کریشه آلماز . بویله‌جه باشقه اشلرنڭده هه‌مه‌سی اوبلاوغه ، وصوڭینی بافمغه محتاجدر . لکن بوطوغریده ، اشلر تورلیچه اولوب ، بعضیلری کوبره‌ك حزم گه محتاج اولدیغی حالده ، بعضیلری اول قدرگه محتاج اولامقده‌در . اوبله ایسه ، هیچ براشگه ، کوڭلڭده ، یاکه کاغدده آنڭ مثالینی حاضرله‌مزدن ایلك کریشمه . اول مثالنی تیوشینچه صاقلاب تونمق (خصوصاً کوڭلده) ممکنسز ایسه‌ده ، سن آنڭ یاردەمیله کیمچیلیکلریڭنی کورور وآنلرنی اش آراسنده توزه‌درسن . شونڭ ایچون ایرته‌ن اشله‌یه‌جگڭ اشنی ، وکوچڭ یتیدیگی قدر آندن صوڭغیسینی هم بوکوندن فکرله‌مك واجبدر . معلوم اولدیغی اوزره ، پك کوب اشلرنڭ

بوزولوی، وزیان کیذورروی، آنلرغه آشیغیچ کریشودن وره‌وشلرینی یاخشیلاب فکرله‌مه‌مکدن نشأت ایتمکده‌در.

٣ — مزاولة (اوغراشمق)

مزاوله، اشنی، انقان ایتمگه موفق اولمق نیتیله‌فات‌فات‌اشله‌مکدر. اش‌نه قدر آغر وآنك ره‌وشی اشله‌وچیگه نه قدر کوچ بولسه‌ده، اوله، آنی مزاوله ایله انقان ایدر (پشیرور) وره‌وشینه‌ده عادتله‌نور.

پك کوب، مهم اشلرنی کوره‌مز وایشیده‌مزده، ایه‌لرینك آنلرنی انقان ایتمگه، کوچلری یبتویندن عجبله‌نه‌مز. حالبوکه آنلربزم عجبله‌نویمزنی بلسه‌لر بزدن عجبله‌نورلر ایدی. چونکه آنلر، ایندی شول درجه مهارت کسب ایتمشلردرکه، اول اشلرنی اشله‌مکده اصلا مشقتله‌نمیلر وفکرلرینی اوزاق زمان اشله‌توب طورمیلر. مثلا موسیقی شناسلر الك چیتین کویلرنی، اصلا اویلامیچه اوینیلر. بعضا اوینارکن، اوزاق مدت سویله‌شه‌لر، شویله ایسه‌ده یاکلشمیلر. اگر انساننك کسبی اشلرینه دقت ایله باقساك جمله‌سینك مزاوله نتیجه‌سی اولدیغینی کورورسن. اگر اوقونی مزاوله ایتمه‌مش اوله ایدك کلمه(سوز)لرنی بر قاراو ایله آڭلاماز، سویله‌وچیدن ایکی ساعتده تلقی‌ایده آلمادیغمز نرسه‌نی بر ساعت ایچنده اوقوب بتره آلماز ایدك. اوقوغه، باشقه اشلرنی‌دن قیاس ایده بلورسن.

بر اشنی باشده آغرسینساك‌ده آنی انقان ایتمگه کوچك یبتودن امید اوزمه! زیرا اول اش اوغراشمق ـ آلیشمق سایه‌سنده بر عادتك کبی اولوب کیده‌ر. هیچ بر اشنی آدم عقللی اشلی الماغان کشیلر کوبدر. چونکه آنلر اشنك باشیندانوق طاریغالر، وآنی انقان ایدو (پشرو)دن امید کیسه‌لر، نهایت آنی‌طاشلاب الوغزیانلرغه دوچار اوله‌لر.

٤ — اجتهاد

اجتهاد، مشقتلی وزحمتلی نرسه‌نی الده ایتمك ایچون وار قوّتنی صرف ایتمکدر. مادام، هر اش قوّت صرف ایتمیچه‌تمام اولمیور، البت هیچ بر اش، اجتهادسز تمام اولماز. بعض کشیلر، بعض اشلرنی، بیگلسیدوب آگا، کیره‌ك قدر اجتهادلرینی صرف ایتمدیکلریندن آنك بیمشلرندن محروم اوله‌لر.

اش ایله، اجتهادبر ترازونك ایکی تاباغنده‌درلر. اجتهاد بیگلیدیکی کبی اش ده‌توبه‌ن توشه‌ر. شونك ایچون بر اشکه، کیره گندن بر آز آرتوغراق اهمیت ویرمك تیوشدرکه، تمام اولسون.

بعض کشیلر، کوچلرینك اشکه کیره‌ك قدردن آزراق اولدیغینی وهمله‌ب اشدن تارتنوب، طوردرلر. بونلر یالقاولر در. کشی یالقاولیق آوروی ایله مبتلا اولدیه‌ی، آنك همتی ضعیفله‌نور وعزیمتی بوشار. اولده بیوك اشلردن گنه تارتوندیغی حالده، صوکندن کچکنه اشلرگه‌ده کوچی یتمی باشلار. عاقبت، حیات میدانندە هرکمدن آرتده قالوب، خوراوله‌رق یاشار. انساننك همت ونشاطی ـ باشقه اعضاء وقواسی کبی استعمال ایله قوتله‌نور. یالقاولیق واوطورمق ایله، ضعیفله‌نور. انسان بیوك اشلرگه کوکره‌ك ایله کرسه وآنك ایچون وار قوتینی صرف ایدوب، بیمشلرینی بیغانغه قدر طریشسه، دخی بیوك اشلرگه نشاطلانور، همتی الوغلانور، وقوتینك دائره‌سی کیگایور. بناء علیه، هرنه قدر کچکنه ایسه‌ده، بر اشگه باشلاساك آخرغه بوتون کوگلیگنی ویر، وآنك یولنده کیره‌گی قدردن بر آز آرتوغراق اجتهاد ئه‌یله‌که، آنی اتقان ووقتنده تمام ایده‌سن. یالقاولیق خسته‌لیگندن یوغوشلی آورودن صاقلانديقك کبی صاقلان. چونکه یالقاولیق، حیات نگه‌رمه‌چی (تگه‌رلیگی) نك کوچه‌ری اولان، سعادتنك بیوك بر آفتیدر.

٥ ـ ثبات

ثبات، اشده، بیکارلیک‌گه باش بورمیچه دوام ایتمکدر. «ثبات موفقیاتنك بیلگیسیدر.» سوزی ایسکیدن قالمه مشهور برسوزدر. هیچ شبهه یوقدرکه، موفقیت ه ایریشه‌نلر، اش وقتلرین اوبون، کولکو ایل ئه‌رەم ایتمیچه، اشلرینده ثبات ایدوچیلردر، معلوم اولدیغی اوزره، اکثر اشلر باشده آر فائده کیترورلر. بونی کوروب، ایه‌لری آندن قول تارتورلر وبر مدت آنی تاشلاب تورورلر. صوڭندن آڭا یاڭیدن قایتورلر. بویله‌لکله آنك فائده‌سی یوغالور وایالرینك اولگی اجتهادلری بیلگه کیده‌ر، بو کبی آدملرگه اڭ یاخشیسی، اشلرینك آخرینه قدر صبر وثبات ایتمکدر. چونکه، اول اشگه باشله، کرشولرینده یاڭلامشلر ایسه، آندن مشقتلرینك یمشلرینی یغمقلر یلە شبهه یوقدر، اشلر اوطورطلمش آغاچلر کبیدرکه، باشده آنلرغه زیاده اهمیت ویرمك، وآنلرنی باقمق وتربیه‌لەمك توغریسنده طرشمق کیره‌ك اوله‌در. نه زمانکه، آنلر اوسه‌رلر، اول وقت، مشقتسز، بلکه راحت، راحت کوب یمشلرینی یغارسن: اشلرده بویله! باشده آنلرغه فوق الحد اهمیت ویرمك وزیاده طرشمق لازم اولور. نه‌زمانکه، ایه‌لری آنلرغه عادتله‌نورلر، آنلردن کیله‌ك فائده قپولرینی وآنلرنی رواجلاندرەمق یوللرینی بلورلر، اشته اول وقت، بیوك فائده‌لر ایده‌رلر واشارنك مشقتلری‌ده بر آز بیکله‌یور. مثلا ساوداگیر، برنچی یلده کوب آقچه صرف ایتدیگی، واوزاق زمان سعی ایتدیگی حالده، هیچ فائده ایتمز، بلکه بر آز زیان‌ده کورور. فقط مغازه‌سی مشهور اولدیغی والوچیلری کوبه‌یدیگی وقت ساوداسی رواج تابار کون به کون ئفائده‌سی آرتور، مشقتی آزایور.

٦ ـ مواظبة (دوام ایتمك)

مواظبه‌بر اشده، باشقه‌سینه بورولمیچه‌دوام ایتمکدر. تعریفلریندن‌ده اکلاشلدیغی اوزره، مواظبه ایله ثبات آراسنده آیرمه‌بك آزدر. ثبات حقنده نـه دیدك ایسه، مواظبه حقنده‌ده شونی دیه‌رمز. بونك اوستیه دیه‌جگیمز: بعض کشیلر بر اشگه باشلاب، بر آزینی تامملادیقدن صوکره، اول اشدن امید ایتدیکلری فائده‌نی قواغه توشرودن امیدلرینی اوزه‌لر، یاکه آنـك ایچون لازم اولان، مدتنی اوزاقسینوب یالیغالر، یاغود باشقه سببلردن ناشی آندن بیزه‌ر اوله‌لرده، باشقه اشلرگه کوچه‌لر. اول ایکنچی اشده‌ده شویله اشلیلر. اشته بویله‌لکله پك کوب اشلرگه باشلبلر، لکن برینی‌ده تمام ایتمیلر. بناءعلیه آنلرغه صرف ایتدیکلری قوتلرینه قارشی برفائده‌ده حاصل ایده آلمیلر. بونك مثالی: برکشی بالطه‌چیلق (دولکرلیك) ایتمك نیتیله، تورلی‌قوراللر ایله تولوغ براورون‌حاضرله‌ر. باشده بوهنرده، آرتیق استالیغی اولمادیغیله برابر، چالشدیغی بیری‌ده خلق آراسنده مشهوراولوب بیتمگانلیکدن، آزغنه فائده تابا ایدی. شونك‌ایچون‌بوصنعتدن کوکلی‌قایتوب، بربل اوته‌ر، اوتمه‌ز،قوراللرینی غایت اوچوز بهاءایله صاتدی‌ده مانوفاتتور ایله ساودا ایتمگه باشلادی. بوندن‌ده برنچی یلـده بیته‌رلك فائده ایتمه‌دیگندن، ماللرینی اوچوز صاتوب، براش، یاکه خدمت ازله‌مگه کرشدی. اشته بوکبی، پك کوب، آشغیچ یاشلراولورکه، تیز امید اوزه‌رلر، وکرشدیگی اشلریندن قوللرینی بك ایرتـه سلـکیرلر. حالبوکه اول وقت آنلر اول اشلری ایچون بایطاق (خیلی) قوتلرینی صرف ایتمش اولورلر.

اگراشلرینده مهارت کسب ایتکانگه وشهرت تابقانغه قدر دوام ایتسه‌لر نهایت اجتهادلریندن آرتوق فـائده ایدرلر ایدی. بر اش، نه قدر توبه‌ن ونه قدر آز فائده‌لی اولسون، ثبات ودوام آرقاسنده

الوغ وکوب فائده‌لی اولوب کیده‌ر. غالبا باشلرنی اشلرینده تردد‌لی اولمغه، بر اشدن‌ایکنچسینه کوچوب‌یورمگه مجبور ایده‌ن‌نرسه، طمع‌لرینك کبکلیگی، حاضرلیقلرینك آزلغی‌اوزلرینه‌مناسب بر اش تابه‌آلماولریدر.

بوکبی یاشلرگه الك یاخشیسی، میل ایتدکلری اشلر حالنده، تجربه‌لری دها زیاده‌جه اولان آدملرگه کوب کیکاشمك وکره‌شه‌جك اشلریده آنلردن عقل آلمقدر. هم اوزلری‌ده، براشگه کریشمه‌زدن ایلك، آنك نتیجه وییمشلری حقنده اوزاق فکرله‌سینلر وبراشگه آنك حقیقتینی وفائده‌لرینی، واوزلرینك حاضرلیقلرینی آنیق بلمه‌زدن ایلك باشلاماسینلر.

٧ – ترتیب

ترتیب هر نرسه‌نی اوزینك اورنینه قویمق واشنی وقتنده تمام ایته‌کدر. ترتیب‌نك عملگه کیره‌کلگی، حکومت‌گه، قانون (زاقون) نك کیره‌کلیگی کبیدر. قانونسز اولان، شهرلرسرسریلیك (باش‌باشتاقلیق) وچوالو اچنده بولوناجقلری کبی، ترتیبسز اشارده شوبله اولور. ترتیب، الك‌چبنن اشلرنی ییگلیته والك قیین مشکللرنی چیشه‌در. ترتیبسز اولان، الك اوفاق بر اش بیوك مشقتگه سبب اولور. معلوم اولدیغی اوزره، کوزه‌لجه ترتیبگه ایرشمك ایچون، آرتیق زیره‌کلیك، کیسگین فکر، کینش علم واوزاق زمان تجربه واغراشو کیره‌کدر. شونك ایچون کوره‌مزکه، بانق، تیمریول‌مدیرلری، بیوك فابریقه‌ایه‌لری‌وباشقه‌لری کبی، ترتیب آرقاسنده مهارت کسب ایده‌ن، الوغ اشلرصاحبلری، اشلرینك حرکتلرینی اورنلرینده اوتوردیقلری حالده، برده قینالمیچه آزبروقت ایچنده غایت دقت وضبط ایله اداره ایده‌لر. اشلرنی اشچیلرنك جمله‌سینه، کوچلری واهلیتلرینه کوره بولیب ویره‌لر وهر اشنك اوزینه مناسب وقتلرینی تعیین ایده‌لر ومدتلرینی بیلگیلیلر. ماشینالر بر حرکتلندروجیك قولی ایله حرکتله‌ندیگی کبی، بوبله لسکله، اشلرنك

هر كتى مكمل بر نظام ايله دوام ايدوب تورور. اوبله ايسه ، هر وقت، اشيگه عمومى بر كوز صال ، وآنك جزء (كيسەك)لرين كيرەگى كبى برى آرديندن برينى ترتيب ئەيلەكە ، برى، ايكنچيسنك يولنده مانع اولوب تورماسين . ترتيبنك يكٔللبگى ايچون ، اشگه كريشمەزدن ايلك، اشلريگٔنك سلسلەسين بر كاغدگه ترتيب ايدوب قوى وآنلرنك هر بركيسەگى ايچون، وقتينى، اورنينى وتابع اولاجق بارچه حاللرينى تعيين ايتكه ، اوزەريگه واجب اولان ، وظيفەلردن آچيق رەوشده خبرلى اولەسن . ابكى اشنى اشلەمك ، يا كه ايكى كشينى كورمك ايچون، بر وقت تعيين ايدودن صاقلان . وقت وميعادلرنى هر وقت چيكله وآچيق بيان ايت . تيوشلى وقتلردن كيچيگودن وار قوتك ايله صاقين . زيرا ترتيب زنجيريگٔدن بر گنه حلقه (قولچا) نى القاء ايتمك، كوب وقتده بوتون اشلريگٔنك نظامينى بورار.

صوگره اشلرگٔنك كيرەكلرينى، ئەويگ وكييتگ كبى ييرلريگٔنك اشياسينى ترتيب ايت، وآنلرنك هر صنفينى اوزينه لايق اورنينه قوى كه، محتاج اولديغك زمان، اوگٔايليق ايله تابوب آلەسن. شبهه يوقدركه ، ترتيبسز اوورونده قارمه قاريشيق نرسەلر آراسنده اشلەمك ، ترتيبلى اوروننده تيوشلى اورنلرينه قويولمش نرسەلر آراسنده اشلەمگه قاراغانده اوزون وقت آلور، وكوب كوچ استەر وآرتوغراق مشقتگه توشورور. بناء عليه ترتيبگەالك اوفاق اشلردن والك كچكنه اورنلردن باشلاكه، آنى اوزيگه بر عادت وملكه ايدينوب، هر اشگٔده رعايه ايدەسن. باشلاب، اوزيگٔنك حصوصى بولمەگٔنى ترتيبگه قوى، صوگره اشلەيەچگك اور ونيگٔنى ترتيبلەمگه مقتدر اولورسن. چيغويك، قاپتويك، زيارتك وتنزهلرك وباشقه اشلريگٔنك همەسينى ترتيبگه قوى كه، هر اشگٔنى ترتيبلەمگه آليشورسن.

هر نرسه‌گنی وهر اشگنی ترتیب‌له‌که، راحت اولورسن، ترتیبسزلیکدن نشأت ایده‌چك، کوتمه‌دیگك بوزغونلیق وزیان سببندن آچیقلانودن قورتولورسن.

۸ اتقان.

اتقان بر نرسه‌نی ممکن قدر گوزه‌لچه اشل‌مکدرکه، باشقه‌سینه ترجیح ایدلسون. هیچ شبهه یوقدرکه اتقان اولونمش، یعنی نیق‌وگوزه‌ل اشل‌نمش نرسه‌لر باشقه‌لرینه قاراغانده رواجلیره‌ق اولور.

هر بر کشینك موفقیت وترقی‌سببلرینی تیکشرسه‌ك کورورسن‌که اشلرینی‌اتقان‌ایتمه‌سی‌توب‌سببلرجمله‌سندن‌اولمشدر. اگر هنرایه‌سینك مصنوعاتی (اشل‌دیگی نرسه‌لری) نیق وگوزه‌ل اولسه، خلق آگا اقبال ایده‌رلر، کونلر اوتدیکچه شهرت تابار. بویله‌که آنك کسب‌وکاری‌فوق الحد آرتور. اوشانداق بر خدمتچی، اشینه کیره‌گی کبی اهمیت ویرسه وظیفه‌لرینی نچکه‌له‌ب وپخته‌له‌ب تمام‌لاسه، باشقه خدمتچیلرگه ترجیح اولونور. اگر دوقتور، خسته‌نی باقمقده اهمیت ویرمز کبی طاورانسه آنی تاشلاب، باشقه‌سینه کیده‌رلر. دوقتورغه، آدووقات، ساوداگیر وباشقه هر اش ایه‌سینی قیاس ایده بلورسن.

بعض کشیلر، اشلرینی اتقان ایتمه‌ولری ونرسه‌لرینی یاخشیلاب اشل‌مه‌ولری حقنده: «اویله اشل‌سه‌ك کوب آقچه توتولا، حالبوکه خلق اوچوزغه‌قزیعه‌لر» دیه عذر کوسترمك استه‌رلر. «نه‌قدر پشروب اشل‌سه‌کده، آز فائده‌ایده‌چکمز، یاکه برده ایده آلمایاجقمز» دیلر. فی الحقیقت بو کبی آدملر یاگلیشالر.

زیرا نرسه‌لرینك، یاکه ماللرینك، بهالری چامالی (معتدل) اولدیغی حالده، یاخشیلیق ایله مشهور اولوی، خلقنی جلب ایده‌چگنده شبهه یوقدر. بر نرسه‌دن فائده نه‌قدر آز اولسه‌ده، کوب صاتمق

آرقاسنده کوبه‌یور. دورست ، آکثرا آدملر اوچوز مالغه میل ایدرلر. لکن اوچوز مالنی تجربه ایدوب، آنك تیز بر باد اولوینی آڭلاسالر، البت اول وقت بهاءلی نرسه‌نی آلمغه باشلارلر. اگر یاخشی نرسه‌نك بهاسی معتدل اولسه، اول وقت آیرمانی آچیق بلورلر، « اوچوز نرسه بهالیدر » مقالیه چن کوڭلدن ایشانورلر. حالبوکه ، هر بیرده یاخشی ایله یامانی، آربق ایله سیمزنی آیراجق عقللی آدملر بولونمی طورمیدر. اشته بو کبی کشیلر ، نیق ویاخشی نرسه‌نی بهاءلی اولسه‌ده ، بیزه‌کلی، کوز آلداتوچی، آلوچیسینی سه‌ویندرور، سه‌ویندرمز آغلاتوچی، اوجوز نرسه‌دن آلده توتارلر.

هنرگه ، یاکه ساوداغه یاڭا باشلاغان کشینك نرسه‌لری یاکه مالّلری نیق ویاخشی اولسه باشده فائده کوره آلمایاجغینی، حتی زیان هم کوره‌جگینی انکار ایتمیورمز. فقط آڭا بر نچی یلده ، نرسه ومالّلرینك یاخشیلیغی ایله‌شهرت تابقانغه قدر مشقت وزیانینی قربان ایتمك‌تیوشدر. شهرت تابدیقدن صوڭغی ، خلقنك اقبالی آنك‌زیانینی‌ده تولتورور وکوب فائده کیتورور.

ساودا وهنرنی اتقان‌ایتمك‌حقنده نه‌دیدی ایسه‌ك، هیچ بر استثناء‌سز باشقه اشلر توغریسنده‌ده شونی دیه‌رمز . چونکه هر بر اش نه قدر کچکنه وآز اولسه‌ده اتقان ایتو واهمیت وبرونی تلیدر. بناءً علیه‌بوشلای اشلاسه‌ك‌ده ، اتقان‌غه عادتلن . چونکه اشڭنی کیره‌گی کبی‌تماملاساڭ، خلق آڭار کوڭل قویار وآنلر آراسنده یاخشی آدڭ تارالور.

اتقان ایدلمه‌مش اش رواجی دوام ایده‌جك بر نرسه دگلدر. شونك ایچون کیره‌گی کبی اشلنمه دگك اشدن تاندیغك تابیش‌غه آلدانمه. چونکه اول یالغز ،کوز بویاودر که، آرقاسی آچلدیغی کبی خلق آندن برافلانمغه باشلارلر.

۹ — شهرت.

کورکام اش ایله مشهور اولمق هم اشنڭ توب رکنلرندندر. خلق اشچینڭ حالینی واشینی بلمه‌سه‌لر آنڭ ایله نیچوك معامله واشینه نیچوك اقبال ایدرلر؟ شونڭ ایچون ساودا گیر اوزینڭماللری، آنلرنڭ یاغشیلیغی وگوزه‌ل معامله‌سی ومعامله‌سینڭ یوللری حقنده اعلانلر تارانمغه پك اهمیت ویرور.

هرچی، ایگنچی، آدۋوقات، دوقتور وباشقه‌لری‌ده بویله اشله‌رلر. تجربه‌لی آدملر، اعلانلرنڭ شهرت ایچون گوزه‌ل واسطه اولدیغینی آڭلامشلردر. شونڭ ایچون آنلر اعلان ایچون آقچه‌نی پك جومردلیق ایله ویرورلر وهر کون تورلی، تورلی ره‌وشده تورله‌ندروب توروررلر؛ اشلرینی وماللرینی یور وچیلرنڭ کوزلرینه کورسه‌توب قویارلر وبعضلرینی نمونه ایچون بوشلای ئوله‌شیرلرکه خلق آنلرغه اقبال ایتسین.

شهرتده، اوزینی شهرتله‌ندروچی آدم، اتقان صاحبی وخلقنی رضاء ایده‌رلیك اولمه‌سی شرطدر. یوقسه اوزینی شهرتله‌ندروی بیلگه کیدر.

۱۰ — وقت‌نی غنیمت بلمك.

«وقت آلتوندر» دیورلر. یعنی وقت پك بهاءلیدر. اگر آنڭ بر کیسه‌گینی بیلگه بیارسه‌ڭ مالڭنڭ بر کیسه‌گینی بیلگه بیارمش کبی اولورسن. بونده شبهه یوقدر. چونکه یوقاریده اشنڭ نتیجه‌سی، اش ایچون طوتیلان، ووقت ایله تعیین‌اولونان قوت ایله نیگز اولدیغینی آڭلادڭ. مثلا کونده ایکی روبله تابا تورغان اولدیغڭ حالده، بر کون اشڭنی تاشلاب تورساڭ، گویا ایکی روبله زیان ایتمش اولورسن. بر ساعتلیك اشسزلیك، بعضاً بر نیچه بللونڭ کسبندن

محروم اولمغه سبب اوله‌در . معلوم اولدیغی اوزره ، بوتون یاشایش، اش بولنده طرشمقدن عبارتدر. بناءً علیه حیاتڭنك هر بر کونی ایچون بر اش واردر. اگر بر کونده، شول کوننڭ اشینی اشلمه‌سه‌ڭ اول اشنڭ فائده‌سی ضائع اولور. بر اشنی اوز وقتندن ایکنچی بر وقت‌غه کیچکدروچی کشیدن احمق آدم یوقدر. چونکه بر اش ایچون بیلگیله‌نمش وقت، اول اشنی صیغدرماسه، صوڭغی وقت البت صیغدرماز. زیرا اول ایکی اش ایچون بیلگیلنمش اوله‌در. بری قالغان اش، ایکنچیسی اوزینڭ اشی.

هر وقت، کیله‌چك وقتلر یگه باق وآنلرغه بواینمش اشلرگه کوز صال واشلرگنی‌ده وقتلر ینده بتر. هیچ بر اشنی اوز وقتندن باشقه وقت‌غه کیچکدرمه که اشلرڭ بر بیرگه ییغلوب، آنلرنی اشله‌مکدن عاجز اولوب قالمایه‌سن. اناگاه بو یله بر حال واقع اولسه، بوتون اشلرڭ بوزولور ونظامندن چیقار. الڭ یاخشیسی شولدرکه، اشلرڭ حقنده بر جدول تـوزووب، آنی الڭ یاقین بر بیرگه قوی. بو واسطه ایله وظیفه وعمللر یڭنی قولایلیق ایله ایسیڭه توشورورسن.

وقتنی غنیمت بلمکدن مقصد، بوتون وقتنی اش ایچون بیلگیله‌مك اولمایوب، آنی حیات‌غه مناسب ره‌وشده‌بولیب‌قو یمقدر. بوڭا کوره، راحت ایله شادلیق‌ده، وقت‌دن اولوشلر ینی آلورغه تیوشدر. چونکه آنلرنڭ حیات‌غه کیره‌کلیگی باری بر ایشنڭ کیره‌کلگی گبیدر. «هر نرسه‌نڭ وقتی وار» قاعده‌سینه بناء بعض خفت آدملر کبی اش وقتینی اکلنجه شادلانوغه صرف ایتمه. بلکه اش ایله اکلنجه‌نڭ هر ایکیسینڭ اوز وقتلر ینه رعایت‌ایت! بیوك آدملر موفقیتلر ینی‌اشبومتین قاعده‌گه بناء ایتمشلر در.

١١ - هفته‌ده بر کون تعطیل.

تن وعقل قوتلری انسان وحیوانده بیعلوب قو یولمش اولمایوب، زمان اوتدیکچه یا کاروب تورمقده‌در. یعنی حیات قاعده‌سینه، تننڭ

مرتبه ودرجه‌لرینه واوسو حاللرینه کوره، وار اولان قوّت بتدیگی کبی آنك ییرینه یا کیسی پیدا اولمقده‌در. شونك ایچون انسان‌غه قوّتینك وار اولانینی یاکه اکثرینی بتردیکدنصگره اشدن تونتامق تیوشدر. بر کیمسه وار قوتینی تیزلیك ایله بترور ووجودینی‌ده بتمش قوتلر ییرینه، درحال یا کی قوتلر حاضرله‌مگه کوچلر ایسه، گویا اول، فانی اولمغه یوغالمغه آشیغه‌در. قوتلر، صارق (قوی) جیلینی کبیدرکه ئلیدن، ئلیگه صاووب تورساك نهایت کیبوب قورو‌بنده شبهه یوقدر.
پك کوب کیمسنه‌لر، طربشوده واشکه دوام ایدوده افراط، ایدولرینددن یاش‌چاغلرینده عاجزلیکگه توشه‌رلر، قارتاییورلر وئوله‌رلر.

الله طرفندن کلمش' موسوی شریعت‌نگ شنبه کون اشدن توقتاب راحت ایدونی واجب ایتمه‌سی برحکمت الهیه‌درکه' آندن‌مراد، قوّتلرنی راحتله‌ندرمك وآنلرنی یا کیدن اشگه باشلامغه یا کارتمق وحاضرله‌مکدر.

بوز مانده مدنیتلی حکومتلر، هفته‌ده برکون تعطیل ایدونی عمران (دنیا توزوکلیگی) ایچون لازم اولدیغینه قرار ویرمشلردر. بوقسه اشچیلر طمعلری یاکه احتیاجلری ایچون برباد اوله‌چقلردر. شونگ ایچون مذکور حکومتلر یکشنبه کون اشله‌ونی حرام ایتمشلردر.

١٢ — بوش وقتلر:

بوقاربده' اش، اویاو وقتلرنگ همه‌سینی شغلله‌ندرونگ جائز اولمادیغینی، قوتلرنی یاکارتمق، حیاتنگ شادلیقلری ایله راحتله‌نمك ایچون، هرکون اویاووقتنگ اوچدن بری قدر وهفته‌ده برکون اشدن تونالمق تیوش اولدیغینی آنگلادك. شیمدی بوش وقتلرنی نیچك اوتکارمك تیوش اولدیغینی بلملیسن! نشاطلی انسان‌غه، تیك تورمق ممکن دگلدر. بوقسه آنگ باشینه اویله فکرلر تولورکه، آنلرنگ آنی

بوده توی ، اشنگ بوده توبندن‌ده قاتیغراق اولور. شونـگ ایچون بوش وقتلریگنی، حکمت وعدالت ایله ، باشلیچه دورت نرسه‌گه تقسیم ایتملیسن :

۱) آش آشادیقدن صوکره تیك تورمق . چونکه اول وقتده تـه‌ن ایله عقل‌غه ، کامل بر راحتلیك کیره‌کدرکه ، هضم (آش سیندرو) عه‌لی بوزولماسین. بعض کشیلر اشبو صحی قاعده‌نی رعایت ایتمه‌دیکلر یدن معده (آش قزان) لری آوروغه توتوله‌در .

۲) صحبت ، الفت واستفاده ایتمك نیتیله ، بعض یاقینلرگ ، دوستلرگ واش ایه‌لری ایله یغلیشـه‌ق . بو نگ ایچون اڭ یاخشی وقت ، کیچـه اوتورمق کبی ، عمومی تعطیل وقتلر یدر .

۳) مسیره‌لرده گیزینمك ، اخلاق بوزمی‌تورغان، یوقاری‌درجه‌لی اویون ییرلرینه حاضر اولمق کبی شادلیقلر ایله راحتلنمك .

۴) اوقومق ، مطالعه ایتمك . بوڭا کوبره‌ك وقت ویرملیسن . چونکه کتاب ، یوقاریده ایدله‌نلرنگ جملـسـندن انسیتلی ، فائده‌لی والذتلیره‌کدر . کتابلرنگ یالـگز ، اڭ فائده‌لی، الذتلی وعالی‌موضوعلی اولانلر ینی‌غنه اوقو !

هر کتابنگ بر آزینی اوقودیقدن صوڭ آنی تـاشلاب باشقه‌سینه کوچمه . کتابنی اورتاسندن باشلاب اوقومه . بلکه باشندن بـاشلاده ، آخرینه قدر اوقوب بتر . یوقسه آننگ بر آزینی اوقومق ایچون صرف ایتدیگنگ وقت بیلگه کیتدش اولور . کوبره‌ك وقتده عصری کتابـلرنی (یعنی زمانه‌کتابلرینی) اوقو ا چونکه ، آنلرسکا خلق ایله معاشرت‌ایتونی قولایلاشدرورلر . غزته ومجموعه‌لرنی‌ده اوقو ، چونکه آنده یازیـلان شیلر ، معاشرت ایده‌جکنگ آدملرنگ قونوشه‌جق سوزلر یدر .

۳

اشنك نوعلری.

ایگنچیلك — هنرلر — ساودا — امارت — خدمتچیلك — ادبی خدمتلر — اوتکان فصللرده اشنك اڭ مهم واصل رکنلرینی آڭلادقکه، آنلر ایله اش تمام ایدر، کورکه‌ملیك اوزره اشلرو آندن مقصود اولان فائدنی الده ایدرسن . آنلر جمله‌سی ، عمومی وهربر نوع اشکه تیوش قدر لازم اولان رکنلردر. حابوکه ، اشلردن هرنوعیسنك ، اوته‌گی عمومی رکنلردن باشقه خصوصی رکنلری هم واردرکه ، آنلرغده اشارت ایتمك وقانغی اشلرنڭ عمومی رکنلرگه دهازیاده محتاج اولدیغینی سویله‌مك هم لازمدر.

بو کتابده بوتون اش وهنرنی بر، بر صانامق وهر بر هنرنی توصیف ایتمك وآنك جمله رکنلرینی بلوب بترمك ممکن اولمادیغندن ، آنحق اشنك مهم نوعلرینی واشده موفقیت ایچون مشروط وبلسمی قولای اولان ، اساسی معلوماتنی یازمق ایله اکتفاء ایده‌مك اولدق .

۱ ـ ایگنچیلك.

ایگینچیلك بایلیقنڭ برنچی چشمه‌سیدر . ایگینچیلك مملکتلرنڭ خلقی عموما بای اولورلر. چونکه آنلرنڭ چیت خلقلرغه احتیاجلری پك آز اولور. مصر کبی مملکتلرده ایگینچیلك گوزه‌ل بر اش صانالور. زیرا آڭا بیوك اهمیت ویرلسه، پك کوب فائده کیترور. شونڭ ایچون اوزینی شغل‌ه‌ندرلیك ، ایگن ایگه‌جك یری اولدیغی حالده ، آنی تاشلاب، مأموریت، یاکه باشقه براش ئزله‌ب یورویان آدم نه قدر شلنه ایدلسه سزادر.

زیرا بو آدم بیرینه کیره‌گی کبی اهمیت ویروب ، ایگین ایکسه آندن، باشقه هنر ومأموریتلردن امید ایتدیگی فائده‌دن آرتوغراق فائده ایده‌جگی پك مأمولدر.

بلکه بعض کیمسه‌لر ایگنچیلکدن ، آنی خور وتوبه‌ن براش دیه اعتقاد ایلدیکلری سببندن قاچه تورغانلردر چونکه آنلر کوزلری ایله کوروب تورالرکه ، شرقده ، علمی آز، عقلی ضعیف اولدیغی

سببلی ایگنچیلک درجه‌سی پك توبه‌ن واوزی پك خوردر. لکن بو کبی کمسه‌لر یا کُلشالر. اشته شول یا کُلیش آنلرنگ موفقیتلرینگ آفتیدر. چونکه آنلرنگ توبه‌ن وخور صانادیقلری ایگنچیلك طریش غربینگ قولنده عالی ومحترم براش صانال‌ه‌در. مثلا آمریقادغی بیوك ایگینچیلر، ملتنك الوغلرینك ایلر وکاه‌نلریندن، نفوذلی‌ویوقاری مرتبه‌لی آدملردن صانال‌ه‌لر. چونگه آنلر، ییرلرینه ایگین‌ایگوده‌اجتهادایدولری ایله بابیمشلر، فقط ایگینچیلیك، آنلرغه عقل وادبلربنی ترقی ایتدرمك یولنده سدحائل اولوب تورمامشدر. زیرا آنلر یاشلیك کونلرینده اوقومشلر وهنوز، اشلریندن بوُشاندیقلری وقتلرینده یاڭی اثرلر وغزته‌لر مطالعه ایتمکدن کیر وتورمیلر. شونك ایچون آنلر باصولربندن قایتدیقلری کبی، سیاسی (دیپلومات) لروعالملر مجلسلرینه کروب کیده‌لر، وآنلرنك مصاحبه ومسامره‌لرینه اورتاقلاشالر. اویله ایسه، شرق ایگینچیلرینك خورلیغینه ایگینچیلیك سبب اولمایوب، بلکه بزده ایگینچیلیك حور توتولوینه وایگنچیلرنك مرتبه‌لریك توبه‌ن اولوینه وتابیشلریك آزلیغینه، هنر وعلم اهللرینك آنلر ایله اوتوریشو وسویله‌شودن تارتنولرینه، اصل سبب ایگینچیلریمزنك ساده‌دللیگی ونادانلغیدر.

یا که بعض آدملر بو حرمتلی اشدن، آنگ قانیغ وزحمتلی معیشتگه، وخلقلر آراسندن آیریلوغه، بناءًعلیه‌باشایش‌ده کوڭلسزلیك‌که سبب بولوینی ظن ایتدیکلریندن ــ اورکه تورغانلردر. بو ظن هم باطل بروهم‌دن عبارتدر. چونکه، ایگنچیگه‌ده بایلیق ومعارفده اوز درجه‌سنده اولان، هنرچی وعالم کبی یاشامق پك ممکندر. اول‌ده استه‌سه یوکسك سرایده اوتورور، تاتلی آش آشار، تمیز وکیك یورتده تورابلور. اشندن بوشاندیغی وقت یاخشی کیوملر کیه‌ر وخلق ییغلغان ییرلرگه کیده‌ر، آنلر ایله، سوزده، نزا کتده ومناظره‌ده یاریشه

بلور، نیته‌کیم موسیو «ادمون دیمولان» ، «آنغلوسافسون قومینڭ ترقیسینڭ سببی» اسملی کتابنده تفصیلاً بیان ایتدیگی اوزره، انگلیز ایگنچیلر ینڭ کوبیسی شویله اشلیلر . ونیته‌کیم آمریقا ایگنچیسی هم شویله اشلیدر .

یاخود بعض کشیلر ، ایگینچیلیکدن، آنڭ مشقتلری کوب ،فائده‌سی آز اولدیغنی اعتقاد ایتدیکلر یندن نفرت ایده تورغانلر در. بونلر هم بو اعتقادلر یندە یاڭلیشه‌لر . چونکه آنلر ایگینچیلیکنڭ اصول وقاعده‌لر ینی بلسه‌لر وآنی اتقان ایتسه‌لر وایگینلر ینی تیوشنچه ئلیدن ئلیگه یاخشیلاب باقوب تورسه‌لر ، مشقتلر یندن اوستون پك کوب فائده ایده‌جکلر ینده شبهه یوقدر . اگر ایگینچینڭ یپرلری کوبه‌یسه ، آنده موژیقلرنی اشله‌تمك ، اوزی‌یالگز نظارت واشنی اداره ایتمك‌ایله اکتفاء ایتمك ممکندر .

ایگینچیلیکنی اتقان ایتمکنڭ شرطلری بونلردر :

١) ایگنچینڭ،اوز ینی‌شغلل‌ندر یرلیك یپری اولسون واول یپر آڭا هیچ اولماسه، عادی معیشت کیره‌کار ینی اوده‌رلیك محصولات ویرسون‌که، بویله‌لکله یپر آڭا، ساودا گیرنڭ سرمایه (صوما) سی قبیلندن اولور. هم‌ده یپر ینی صاقلاب توته‌ق وآنی اصلاح ایتمك وباخشیلاب باقمق‌وآنڭ دائره‌سینی کیگه‌یتمگه سعی ایتمك تیوشدر. نیته‌کم ساوداگیر سرمایه‌سی حقنده بویله اشلیدر . اڭ یاخشیسی ایگیلیـك یپرلری بر اورونـده اوله‌قدر که ، آنلرنی باقمق قولای اولسون .

٢) ایگینچی ، عمل تجر به‌دن بـاشقه ، ایگینچیلیکنڭ علمی اصول وقاعده‌لر ینی هم بلسون . اگر زراعت علمینی مدرسه‌ده اوقی آلمامش ایسه ، زراعت فنینه مخصوص کتاب وژورناللردن استفاده ایتسون بوندن باشقه دائمی‌مز اوله (ادغراشو) هم تیوشدر که، بونڭله نیچك‌ایگو ونیچك اوطورتو ونه زمان ونه وقت ایگو واوطورتونی اوگره‌نیر ، وبو سببدن آنڭ یپری یاخشی اوسدرور. وآشلیغی اوڭار، آغاچلری گوزه‌ل اوسه‌ر ویمش ویرور.

٣) دائما برتورلی یا که نیچه تورلی مخصوص نرسه‌لرگنه ایگه‌ـ بیرمیچه اگرتوپراق قابلیتلی ایسه، اورلیق وبیمشلری رواجلی اولان وکوب فائده کیتوره‌ن، ایگین وآغاچلرغه اهمیت ویرمك لازمدر.

٤) ایگینچی منفئن (تورله‌ندروچی) وانقان ایدوچی اولمق تیوشلیدرکه، ایگینلری اوسکین واوکفون اولسون، محصولاتی یاخشی وباشقه‌لرنیقندن ایلك رواج تابه بلسون. همده ممکن ایسه، بوواسطه ایله یاخشی وبات صنفلر چیقارسون واول یاکی نرسه‌لرگه خلقنی قزیقدرسون. نیته‌کیم بعض ایگینچیلر چه‌چکه ومیوه‌لرنی تورله‌ندره وشکللرینی اوزگه‌رته‌لر.

٥) ایگینچیلیك، محصولاتنی رواجلاندرمق، ایچون ساودانی اقتضاء ایله‌در بناء علیه، ایگینچی، محصولاتینی صاندیغی وقت آلدانماسون ایچون ساودا حاللرینی هم خبردار اولمق تیوشدر. بوقسه محصولاتی اوچوزغه بوغالوب کیده‌ر. شونك ایچون آنکا بازار بهالرینی کوزه‌دوب تورمق وبهالرنك کوتاریلووی وتوشوینك سببلرینی آڭلامق تیوشدر.

٦) ممکن قدر بوروج آلودن وبیرلرینی زاکلادغه صالودن صاقلانسون. چونکه ایگینچیلیکنك آفتی‌بوروج ویورت‌بیرنی بوتاتورغان اژدهاده زاکلاددر. ایگینچیگه، بونلردن صاقلانمق، اوزینه برصاقلیق تومیرصاندیغی (Сберегательный ящикъ) اشله‌مك ایله ممکن اولور.

اگرآنك بوکبی برصاندیغی اولسه، آشلیغی اوکمان یللرده حاجتلریدن آرتان آقچه‌سینی شول صاندیقغه آتاوارورده، اوکماغان یللرده شول آقچه‌دن فائده‌لانور. مصرده پك چوق فلّاحلرنك بیرلری رهن (زاکلاد) سببندن اوزقوللریندن، صرافلر، وآغر پراسینت ایله رباء آشاوچیلر قولینه کچمشدر.

۷) بیر بنی باشقه ایگینچیگه آر بنداغه ویرمیوب ، نظارتی آستنلغنه اولسه‌ده ، اوزی ایکسون . زیرا آر بنداغه آلوچی باری ، یاقین نتیجه‌گه باقار . شونك ایچون ، دائمی نتیجه‌گه باقوچی ایه‌سی کبی ، بیرنی توزه‌تمك و یاخشیلاتمق حقنده اعتناء ایتمز .

۲ — هنرلر .

هنرلر ، حضارت و مدنیت مقتضیاتندندر . انسانلر حضارت و مدنیتله ترقی ایتدیکلری صایون ، آنلرنك مصنوعات‌غه احتیاجلری آرته‌در . شونك ایچون صناعت (هنر) مدنیتلی مملکتلرده رزق ایشکلرینك الك مهملریندن اعتبار ایدیله ، آنده خلقنك کوبیسی کون کچرمکده آثار اعتماد ایده‌لر . رزق چیقاروراق بر یول تابا آلماغان هرکس صناعت‌گه میل ایده‌در . چونکه اول ، هربر ، قاکفرغان ، واوسدرورلیك مالی ، یاکه علمی ، یاخود ادبی بر هنری اولماغان آدمنك صیغنه‌جق بیریدر . شونك ایچون آوروپاده بعض بیوك ذاتلر و بایلر ، اوغللرینه بره‌ر تورلی هنر اوگره‌ته‌لر ، تاکه آنلرنك برینه وفاسز دنیا قرین کوزی ایله ، قاراو سیبلی ، بیوك درجه‌سندن توشسه ، و بایلیغی کیندوب تارلیقده قالسه زمانه محنتلرینه هنری ایله قارشو توردر ، باشقه‌لردن صوراو خورلیغینه توشمه‌ز . حتی بعض پادشاهلر بالالرینه بعض هنرلرنی تورلیچه کورکه‌م مقصدلرغه مبنی اوگره‌ته‌لر . اول مقصدلرنك الك مهمی ، اشنك آنلرغه ریاضت و کوکل یوباتوچی ، شومارتوچی و یاشلیك هوا و هوسلریندن طیوچی اولمه‌سیدر .

شونك ایچون هر کیمگه ، بر تورلی قول هنری بلمك یاخشیدر . اگر اول هنر واسطه‌سیله رزق ئزله‌مگه احتیاجی اولماسه ، آنك ایله بوش وقتلرینده اکلنور ، یالقغان چاغنده کوکلینی یوباتور واوزاق زمان اوتور دیقدن صوکره تنینی ریاضتلندرور و فکرینی آچار ، صوکره اوز قولی ایله اشلدیگی نرسه‌دن بر لذت تابار .

هنر وصناعتده الڭ کیره‌کلی قوت تەن قوتیدر. عقلی قوتنڭ کیره‌کلیگی وقتلی اولوب، هنرنی اوگره‌نگان‌وقتدن آشمیدر. صوڭندن ایسه اڭا، باری کورکه‌مل‌تو، اتقان‌وتورلیلەندرو ایچون گنه حاجت‌توشه‌در. مال قوتی ایسه، بعض ساوداغه تعلقلی هنرلر ایچون سرمایه قبیلندن کیره‌ك اولور. سوزنڭ قسقه‌سی: هنر ایله کسب ایتمك، غالبا،عقل ومال قوتندن زیاده تەن قوتینه توقتیدر. معمافیه بو توقتاو هم‌ هنرلرنڭ باشقه‌لانوی ایله باشقه‌لانه‌در. مثلا بناءچیلیق هنری تەن قوتینه وبر آزده عقل قوتینه محتاجدر بویاوچیلیق هنری، تەن قوتندن‌زیاده مال قوتینه محتاج اوله‌در. رسامليق، تەن ومال قوتندن زیاده عقل قوتینی تلیدر. اشته بو باشقه‌لانونی اعتبارغه آلو تیوشدر.

هنر چیدن مطلوب اولان نرسه‌لرنڭ اکثری شونلردر:

۱) اش مشقتینی تحمل‌ایده‌رلیك ره‌وشده صاغلام وقوتلی‌اولسون. بناءً علیه، مثلا کوزی ضعیف اولان کشینڭ‌تگوچی ،چولاق‌آدم‌نڭ‌رسام اوله‌سی درست دگلدر. تەنڭ حالینه مناسب بر هنر اختیار ایتمکده اڭ گوزه‌لی دوقتورغه کیڭاشمکدر.

۲) صناعتینڭ اصولینی یاخشیلاب اوگره‌نسون وآنڭ بونـون ره‌وشلرینه، بارچه سرلرینه آشنا وجمله ایچکی حاللرینه گوزه‌لچه واقف اولسون. یوقسه، اول هنرنڭ تیوشلی‌ایشکلریندن کرمیوب، یونسز حرکت ایده‌ر، وقوتلرینی اولچه‌وسز قوللانور، اشینی اتقان ایتمه‌دیگی حالده، وقتینی بیلگه یبارور. صوڭره اشی ایله دائما اوغراشسون‌که، آڭـ عادتلەنسون‌ده‌، اش آڭا ییڭل اولوب کیتسون.زیرا عادات، طبیعتدر. طبیعتدن صادر اولان اشنڭ غایت قولای اولویندە کم شبهه‌ایدر.

۳) طریشویندە اعتدال (چاما) ایله حرکت اینسون، کوچینڭ وارینی بر یولی صرف ایتماسون. یوقسه قوتی بته‌رده، یاڭیدن اشگه باشلامق ممکنسز اولور. هم اش آرالرینده‌‌ قسه، قسقه وقتلر یال‌ایتسون

یوقسه آروورده، صوڭندن اولیگی کبی نشاط (ییگیتلیك) ایله‌اشلی آلماز طریشوده اڭ افراطچیلر یاشلر در. چونکه، آنلرنڭ باشلرینده قزولیق وکوگللرینده ییگیتلیك مولدر (۱). لکن اڭ ایلك آروچی‌ده آنلردر. کوب کشیلر واردرکه، یاشلیك زمانلرینده طمع یاکه‌مجبوریت سببلی‌افراططریشوب، تیز قارتایمشلر، ایرلیك‌زمانینڭ اوّلنده اڭ ییگیل اشلردن‌ده عاجز اولمشلردر. بلکه کوب آدملر اولورکه، افراططریشولریندن، یاشلیك چچکه‌لری وقتسز قورور.

باری برحیوان کبی، انسان‌نڭ‌ده، استه‌ر عقلی، استه‌ر بدنی اولسون، قوّتلری چیکله‌نمش برمقدارده‌در. اگر اول وارقوّتلرینی بردن بترسه، آڭا یاڭیدن اشگه باشلامق محالدر. بناءً علیه انسان، یوق قوّتینی وارایده‌رك اشلمگه طرشمیچه، وار قدرینی وقتنده قوللانوب، صوڭره اشدن طوقتامالی. یوقسه برآیغه بیته‌جك قوّتینی برهفته‌ده بترورده، آیڭ قالغان کونلرینده اشدن عاجز اولوب‌اوتورور. فی الحقیقت انسان‌نڭ قوّتلرینی بیترمگه آشیغوی عمرینی بترمگه آشیغوی کبیدر.

مدنیتلی حکومتلر، اشبوحکمتنی آڭلاب، اش‌ساعتلرینی بیلگیله‌مشلر وهفته‌ده برکوننی یال ایتوایچون تعیین ایتمشاردرکه، اشچیلرنڭ قوّتلری یاڭارسون‌ده، یاڭیدن اشگه باشلامغه کوچلری یتسون. اگر حکومتلر، بو اشگه اهمیت ویرمه‌لر ایدی، فقیرلیك واش ایه‌لرینڭ قومسوزلیقلری اشچیلرنی توتاشدن اشلمگه مجبور ایدر وآنلرده، یاشلیکلرینده قارتایورلر وایرلیك زمانلرینده اوله‌رلر ایدی.

۴) ساودالی هنرلرده، قولندن کلدیگی قدر سرمایه‌سینی کوبه‌یتسونکه فائده‌سی کوب اوله. اگر هنرینڭ دائره‌سی کیك‌اولسه، واشچیلر قوللانسه باری برساودا گیرکبی اولور. یعنی سرمایه‌سینڭ

(۱) مول: کوب. یك کوب دیمکدرکه فرگیرلغتیدر

کوبلیگندن‌واشچیلرنی شغلل‌ندر وده‌گی کورکه‌م‌اداره‌سندن و مصنوعاتینی رواجلاندرودن زیاده‌جه تابیش ایدر.

۵) مشتریلربنی کوبه‌یتمگه وآنلرنی راضی ایتمگه چالشسون بو، ممکن قدر مصنوعاتینی آنلرنك رغبتینه کوره کورکه‌ملی‌تك وبهالرنی چامالی استه‌مك، ومعامل‌ده استقامتلی اولمق، بیلگیل‌نگان وقتده اشنی بترمك وآنلرنی ناچار مصنوعات ایله آلدامقدن صاقلانمق ایله اولور.

اشنك عمومی رکن‌لربندن صناعت ایچون‌لازم اولانلری‌شونلردر:

۱) اتقان. اتقان‌ننك کیره‌کلبگی صناعت (هنرگه) منحصر کمی‌در. بلکه، هنرلرنك رواجی اتقان‌غه توقتی بازادر. بناءً علیه، اشـله‌نمش نرسه الك باخشی ره‌وشـده، الك کورکه‌م شکلده والك صوکره موداده، بتونلای اشله‌نگان، آزعیبلی ممکن اولسه برده عیبسز ونبق اولمه‌سی واجبدر.

۲) وقتنی غنیمت‌بیلمك. چونکـه صنعتکار، اشله‌گان وقتده‌غنه واشله‌گان قدرگنه قازانه‌در. زیرا، آنك مال قوتی یوق‌که، اوباویده‌ده، اویقوسینده‌ده، اوینـاغانده‌ده، کولگانده‌ده قازانسون. شونك ایچون اول، برکون یالقاولیق ایتسه، برکونگی اشنك یه‌مشینی یوغـالتقان اول‌در

۳ — ساودا

ساودا ایله قازانونك بر چیگی یوقدر. زیراساوداده‌برنچی اشلکلی قوّت، مالدر. بر ساوداگیرنك سرمایه (صوما) سی، آنکا فائده‌نك بر قسمینی قوشو سببلی آرتوب، پك بیوك اولوب کیتوی‌ممکن‌اولوبنه‌کوره فائده‌سینك هم درجه، درجه‌آرتوب، پك الوغ‌اولوب کیتمه‌سی‌ممکندر. کچکنه بر ساوداگیر، فائده‌سینك بر قسمینی آرتدروب، دائمـا سرمایه‌سینه قوشا بارسه، البت آنك سرمایه‌سی آفرین، آفرین آرتو سببندن آنك تابشی‌ده آرتور. بر نیچه زمانلر اوندیکدن صوك الوغ

ساودا گیرلر رەتینه تزیلیر. بونلر ایسه، اڭ کوب فائدەایتوچی آدملر در.

بو یازدیقلریمزه کوره، ساودا، غالبا مال ایەلرینڭ اش واولو شیدر. چونکه، آنلر قوللرینده اولان مال قوتی وطبیعتلرینده گی، اقتصادیولی ایله یورمگه، وآرتدرمعه قزیقدران، مال یاراتو سببندن، باشقەلرغه قاراغانده ساوداغه اڭ اقتدارلی کیمسەلردر. خلاصه: ساوداغه مال بیغمقدن لذت آلان، شکفر داب تورغان صاری یوزلی آلتوننی کورمکله شادلانان کشی میل ایدەدر.

ساودا گیرگه لازم اولان، اڭ مهم نرسەلر:

۱) یاننده ساوداسینه بیتارلیك سرمایەسی اولسون. ایشانوب بوروچغه ویروچی اولسەده، صومانی، فائض (پراتسینت) ایله بوروچغه آلماسون. یوقسه مال ایەسی آنڭ تابشینڭ الوغ بر قسمینه اورتاق اولور. اول ایسه، مالڭ فائضدن آرتقان فائدەدن اجرتینی آلوچی بر خدمتچی کبی گنه اولوب قالور. معمافیه، بعض، کوب فائده کیتروی بیلگیلی اولان، ساودالرنڭ فرصیتنی غنیمت بلمك تیوشدرکه، اول وقت یاننده بیتارلیك صوما اولماسه، کیرەك قدر مالنی بوروچغه آلوب تورمقدەده زیان یوق.

۲) اقتصادلی اولسون وآرتدره بلسون که، صوماغه نیمەسین. بلکه کیربسینچه اڭا فائدەنڭ بر کیسەگینی قوشا بارسون. زیرا ساودانڭ صوری قوردی اسراف، وبرکتیده اقتصاد وآرتدرودر (۱). بعض، الوغ ساودا گیرلرنڭ ترجمهٔ حالینی تیکشرسەڭ، آنلرنڭ باشده اوراملرده وئەودن ئەوگه کروب صاتوب یوروچی اولدیقلرینی کورورمز. صوڭره اشلرینی اداره ایتمکده ایبلیلیکلری، اقتصاد وآرتدرولری سببلی بیوك مغازەلر ودهشتلی سرمایه صاحبلری اولمشلر در

(۱) عربچه، توفیر کلمەسینی آرتدرو دیه ترجمه ایتدك. کتابڭ صوڭینه قدر شویله ترجمەده دوام ایدەچکمز.

اقتصاد بابنده بو توغریده تفصیللی بازلمشدر. (۱)

۳) ساودا اصوللرینی یاخشی بلسون، وبازار حاللریندن خبردار اولسون بناءً علیه بر صنف مالنی اولان اورتاچه فائدنی وآنك عادتده گی صاتیلاجق بهاءسینی گوزەلچه بلسون که، آنی نه بهاءً ایله صاتوب، آلاجغینی بلور، ماللرنی صانوغه قاراغانده آلوینده مهارت ایەسی اولور. یعنی آنلرنی صاتیلاجق بهاسندن اوچوزراق بهاءً ایله آلورده، فائده ایدوی بیلگیلی اولور. هر وقت اوزینك ساودا ایتدیگی مالینك استقبالینی آڭلاب تورسون که، آنك بهاسیەنك آرتوی وکیمیویندن خبرلی اوله. بو واسطه ایله، اول مالینی صاقلاب توتومی تیوش، یاکه وارینی تیزرەك صاتمقەمی تیوش اولدیغینی بلور. همده الڭ رواجلی والڭ کوب فائده کیتروچی صنفلر قانغیلری اولدیغینی بلسون که، آنلر ایله ساودا ایتەر. هم یاخشیلرینی ناچارلریندن آیروب بلەجك رەوشدە، ماللرنك تور (صنف)لرندن وهر نوعسینك بهاءلریندن خبردار اولسون. اوشانداق، الڭ گوزەل ماللرنك قایدن وقانغی وقتده صاتون آلینەجغینی بلسون که، آنلردن فائده ایتمەسی مأمول اوله. همده ساوداسی ایچون الڭ مناسب بر یرر اختیار ایتسون که، خلقنك آڭا اقبال ایدوی قولای اولسون.

۴) ساوداحسابلرینك اصوللرینه، خصوصاً بوخغالتیر یا(бухгалтерія) علمینه واقف اولویندن باشقه، ریاضیات مقدمەلرینی هم بلسون که، اوزینك فائدەسینه یاکه ضررینه اولان' نرسەلرنی، وفائده یولی ایلەمی، یاکه زیان یولی ایلەمی کیتدیگینی آچیق بلوب تورور. بونك ایله معاملەلرینه یا کُلیشدن والتباسدن امین اولور، مشکلات وقاریشیقلیقلردن قورتولور.

(۱) بو خصوصده، برم ایچون ملتمزڭ بحق الوغ خادملری اولان، احمد، عبدالغنی ومحمود حسینفلرڭ ترجمه حاللرینی اوقومقده الوغ عبرتنی موجب اولور. استاد محترم رضاء الدین حضرت بو ذاتلرنك ترجمەلرینی انشاء الله „آثار“ده عبرتلی رەوشده یازوب، خلفلره یادکار قالدرسه کیرەك. مترجم

۵) خلقلر ایله فوق‌الحد گوزه‌ل معامله ایتسون‌که، آنلر آندن هر وقت راضی اولسونلر. آنلرنی آلداماسون وایتدیگی وعده‌لرینه‌خلافلیق ایتمه‌سون و آنلرنی ضررغه توشورمه‌سون. ساوداگیرگه زیاده‌اهمیت ویرمه‌سی واجب اولان نرسه، مشتریلرنی اوزینك دکانینه آچیق یوزلیلیك، امانت، تساهل (یول قویو)، واسته‌کلرینه حاضر توروو‌کیره‌ك نرسه‌لرنی وقتنده حاضرله‌و، حرمتله‌و، تیوشلی اولان یرده آنلرنی حرمتله‌و وایجاب ایتدیکده آنلرغه خیرخو اهلیق اظهار ایتو ایله‌جلب ایتمکدر.

هیچ‌کم آناسدن ساوداگیر اولوب طوغمیدر. بناء علیه‌یوقاریده ذکر ایتدیگمز نرسه‌لرگه، ساودا ایله اوغراشمقله آلیشمق تیوشدر. بوده، یا باشقه‌سینك ساودا خانه‌سنده بیتارلیك مدت، خدمت ایتمك، یاکه، باشقه زبان کوروالسه‌ده زبان کوب اولمایه‌جق، اوزینك کچکنه‌بردکانده اوتورمق ایله میسّر اولور. اشبك عمومی رکنلرندن ساودا ایچون لازم اولانلری شونلردر:

۱) استقامت. زیرا ساودانك نیگزی، ساوداگیرنك استقامتینه‌ایانمقدر ایکنچی عبارت ایله، بو ایناتیش اوزی مکمل بر سرمایه‌در. چونکه بعض کشیلر، باشقه‌لرنك آنلرغه ایانولری سببلی، باشقه‌سینك مالی ایله ساودا ایده‌لر (۱). برساوداگیرگه حلقنك ایشانیشی بتسه، آننك ساوداسی‌ده بته‌در. زیرا اول کبی ساوداگیرگه هیچ کم صاتمادیغی کبی، کیمسه‌ده آندن بر نرسه صاتون آلماز.

۲) ترتیب. «تاوارنك یارتیسی ترتیب‌در» دیورلر. یعنی مغازه یاکه دکان، تازه، وآنده‌غی ماللر مناسب وکورکم ره‌وشده تزلمش،

(۱) اورنبورغ، ترویسکی کبی آزیا حدودیده اولان، شهرلرده‌گی تاتار ساوداگیرلری بوندای ساوداتی «امانت» ایله ساودا ایتو، دیه آدلیلر. مترجم

وکروچیلرگه قارشو قویولمش اولسه، کوزگه ایکی اواوش اولوب کورولور، مشتریلرنی اوزینه جلب ایدوب تورور.

۳) وقت. ساوداده وقت زبانی، ایکی اواوش زیاندر: شول وقتده‌ایدیل‌حك‌فائده‌زیانی‌بر، مشتری زیانی‌ایکنچی. چونکه‌مشتری‌دکان یاکه‌مغازه‌نی بیکله‌نمش کوروی ایله باشقه‌سینه کیتر، احتمال دائما شول باشقه دکانگه وارمغه عادتلنور.

٤) تشهیر (مشهور واعلان ایتمك.) تشهیرنك اصل، کیره‌ك بیری ساودادر. بناءً علیه دکان وآنده‌غی الخ یاخشی ومهم تاوارلر حقنده اعلان ایتمك تیوشدرکه، خلق آنك یبربنی بلسون. بونوغربك نه قدر جومردلیق ایله‌لسه‌ده زیان قوقدر.

۴ — امارت.

امارت سوزی، حاکملرنی واشچیلر قوللانمغه محتاج اولان، اش باشلیغلرینی وخدمتچیسز طورا آلماغان بایلرنی شاملدر. شونك‌ایچون، قول آستلرینده اولانلرغه معامله ایتمك توغریسنده حاکملر. رئیسلر (اش باشلیقلری)، وخوجه‌لر درتیگزدرلر. یعنی، ادبی شریعتگه کوره مطلقا، مدنی شریعتگه کوره غالبا حاکمگه درست اولان نرسه رئیس ایله خوجه‌غه‌ده درست، آنگا درست اولماغان نرسه آنلرغه‌ده درست دگلدر.

بوقاریغی حاکمگه استبداد ایتمك ممکن اولمایان، انتخابی (صایلاو ایله اولان) حکومتلرنك منصبلرینه آشمق‌ایچون اهلیت، دهاء (جن فکرلیلك)، ومملکتنك عرف وشریعتینه کوره فضیلت ایه‌سی اولمق کیره‌کدر. بوقسه منصب ایه‌سینی یبرندن، دسیسه (انتریغه) بیللری اویناتور واول سببدن دائما راحتسز اولور. صوکره، مال‌یاکه عصبیت (قارنداش قبیله) قوّتی لازمدرکه، منصب ایه‌سی اوزینی تقویه

وباشقەلرغە ترجیح ایدە تورغان برپارتیەغە مالك اولسون. صوڭرە وحاصت (بیوك درجە) صاحبی اولمق کیرەکدرکە، خلقنڭ آڭا کوزی توشسون وآنی مرشح (قاندیدات) لر جملەسندن صاناسونلر.

اوشانداق فضل کیرەکدرکە، حسابی ایچون خلق قاشندەسویەلی اولسون وآندن، مملکت ایچون خیرخواهلیق امید ایدلسون. بویلە اولسە، اهالی آڭا میل ایتەر واشلرینی آڭا اختیارلری ایلە تاپشرورلر.

یوقاریغی حاکمنڭ ویرەچگی مأمورینلرنی قولغە توشورمك ایچون الڭ خیرلی یول، اش بلشندە اولان، آدملر قاشندە نفوذ واعتباری اولان، کیمسەنڭ واسطە اولمەسیدر.

حاکمنڭ تابیشی، اهلیتینە، کورکەم تصرفینە واشندە استادلیغینە توقتاماز. چونکە آنڭ معاشی (ژالوژنیاسی)، چیکلەنمش اولوب، آنی هر حالدە آلە بلەدر. فقط مذکور شرطلر آنڭ شول منصبغە آشوی، وآندە دوامی ایچون مطلقا لازمدر.

اوشانداق رئیس وهر برخوجەنڭ قازانوی، خوجەلغیندە استقامتلی اولمەسینە توقتامدیغی حالدە، آنلرغە اشلرنی توغریلیق ایلە ادارە ایتمك تیوشدرکە، قول آستندە اولانلر آنڭ خوجەلیغندن زارلانماسینلر وسوقرانماسینلر وخدمتلرینی تیوشلی وقتندە کیرەگی کبی اودەسینلر.

رئیسگە قول آستندە اولانلرغە قارشی لازم اولان شیلرنڭ مهملری:

۱) عادل اولسونکە، قول آستندە اولاننڭ حقینە طمع ایتمەسین وآنی وظیفەسندن اوماغان اشلرگە قوشماسین وآنی مسأولیتگە آلو تیوش اولماغان نرسە حقندە مسأولیتگە آلماسون. مرؤوس، رئیسنڭ عدالتینی کورسە، آنی راضی ایتمك وآڭا بر حیلە ایتمك نیتیلە، بعض نافلە (اوستینە لازم اولماغان) اشلرنی‌دە اشلەب تاشلار. چونکە اول، رئیسنڭ، بو خدمتینڭ نافلە وتبرع اولدیغینی بلەچگینی اعتقاد ایدەدر

اگر رئیس جور وظلم ایه‌سی اولسه، مرؤوس آنی، ظاهراغنه راضی ایمنگه طریشور واشینی تاشلامق ایچون، آننك غافللگینی کوزه‌توب توردر. فرصت تابدیقچه خیانت ایتمگه‌ده عادتلنوب کیده‌ر.

۲) قول آستنده اولانه یوموشاق سوزلی، آچیق یوزلی اولسون وآنی لائق اولدیغی قدر احترام ایتسون وسه‌وسون، ممکن قدر آکا حیرخواه اولسون، قولندن تونسون وآننك مشقتلندیگینی سیزدیگینی وطویدیغینی بلدرسون. نه زمان‌که، مرؤوس، رئیسدن بوکبی معامله کوردی، آنی راضی ایتمگه وارقوتینی صرف، وفوق‌الحد بر تهالك‌واخلاص ایله خدمت ایده‌ر.

اگر رئیس، مرؤوسینه قانیغلیق ایله معامله ایده‌ر وآنی خورلار وکیمسیتور وآکا تکبرلیك کوسترور ایسه، مرؤوسك‌ده آنی دشمان توته‌چغی وآکا قارشو بر یاوزلیق صاقلایه‌چغی هیچده عجب دگلدر.

۳) مرؤوسینی مشقتینه قارشی مکافاتلسون. یعنی تیوشلی اجرتینی وقتنده ویرسون وحقینی یوتماسون. یوقسه مرؤوس آندن نفرت ایده‌ر، قولندن کیلسه تاشلاب کیده‌ر، یاکه خیانت ایده‌ر. ویرلمی تورغن اجرتنك بیرینی اشدن قول تارته‌ق، یاکه باشقه‌چه ناجار یوللر ایله تولتورمق ایچون فرصت کوزه‌دوب توردر. تیوشلی حقینی آلمادیغی حالده، خدمتینی تیوشی کبی اوده‌یان خدمتچی پك آزکورلمشدر.

۴) مرؤوسینك خدمتینك قدرینی بلسون. اشینه مستحق اولانه، تحسین وآفرین‌نی قزغاناسون . زیرا اشنك قیمتینی اعتراف ایتمك ، اشله‌وچینی ، اشینی کورکه‌ملتمگه ، اتقان ایتمگه واخلاص‌غه تشویق ایده‌در . یوموشاق سوزلی ، رحیملی رئیس‌گه ، مغرور وجوله‌ر ، مرؤوس‌گنه ایرکه‌لنوب اشینی تیوشنچه اشله‌میدر. بوکبی آدم ایسه، اش کشیسی دگلدر.

۵ — خدمتچیلیك .

خدمتچیلیك، بر بیوروحی، طبوچی کشینك قول آستنده اولان، اشگه اطلاق اولونور. بناء علیه حکومت دائره‌لرینك‌گی مأموریتلرنی، آزاد اشلر دائره‌لر بنده اشله‌ونی و خدمتنك باشقه نوعلرینی شامل اوله‌در. یاشربن دگلدرکه، خدمت، ومأموریت، امارت ایله برابر پیدا اولمشلردر. چونکه بو صوکغیسی اونه‌گی ایکیسینی طبیعتیله تلیدر. تابش یاغندن داقعانده خدمت ایله مأموریتنك حکمی امارت حکمی کبیدر. یعنی خدمتچی ایله مأمورنك تابشی آنچق چیکل‌نمش ومعیّن مدّت ایله قیدله‌نمش، آیلیقلریدر. انسان، خدمت ومأموریت‌گه ایرشمك وآنده ثابت اولمق وترقی ایتمك ایچون، تو به‌نده مذکور نرسه‌لرنی رعایت ایتملیدر:

۱) اهلیت . اهلیتنك نه‌دن عبارت اولدیغی بوتاریده اوزینه مخصوص بابنده یازلدی . کشینك خدمت‌گه، یاکه مأموریت‌گه اهلیتی بونلرنك حاللرینی واشله‌ونك کیفیتینی وآنده‌غی وظیفه‌لرنی بلمك، صوگره اشله‌مگه مقتدر اولمق ایله اوله‌در . انسان، اهلیت ایه‌سی اولوب توغمادیغندن، اشگه اویره‌نمك وتمرّن (پرافتیقا) ایتمك تیوشدرکه، اهلیت ایه‌سی اولوب کیتسون. مکتبده اوگره‌نیلمگان نرسه، اوغراشمق ایله اوگره‌نیلور. شونك ایچون خدمتچیلر بعض مأموریتلر، یاکه بعض صناعتخانه‌لرده باشده، بوشلای، یاکه پك آز اُجرت (حق) ایله خدمت ایده‌لر. چونکه آنلر اول چاقده یاخشیلاب اشلی آلمیلر، بعضاً بر آلتنی صندره‌لر وبعض اشلرنی بوزالر. اشنی اتقان ایتمك ویاخشیلاب اشله‌مکه اوستار دیقلری صایون، خدمت درجه‌لرینده ترقی ایده‌لر واستحقاقلرینه کوره، آرتوغراق اُجرت آله‌لر.

انسان اوزینك اهل واصلاً حبردار اولمادیغی بر خدمت، یاکه مأموریّت ازله‌وی رسوایلیق‌غه توشورو تورغان مغروریتدن باشقه بر

نرسه دگلدر. چونکه بو آدم فائدهسزغه سعی ایده وبوقغه اشلیدر. بونڭ مثالی صو ایچون اوتلی کومر ازلهگان کهیدر. آڭا الڭ یاخشیسی اوزینڭ، هیچ اولماسه، بر آز خبردار اولدیغی بر خدمت ازلهمك. صوڭره شونڭ ایله بوشلای اولسهده، شغلانه باشلامق درکه، اشلی، اشلی آڭا اوگرهنورده، اجرت آلمغه باشلار.

٢) رئیس، یاکه مدیرگه، یاکه اش ایهسینهبوی صونمق. بوی صونمق، خدمت یاکه مأموریتده یبرلهشونڭ الڭ مهم شرطلرندندر. بناءً علیه خدمتچی یاکه رئیسینی مستبددیه فرض ایتمك تیوشدر. (حالبوکه واقعاده اول، اشینی اداره ایتمکده تزگینسزدر.) اگر رئیسینڭ بر اشینده، یاکه سوزینده، یاکه فکرینده یاڭلیشدیغینی کورسه، آڭا اعتراض ایتمك یاخود ارشاد ایتمك، یاکه یاڭلیشینی توزهتمك آنڭ وظیفهسی دگلدر. (مگرکه، رئیسینڭ، آنڭ، وظیفهسی اولماغان نرسهگه قاتیشویندن راضی اولدیغینی آنیق بله.) بلکه آڭا رئیسینڭ عدالت، شریعت وادب نقطهٔ نظریندن اشینه تعلقلی، ممکن اولان، هربر امرینه اطاعت، وقولیندن کلدیگی، کوڭلی رخصت ویردیگی قدر جمله استهکاریبه موافقت ایتمك تیوشلیدر. رئیسینه قارشو توران، آنڭ ایله، خصمنڭ خصم ایله نزاعلاشوی کبی نزاع‌لاشان کیمسهدن احمق یوقدر. چونکه اول، اوزینی رئیسینڭ آچوینه واوچ آلوینه دوچار ایتهر، احتمال اش، آنی خدمتدن چیقارمغه قدر واروب یتهر. ایبلی مروءوس، رئیسینی، آچیغلاندرمیهچق ودرجهسینی کیمیتمیهجك روشده، آنی یاڭلیشینه یوموشاقلیق واوستالیق ایله تنبیه ایدهبلور. بویلهلکله آنڭ بوز واویندن وکوڭلینڭ اورگهرویندن قورتولور. بونوغریده نه روشچه حرکت ایتمك، دوق سلیم وکورکام اخلاق ایهسینه یاشرین دگلدر.

٣) رئیسینه مجامله (نزاکت ایله معامله) ایتمك. خدمتچی، رئیسینڭ قول آستنده اولدیغی مدتده کوچی یتدیگی قدر آڭا مجامله ایتملیدرکه،

آچیغ قوزغانه‌جق زمانلرده آنك آچیغندن قورتولور . یا گلیشدیغی یا که قصور ایندیگی وقت عفوینه مظهر اولور . یاشربن دگلدرکه، آچیق یوزلیلیك وطاطلی معاشرت خدمتچینك مشقتینی بیگلیته وآنی رئیسینه سه‌ودره‌در. مجامله جمله‌سندن، مروءوس رئیسینی کیره‌گی کبی احترام ایتمکدر. زیرا بواحترام رئیسیك آنی‌هم احترام ایتمه‌سینی‌موجب اوله‌در. اگرمروءوس احترام‌ده قصور اینسه، رئیسی نه قدر مسامحه‌لی وتواضعلی اولسه‌ده، آنك درحه‌سینی کیمیته‌مش اولور.

۴) اشده استقامتلی اولمق. آکا رئیسی یوق وقتده‌ده، آنـك واربده‌غی کبی، وظیفه‌لرینی کیره‌گی کبی اوده‌مك وقولندن کلدیگی قدراشینی، اوراشی کبی اتقان ایتمك (پشروب اشله‌مك) تیوشدر. بوندن باشقه اشینه رغبتلی اولمه‌سی وآنك موفقیتینی آرزوایتمه‌سی لازمدر. حتی خوجه‌سینه فائده‌لی براشنی کوردیگی وقت، اوزه‌رینه بر آز آرتوق مشقت توشه‌چك اولسه‌ده، آنی اشله‌مك صداقت وامانت بیلگوسیدر. رئیسی آنك اخلاص وخیرخواهلغینی بلسه آنی باشقه‌سینه ترجیح ایدر واگرهمتلی، جومرد وبای اولسه مکافاة هم ویرور.

۵) برابرلرینده شغلده‌دیگی ایپده‌شلرینه، معامله‌ده اخلاصلی‌اولمق. آنلرنی ئه‌له‌کله‌مه‌سون . وآنلرنك زبانلرینه سوزیوروتمه‌سون ورئیسی حضورینده آنلرنی‌غیبت‌ایتمه‌سون. وآنلرنك‌یولینه‌دسیسه(انتریغه)قاپقینلری قورماسون. برخدمتچی‌مذکور ناچارلیقلرغه مرتکب اولسه، اشنك‌اداره‌سی وزولور ، حرکتی ضررلانور . صوکره رئیس بونك سببینی ئزله‌مگه مجبور اولور . اصل سبب ، اول ایدیگینی بلدیگی کبی آنی خدمتندن قوغار. بویله‌لکله اول، اوز اوزینی رسوای ایتمش اولور. ناوزنینلی آدم ، فکرینی یاشرمگه نه‌قدر طریشسه‌ده ، برکون بلنه‌جگنده شبهه یوقدر. (۱) انسان — حکومت دائره‌لرینده اولدیغی کبی— بعضا هم رئیس، هم مروءوس اوله‌بلور. دوکبی آدم خوجه‌لیقی استعمالده الك

(۱) ومهماتکن عندامریء من خلیقة وان خالها تخفی علی الناس تعلم. (زهیرك) منظوم

یاخشی آدم اولمق واجبدر . چونکه اول ، اوز اوزیندن رئیسلیک ، مرؤوسلیک حسّیاتینی و آنلرنڭ حقوقینی گوزه‌لچه بلەدر. بناءً علیه اول باشقه‌سینڭ حقینی هضم ایتمکدن اولدیقچه صاقلانسون. بو فصلنی بترمه‌زدن ایلك شونی‌ده دیه‌یم‌که : خدمت ومأموریّت انسانده استقلال محبتینی اولتیره واعتماد علی النفس (اوزیگه تایانمق) طبیعتینی بتره‌در. نیته‌کیم بونی «استقلالیت» بابنده بیان ئه‌یلەدك.

٦ — ادبی هنرلر.

هر بابنده آنچق قول هنرلرینه دائر سویلەدك. شیمدی، قولدن زیاده، عقل وعلم‌گه محتاج اولان، ادبی هنرلر حقنده سویلەیه‌جگز . بو هنرلرنڭ مشهورلری: طب ، اجزاچیلیق (آپتیقاچیلق: بو هنر اولدیغی قدر، ساوداده‌در .) ، آدؤوقاتلیق ، مهندسلیك، محررلیك، غزته‌چیلیك وتعلیم‌در. بو هنرلردن برینه باشلایاجق آدم، آنی مکمل صورتده بلمك تیوشدر. بو هنرلر ، عوام قاشنده مجهول اولدیغی، واوزاق زمان‌اوقومق صوڭنده آنچق الده ایدلدیگی ایچون ، حکومتلر ، اونیؤبرسیتیتلرده امتحان ویروب، شهادتنامه آلماغان کشیلرگه بو هنرلر ایله اوغراشونی ممنوع ایتمشلردرکه، یلاندن آلداب خلقنڭ مالینی آشارغه یول آچیلماسون. معمافیه ، محررلیك ، غزته‌چیلیك وتعلیم هنرلری حقنده حکومتلرنڭ زیاده تدقیق ایتدیگی نادردر . چونکه ، خلق ایچون آنلردن طوغه‌جق ضررلر اول قدر کوب دگلدر .

بو هنرلردن بری ایله اوغراشمق ، ظاهر باقیشده یالـگز ، عقل قوتینی‌گنه تلی . لـکن حقیقتده بو نلر مال قوتینی هم استیدر . مثلا دوقتور ، دوقتورلیق شهادتنامه‌سینی، آنی اوگره‌نمك ایچون پك کوب آقچه‌لر تو تدیقدن صوڭره‌غنه قولینه توشورمشدر . اشته‌شول آقچه‌لر ، آنڭ سرمایه‌سی اولدیغندن، بو هنرنڭ « بودژه‌تینده» حساب اولونورغه تیوشدر . شونڭ

ایچون، دوقتور، حسته باقەق ایچون کوب صوراسه آڭا بر نرسەده آینوب بولمیدر. چونکه، اول دوقتورلیق هر بنی اوگرەندیگی زمان آقچەنی پك جومر دلیق ایله صرف ایتەمش و کتابلرنی فاریشدروب مکتبلرده مینی ئر یتمشدر. بناء علیه اول بتون ایگینینی، عمر یڭ قالان فصللر ینده اورمق نیتیله، یاشلیك کونلر ینده ایکمشدر. دوقتورغه، آدۋوقات ومذکور هنرلر ایەلر ینڭ باشقەلرینی هم قیاس ایله بلورسن.

البت مذکور هنرلردن برینی بالالرینه احتیار ایدوچیلر کوبرەك وقتده آتالر اولەدر. چونکه بالالر اوزلری استقبال معناسینی اول قدر آڭلامیلر.

بناء علیه آتالرغه، بالالرینه بوهنرلردن برینی احتیار ایتمەزدن ایلك، اشنڭ آلدی، آرتینی گوزەلچه فکرلەمك، بالالرینڭ تورمغه نیت ایتدیکاری شهرلرده اول هنرنڭ رواج تابوب، تابمایەچغینی یاخشیلاب بلمك تیوشدر.

صوڭره اوزلر ینڭ بایلیقلر ینه بر کوز یوروتوب، بالالرینی اوقوتمق ایچون، کیرەك اولاچق مصارفلرنی توتمغه کوچلری ییتوب بیتمیەجگینی بلسونلر.

هم ده اول یولده عادتا توتولاچق مصارفدن اڭ کوبینی حسلابلاسونلرکه ظنلر یده یاڭلیشوب مصارفنی تمام‌اتوتودن عاجز اولماسونلر. اول وقت شهادتنامه آلودن ایلك توتدیقلری آقچەلری یلگه کیتەش اولور.

هم ده بالالار ینڭ عقلی قوّتلر ینڭ درجەلرینی یاخشیلاب آڭلاسونلرکه، بو واسطه ایله، آنلرنڭ، اختیار اولونەش هنرنی، بیلگیلەنمش، یللرده اوگرەنمگه، شهادتنامه الده ایدر ایچون تیوشلی امتحانلرنی کیچمگه، مقتدر اولوب، اولمایەچقلرینی بلورلر. یوقسه . ئیشیلگان بار اوستینه ئەو صالغان کبی اولورلر، توتقان آقچەلری یلگه کیدەر.

پك کوب وقتده آتالر، بالالرینڭ زیرەکلیکلرینڭ درجەلرینی بلەبلر. چونکه محبت کوزی صوقردر. اڭ یاخشیسی، آتالر اوز

بافیشلرینه آلدانمیچه، بالالرینک دوام ایتمکده اولدیقلری، ابتدائی مکتب معلملرینک فکرلرینه قولاق صالسونلر. زیرا آنلر بو خصوصنی آتا، آنادن یاخشیراق بیلهلر. اوشانداق، هنر اختیار ایتمکده بالالرنک میللری رعایت اولونورغه تیوشدر. چونکه کشی اوزینک میل ایتمهدیگی هنرنی اوگرهنه آلمیدر.

اشته، ادبی هنرلر اختیار ایتمک وآنلر خصوصنده رعایت ایدلمهسی لازم اولان نرسهلر بونلردن عبارتدر.

بو هنر ایهلری هم موفقیتلرینده تورلی، تورلی اولدیقلریندن بونک سر حکمتندن، هر بر هنر حقنده، قسقهچه آیرم، آیرم بحث ایله چکز. بوندن مقصدمز بو هنرلر ایهلریمه موفقیت اسبابینی کورسهتمک دگلدر. چونکه آنلر لازم اولان معلوماتنی باشقهلردن صوراب یورمگه محتاج اولمازلیق رهوشده اوگرهنهلر. بلکه مقصدمز هر بر اوقوچیلک آڭلایاجغی رهوشده بر خلاصه کورسهتمکدرکه، مبحثمز تمام ومکمل اولسون.

دوقتور دوقتورغه تیوش اولان الک مهم نرسهلر:

۱) طب علمینک فرع (تارماق) لرینده بینارلیک، مهارت ایهسی اولماق. بناءً علیه، هنرینی قوللانمغه حق ویرهن، «شهادتنامه» نی قولینه توشرمک ایله گنه اکتفاء ایتمهسون. چونکه طب علمی تحصیل ایدهن بعض شاگردلر، امتحانلرنی ذاکره (ایسگه توشرمک) قوّهلرینک یاردمیله کیچهلر، هنردن خبرلری آز اولوب، آنک کلیّاتینی (باشلیچه مبحثلرینی) گنه بیلهلر. حالبوکه، مهارت، عمل وتطبیق وکوب استدلال ایله گنه حاصل اولهدر. شونک ایچون، دوقتور طبنک اصول وفروعینی، اوّلا اوقوب، ثانیا ممارسه (پراقتیقا) ایله مکمل صورتده بلسونکه، آورونی گوزهل صورتده آڭلاب، دارووینی توغری بیان ایده بیله. یوقسه دوقتوردن زیاده دجّال (آلداب یوروچی) گه اوخشار. کوب زمان اوتمز، نادانلیغی بلنورده، آڭا خلقنک ایشانیچی بتهر.

٢) خسته‌لرنی دوالامق توغریسنده بتون همتینی صرف ایتسون وفوق‌الحد اهمیت ویرسون وآنلرنك حیاتینه زیاده غیرت کوسترسون‌که، آنلر آنگا میل اینسونلر وایشانسونلر وآنی باشقه‌لردن آلده توتسونلرده ، آنك مهارت وهمتینی خلق آراسینه تاراتسونلر.

٣) نزاکتلی، آچیق یوزلی، یوموشاق تیللی اولسون‌که سه‌ویملی اوله. هم‌ده خلق‌غه کوب مجامله ایتسون، خسته یاقینلری ایله آننك آوروی حقنده سویله‌شوب، آنلرنك قورقولرینی کیته‌رسون وممکن قدر آنلرغه علت ومعلوللر، اسباب ونتیجه‌لرنی بیان ایتسون‌که، آنلر، گویا آپ آچیق یولنی اولدیقلرینی بلسونلر وآنك احلاصینه ایناتسونلر. یاشرین دگلدرکه، مجامله‌گه انك زیاده محتاج اولان کیمسه دوقتوردر.

٤) بر دوقتورغه هنری ایله یاکی اوغراشمغه باشلادیغی زمان ایزگی بخت تصادف ایدوب، قورقونچلی آورو ایله آورغان، خسته‌لربندن برنیچه‌سی شفاء تابسه، یاکه اوّلیگی عملیّات جراحیه (آپیراتسیا) لری فائده‌لی اولوب چیقسه، اول، خلق آراسنده مشهور اولور. خلق آنك مهارتین اعتقاد ایدر. زیرا آنلر دوقتورنك سوز ودعوالرینه ایشانمیلر وآنك علمینك درجه‌سینی بلمك ایچون، آنلرنك طب علمدن خبرلری یوق. آنلر باری، آنك ایشلرینه باقارلر وشونگا کوره حکم ایدرلر. بنا علیه یاکی دوقتورغه، آورولرینی دوالامق توغریسنده زیاده‌طریشمق، «وآپیراتسیا» لرینی پشروب ایشله‌مك واوزینی، تیزره‌ك شفاء تابوی مأمول اولان خسته‌لرگه عرض ایتمك تیوشدر.

٥) بیوك شهرلرده اوتوران دوقتورغه انك یاخشیسی، طب تارماقلریندن بر تارماق ایله امتیاز ایتمکدرکه، شهرت تابسون‌وکوب دواءلاسون.

آدۋوقاتلیق — دوقتورغه تیوش اولان، شیلرنك جمله‌سی ادۋو- قات‌غه‌ده تیوشدر. بوزنك اوستینه آدۋوقات آچیق سوزلی، کیسکین

تیللی ، دلیل وحجّت‌ده قوتلی اولمق تیوشدرکه ، توکیل ایدوچیسینی اقتدار وکفائتینه قناعتلاندره بلسون. شهرت تابمق استه‌گان آدؤوقات، ایه‌لری نه‌قدر کوب آقچه ویرسه‌لر ویرسونلر، موفقیتی مأمول اولماغان واوز اوزلیگندن زیانلانوب تورغان دعوالرنی قبول ایتمکدن صاقلانسون. چونکه، آنک بر دعواده موفقیتسز چیقدیغی شایع اولسه، خلق آنی دعوانک بطلانینه نسبت ایتمیچه ، آدؤوقاتنک نادانلیق واقتدارسزلیغینه نسبت ایده‌رلر. صوڭره دعوا ایه‌لری آنی توکیل ایتمی باشلارلر.

هندسة— مهندس کوبره‌ك وقتده حکومتده یاکه مهم والوغ اشلر دائره‌سنده مستخدم اولور . بناءً علیه آنك وظیفه‌لری تماما خدمتکار وظیفه‌لری کبیدر بونك اوستینه بیتارلیك اهلیت صاحبی اولماسی واجبدر . چونکه اول، بك الوغ مسأولیت آستنده‌در. ئه‌ولرنك پلانیسی توزمك، صوڭره بناء ایتمك‌نك ره‌وشی حقده بیوروچی وطیوچی اولدر. شونك ایچون آنلرنك بوزولوی حقده مسأول هم اولدر. آنك آلفه‌کیتوی، یاکه توبه‌ن کیتوی‌ده شول مسأولیت‌گه موفوقدر .

محررلیك— بو هنر بك مهم وقیمتلیدر . چونکه آشوب چیقغان بیوك محررلر بك آز اوله‌در . محررلر تاریخ بیتلرینده الڭ یوقاری مقام طوته‌لر. علم مملکتلرینده محررلرنك یازولری بك بهاه‌لیدر. آنك بعض محررلر ، قلملرینك اوچی ایله الوغ بایلیق حاصل ایده‌لر . بزم مملکتلر بمزده ایسه، یازولر- - استرسه وحی اولسون بك اوچوزدرلر . چونکه بزده علم‌گه قاراغانده نادانلیق قوتلدر. بزده‌گی عالم ومحرریبك بلاء ایله آنچق تاماقلرینی آسرى بله‌لر.

موفقیتلی محرر شولدرکه، اوقوچیلر آکلارلیق وآنلرنك حسیاتلرینه تأثیر ایدرلیك، یاکه آنلرنك بلمگه صوصاب توردیقلری نرسه‌لر یازار. بو یبرده مقصدمز، محررلیکنك شرطلرینی بیان ایتمك اولمای ، بلکه آنچق ، آنك اهمیت ودرجه‌سینی سویله‌مکدر . غزته‌چیلیك— مدنیتلی

ملكتلرده ، غزته‌چیلیکنڭ بیوك مرتبه‌سی اولوب، آنده غزته‌چیلر الوغ بایلیق ایه‌سی اوله‌لر ، وغزته محررلری بیوك معاشلر آله‌لر . آنده بازو هنری باشقه ادبی هنرلردن اصلا آشاغی دگلدر. بزده ایسه غزته‌چیلیك حالی، تحریر وتألیف حالندن‌ده ناچارراقدر.

بونده (مصرده) غزته‌لر گوزول یازوسی ایچون رواج تابمایوب، بلکه ایه‌لرینڭ حیله کارلیگی، یاکه بر قوّتلی آدمنی یاقلاوی ، یاخود تطرفی (مسلگننی آشاکیدوی) ایله رواج تابه‌در. معتدل غزته‌لر وفائده‌لی ژورناللر ایسه آرتوق رواج تابا آلمیلر.

تعلیم— تعلیم اڭ شرفلی وقدرلی بر هنردر. چونکه معلم عقللرنی تربیه ایده‌در. فقط معلم ومدرسلر کوبلیگندن آنڭ بهاءسی باشقه ادبی هنرلر بهاءسندن کوب آرتمیدر. معلمنڭ وظیفه‌لری خدمتکار وظیفه‌لری کبیدر. بوندن باشقه، معلم صبرلی وتحملّی اولمق تیوشلیدر. همده شاکردلرینه ملاطفه، کورکام معامله ایتمگه وار قوتینی صرف ایتسون‌که، آنلر آراسنده شاد اولاروق یاشایه. یوقسه آنلر، آنی آلدارغه‌طریشورلر ویوده تورلر.

اوچنچی باب

اقتصاد

(Экономія)

اقتصادنه؟ — تودیر (آرتدرمق) — تثمیر (یمشله‌ندرمك) بوقاری‌ اکی‌ بابده ، بایلیق الده ایتمك ایچون سعی ایتمك واشله‌مك کیفیتینی سویله‌دك.

ایمدی بو بابده بایلیقنی اوسدرمك وهیچ اولماسه‌آنی صاقلامق ، وهیچ اولماسه وار-دائنی مصارفی‌غه بیتارلیك ایتمکنڭ کیفیتینی سویلیه‌چگزکه ، بوده، «اقتصاد» ایله اولور.

۱

اقتصادنه؟

« اقتصاد » بر تدبیردرکه، آندن مقصد بایلیقنی اوسدرمك اولور. یعنی، راحتلیك وکیڭچیلیك اسبابینی کوبه‌یتمك نیتیله، آزراق قوّت صرف ایدوب کوبره‌ك فائده قولغه توشورمکدر.

اقتصاد ایکی تورلیدر. بری « اقتصاد سیاسی » (Экономъ политикъ) دیگری « اقتصاد شخصی » در.

« اقتصاد سیاسی » بر تدبیردرکه ، آندن مقصد ملتنك بایلیغینی اوسدره‌ك وآنی افرادغه تقسیم ایتمك ، کیڭچیلیك ومعیشت حاللربنی کورکه‌مل‌تمك ، مملکتنی حضارت ومدنیت باسقچنده ترقی ایتدرمك یولیده صرف ایتمك اولور. شونڭ ایچون بو تدبیرده حکومتنڭ هم دخلی اولور. یعنی حکومت، یاشلری اوقوتمق ایچون مکتبلر صالور، ایگینچیلر وهنرچیلرگه یاردم ایتمك ایچون بانقلر تأسیس ایتمکله، مملکتنڭ زراعت وصناعتینی کورکه‌مل‌تمك یوللربنی آچار. چیت مملکتلردن کله‌ن ماللرغه رسومات (پوشلینه) آلورکه، شول نوعدن اولان مملکت ماللرینڭ بیربنی توتماسون. هم مملکتدن چیغار یله‌جق ماللرغه‌ده رسومات تعیین ایدرکه ، مملکت محتاج اولدیغی حالده ، چیت مملکتلرگه چیقارلماسون .

« اقتصاد شخصی » بر کشینڭ تدبیریدرکه، آندن مقصد، یارلیلقدن صاقلانمق دائماً بایلیق وکیڭچیلیك ایله راحتلنمك نیتیله، بر فردنڭ، یاکه بر عائله‌نڭ بایلیغینی اوسدرمك اولور. مذکور ایکی اقتصاد آراسنده طبیعی بر دشمانلیق واردرکه آنسز ممکن دگلدر. شول دشمانلیق، افرادنڭ بایلیق، یارلیلیق سعادت، وسفالتده تورلیچه اولوینڭ سببیدر. بو دشمانلیقنڭ سببی، فائده (تابش) نی تیگزلیك ایله، یاکه عقل وتن قوّتلریندن صرف اولونانی نسبتنده تقسیم ایدوڭ ممکنسزلیگیدر. بو کونده تابش، عقل وتن قوّتلریله برابر مال قوّتی نسبتنده بولینه‌در. مال قوّتی ایسه، قوّتلرنڭ الڭ بیوگی اولدیقدن باشقه، آنڭ مقدارلرینه مالك

اولمقده‌ا سالر آراسنده‌تفاوت(تورلیلیك)الوغ اولوب اوته گی ایکی قوّت گه مالك اولمقده‌تفاوت پك الوغ دگلدر. بنا علیه تابش‌نی بولمك شول تفاوت نسبتنده اولوق واحدلر. یعنی کوب مال ایه‌سی کوبره‌ك تابش ایده‌در.

عقل وتـه‌ن قوتلرینه مالك اولمقده انسانـلر آراسنده تفاوت (تورلیلیك) آزدر دیدك. زیرا آنلر بوایکی قوتنی تیگز اولوب طوغه‌لر. صوڭندن عقل قوّتلری تربیه وتعلیم سایه‌سنده اوسه‌در. بو قوّتـده، انسانلرنڭ آرتوق تفاوتی وقت ومال صرف ایتمك ایله‌گنه حاصل اوله‌در. شونڭ ایچون عمل قوّتنده تفاوت، مـال قوّتـلرینڭ تفاوتینه قوشیله. ایکنچی عبارت ایله، اولـگی تفاوت، ایکنچی تفاوت جمله‌سندن صانـاله وآنڭ ایله‌گنه کورکه‌م اوله‌در.

مذکور دشمانلیقنڭ ایکنچی سببی، افرادنڭ اشبو «اقتصادشخصی» میداننده یاریشوی، قوّتلینڭ ضعیف‌گه، بایڭ یارلی‌غه اوستونـلیك تابوبدرکه، بونڭ سببی‌ده، یوقاریده دیدیکمزچه افرادنڭ قوّتـلرده، خصوصا مـال قوّتنده تورلیچه اولویـدر. بوسببدن، قوّتلینڭ قوّتی ضعیفنڭ ضعیفلیگی آرته، حتی بعضاً اولـگیسی، صوڭغیسینی یوته‌ویوق ایه‌در. بونی آچیق کوسته‌رمك ایچون برمثال کیتوره‌یم قاهره‌ده ترامۋای اشله‌نمزدن ایلك فلان قدر ایشه‌ك وفلان قدر آت آرباسی‌وار ایدی. وقتا که، بعض بایلر ترامۋای اشـله‌مگه نیتله‌ندیلر وماللری ایله بر شرکت تشکیل ایدوب، آنی وجودگه هم چیقاردیـلر، ترامۋای خلقنی ایشه‌کلردن وبرقسم آربالردن موڭسز ئه‌یله‌دی. چونکه ترامۋای‌غـه منمك حقی ایشه‌ك وآرباغه منمك حقندن قیاس قبول ایتمه‌ز درجه‌ده آزدر. حتی اوّلده بایاو (بایان) یوری تورغـان آدملرده، اوچوزلیغی ایچون ترامۋای‌غه منوب یورمگه باشلادیلر. بناءً علیه ترامۋای، برنچی منواشینی پك قولایلاشدردی. ایکنچی، اوّلـدن ایشه‌ك‌گه وآربـاغه منوب یوروچیلرنڭ بایطاق آقچه‌لرینڭ یانلریه قالوینه سبب اولدی.

اوچنچی اوّلده کوب اولان، ایشەك وآربا حقینی وبره آلمادیقلریندن بایان یوروچیلرنی راحتلەندردی. دورتنچی آنی اشلەگان شرکتگە بیوك فائدەلر کیتوردی. لکن ایکنچی یاقدن قاراغاندە ایشەکچیلر وآرباچیلرغه الوغ ضرری طوقوندی. چونکه اول، آنلرنگ رزق یولینه اورناقلاشوب، آنلرغه طارلیق (مزاحمه) ایتدی. حتی آنلردن بعضلری شول ترامۋای سببندن بدبختلیك گەده توشدی. چونکه اول مسکینلرنك ایشەکلری یاکه آربالریندن باشقه رزق یولی یوغیدی.

اوشانداق، هربراش ایچون، آنی کورکەملەتمك وکوبەیتمك نیتیله بر شرکت تأسیس اولونوب، آنگ ایچون الك ینگل یوللرنی توتولسه وآنی اشلەمك ایچون، الیکتریق، بخار (بو پار) کبی طبیعی قوّتلرنی مسخر ایدلسه، وخلقنی فزیقدیرورلیق رەوشـده اوچوز ایـدلسه مملکتنگ عەومی بایلیغی آرتوبنده راحتلیك وکیگچیلیك اسبابینگ کوبەیوینده شبهـه یوق. فقط رزق ایشکلرینگ همّەسی برنیچه دانه بایلر قولینه کروبته، قارەخلق غایت تارلیقده قاله، حتی کوبیسی آچدن اولەدر. انسان امریقادەغی شرکتلرنگ حاللرینی آڭلاب آنلرنگ تدبیر وحیلەلری آرقاسنده هر تورلی ساودا واشنی اوزلرینه احتکار ایدوب (ییغوب آلوب) قارەخلقنی اشسز قالدردیقلرینی بلسه. «اقتصاد سیاسی» ایله «اقتصاد شخصی» آراسندەغی دشمانلیقنگ معناسینی یك یاخشی آڭلار.

امریقالی بعض اقتصاد علماسی: امریقادەغی شرکتلر اشبو حاللرینده دوام ایتسەلر. قاره خلقنگ صبری بتوب، مال ایەلرینه قارشی قیام ایدەرەك، سوسیالیستلر مسلگی اوزەرینه، بایلیقلرینگ بر اولوشینی صوراپاچقلرینده شبهه یوقدر» دیلر. بز بو کتابدەیالفز «اقتصاد شخصی» دن بحث ایدەجکمز.

یوقاریدەغی یوللرنی یازمقدن مقصدمز ایکی اقتصاد آراسندەغی

آیرمای آچیق کوسترمك، «اقتصاد شخصی» نیچك نچکه بر نقطـه‌ده اولدیغینی بیان ایتمکدرکه، اوقوچی آنـڭ اهمیتینی، و آکا اهمیت ویرونگ تیوشلیگینی بلسون. «اقتصاد شخصی»، توفیر وتثمیر ایله اوله‌در. توبه‌نده بونلر حقنده سویله‌یه‌جه‌کمز.

۲

توفیر

توفیرنه؟ — اسراف — تقتیر (تارقوللیلق)

۱ — توفیرنه؟

توفیر، ایکی طرف اولان تارقوللیلق ایله، اسرافنگ اورتاسیدر. آنـڭ شرطی، مصارف (راسخود) نڭ پـك آز اولسه‌ده، واردات (داخود) دن کیمیره‌ك اولمه‌سیدرکه، کونلر اوتدیکچه آرتدریـلان آقچه‌لردن ییغلان بایلقینڭ ایکی بیوك فائـده‌سی واردر. برنجیسی: اول، خسته‌لیق، عاجزلیق، اش حرکتی توقتاو سببدن ویاکه بـاشقه برسببدن پیدا اولان، تارلیق کبی ضرورت وقتلریندہ، معیشت طومالری کوته‌ریله نه قدر، طوتوله تورغان احتیاط مـالی اوله‌در. ایکنچیسی: ساودا، هنریولیله، یاکه پرانسیپت ایله بوروچغه ویرمکله ییمشه‌ندریلوی ممکن اولان، آیرم برقوّت اوله‌درکه، زمان اوتدیکچه اوزاوزیندن اوسوب، کوبه‌یوب حاصلات ویروب طورور.

انسان، زمانه‌نڭ حاللرینی بلمی وآنڭ مصیبتلریندن امین اولمی، شادلیق وراحتلیکمڭ دوام ایده‌جگینه، یاکه رزق ایشیگینڭ هر وقت آچیق تورا چاغینه کوزی ییتمیدر. بناءعلیه آکارغه، کیله‌چـك کونلری ایچون

آولدن حاضرلەنمك، تارلیق غە توشمەزدن ایلك، آنك کیرەکارینی تدارك ایتمك تیوشدرکە، بودە، بایلیق وراحتلیك کونلر یمدە تارلیق ومحنت کونلری ایچون ییغمق ایلە اولور. ای دوست، زمانەنك کواومسرەب باقیشی ایلە آلدانمە، اولە باورکە، بر کون سنی چتیق یوز ایلە قارشولار. اگر شول، آچیق یوزلی کونلرینك، چتیق یوزلی کونلر ایچون حاضرلەنمەسەك سعادتك محنت کە ئەیلەنویندە شبهە ایتمە! اویلە ایسە، توفیر (آرتدرمق) هرکس ایچون لازمدرکە، زمانە محنتلرینە قارشو تورابلسون، وتارلیقدن قورتولسون.

انسان، دائما سعادت وراحتینك آرتمەسینی آرزو ایدەدر. بناء علیە آز اولسەدە، تابشینك بر قسمینی آیروب قویمق لازمدرکە، آنی آفرین، آفرین ییمشلەندرور. نهایت آندن بر بایلیق حاصل ایدر. بایلیغی نەقدر آرتسە اول قدر کیگچیلیگی وسعادتی آرتور. دنیادە هیچ بر بایلیق، اولدیغی کبی تابلمامشدر. بلکە هر بایلیق باشدە آز، آز آرتدرلمش (توفیر ایدلمش) آقچەلر اولمش.

صوکرە آنلرغە فائدەلری قوشولمش واصل تابشدن هم آرتدرلمش شویلەلکلە کونلر اوتدیکچە بیوك بر ثروت اولوب کیتمشدر. دنیانك هەمە بایلری اوزلری، یاکە اوزلریدن اولیگی آتالری بارلی اولمشلر. صوکرە معیشتدەگی اقتصادلری، وتوفیر (آرتدرو) لری آرقاسندە اوع بایلیق حاصل ایتمشلردر. اویلەایسە، بایمق هرکم گە ممکن، فقط تابشنك بر کیسەگینی توفیر ایتمك وآرتدر دیعینی ییمشلەندرمك تیوشدر. هیچ بر اش عادت اولمیچە بیگل کورولمیدر. شونك ایچون، انسان توفیر ایتمك استەسە باشدە آنی پك آغرسنەدر. لکن تکرار اوغراشو ودوام سایەسندە آنگا عادتلەنە وبیگلسینەدر. آلدیندە آقچەلر بیعلوب، کورولوب تورا باشلادیعی وقت، بر یاگی قوت سیزەر وکیگچیلیك طادینی طاتور، اشتە شول جاقدە توفیرنی اولیگی کبی مکروە کورمبوب کیریسینچە آندن لذت آلمقە باشلار. بر آز بایلیغی آرتقان صایون،

قوتی آرتور وتابشی کوبه‌یور، نتیجه‌ده بایلیغی تیزلیك ایله اوسمه‌گه باشلار.

بویله‌لکه، کوب زمان‌ده‌اوتمه‌ز، اول معتبر بایلر ره‌تینه‌تزیلور. اول‌وقت آنگا راحتلیگی ایچون‌یارلی وقتلرغی‌غه‌کوره، کوبره‌ك طوتمق ممکن اولور. شوبیله‌اولدیغی حالده‌ بر یاقدن آنك‌بایلیغی آرتوب‌تورور. چونکه ایندی آنك قولی کیك، وآرتوق آقچه‌لری‌ده اولیگیدن کوب!

اقبالی زماننده کیکچلیك ومنصب ایچون، اوچینی آچوب، بوتون تابشینی لذتلری یولنده صرف ایده‌ن آدمدن احمق آدم یوقدر. چونکه بو کبی آدم رزق ایشیگی بیکله‌ندیگی، یا که خسته‌لیك وعاجزلیق‌سببلی اشدن توقتالدیغی کون، محنت ومشقت ایچنده اوتوروب قاله‌در. زیرا اول‌وقت‌قارنیمی‌طوبدرورلیق بر نیچه کاپك آقچه‌تابا آلمی‘ وبایلیغی‌زماننده اطرافینی‌چولعاب آلعان‌دوستلر یندن‌ده‌هیچ‌بریبی‌کوره آلمیدر. بوندنك‌احمق بختسز تابشدن‌کوبره‌ك صرف ایدوچی کیمسه‌در، چونکه‌بو کبی‌آدم آغر بوروچ‌غه کرمگه مجبور اوله‌در. بوروچ ایه‌لری آلاچقلرینی صوراب، صوراب‌ده آلا ، آلماسه‌لر آنی محکمه‌گه تارتالر . شول‌چاقده مسکین رسوایلیقغه توشه، خلق آراسنده قدری کیته وآنگا ایشانچ بته ونهایت، آنی تیگدەشلری خورلامغه باشلی، بیچاره هیچ بریارده‌مچیسز قالادر .
بناءً‌علیه‌انسان، زمانه‌نك محنت‌وکدرلرینی بیگلەیتمك‘ هیئت اجتماعیه‌ده‌گی مرتبه‌سندن توشمکدن امین اولمق ، صورآو خورلیقدن صاقلانمق وایبلشلرنك یاحشیلیغیدن هم موکسز اولمق ایچون‌تابشیك‌بر کیسه‌گینی آیروب قویمق واجبدرکه، حاجت توشدیکده آنگا اعتمادایده‌ر (طایانور).
کیکچیلیك وراحتی، شادلیق وسعادتی آرتسون ایچون، تابشینی‌اوسدرمگه یارده‌م ایدرلیك بر بایلیق ییعمق نیتیله قولدن کلدیگی قدر توفیر ایتمك (آرتدرمق) لازمدرکه، راحتلیك وشادلیق ییمشلربنی طوپلامغه قولی اوزایسون وکیکچیلیکده یاشاسون . انسان ، توفیرگه کوچی

بیتمك ایچون حکمت (ایبلیلیك) ایله صرف ایتمك تیوشدر. توفبرده‌گی ایبلیلیك‌نك بعض یوللری شونلردر:

١) فائده‌لانو ، صرف ایدو مقدارنده اولسون . یعنی فائده‌سز بیرگه برکا پك‌ده صرف ایتمه! ایکی کشینك ، هر ایکیسی بره‌ر کییم آلالر . ایکی کییمنك ایکیسی‌ده کیلیشلی وبهاءلری‌ده تیگز اوله. فقط برسی تیفیراق وایکنجیسی گوزه‌ره‌ك اوله.

بونلردن اولیگی کییم ایه‌سی کوبره‌ك حکمتلی اوله‌در. چونکه‌اول، کییمی ایله کوبره‌ك فائده‌لانه‌در. ایکنچی بر مثال: ایکی کشی، اوبون باشلانغان چاقده بر تیاترگه کره‌لر . برنچی پرده بتدیکدن صوك، بریسی ایکنچی برتیاترگه کیه‌ده آنده‌ده بر گنه پرده‌اوینالیقدن صوك اوچنچی برتیاترگه کیده. اولیگیسی برگنه بیلیت آقچه‌سی‌تولده‌دیگی حالده بوتون تیاتر اویوننی تماشا ایتدی. اونه‌گیسی اوچ بیلیت‌بهاسی توله‌دیگی حالده بوتون تیاتر کوره آلمادی. البت بونلردن برنچیسی کوبره‌ك حکمتلی‌در. زیرا اول اویوندن کوبره‌ك فائده‌لاندی. بو ایکی مثال‌غه باشقه ، پك کوب مثال‌لرنی‌ده قیاس ایت‌که، آقچه توتمقده‌غی واسراف وحکمت یوللرینی آچیق آکلارسن!

٣) کیره‌ك نرسه‌نی گنه آلوق. هر برفزیقدیعك نرسه‌نی آلمایوب ، محتاج اولدیغك نرسه‌نی گنه آل!. چونکه انسانلك قزیغوی کوب اولسه‌ده، احتیاجی اول قدر کوب دگلدر ، بعضا بر گوزه‌ل تایاق (پاستون) کوررسن‌ده قزیغورسن. فقط سن آکا بر تایاغك اولدیغندن محتاج اولمازسن . بیتارلك کییمارك بولوندیغی حالده ، کییم صاتون آلوق برنوع اسرافدر. بر هنرچینك چامالی غنه تابشی اولدیغی حالده،فایتون صاتون آلوی، یاکه الوغ برئه‌وده تورووی‌ده برنوع حماقتدر.

٣) معیشتنگ‌درجه‌سی هیئت‌اجتماعیه‌ده‌گی مرتبه‌ایله تیگز اولسون یعنی معیشتنگ ایچون، هیئت اجتماعیه‌ده‌گی درجه‌که کوره صرف‌ایت! بوندن آرتوق توتدیقلرك جوله‌سی زیاندر. زیرا آکا برسبب، وآندن

برفائده بوقدر. باخصوص‌که، درجه‌کدن آرتوق توتدیقلرك منصب وکورونیش بولینه کیتسه. چونکه انسان‌نك، اوزدرجه‌سندن‌یوقاری‌غه صوزلوی کوب وقتده حورلیق‌غه توشوینه سبب اوله‌در.

بعض کشیلر -- خصوصاً یاشلر — کوب تابش ایسدرلر. لکن انسان هر بر تابدیغینی صرف ایتمك تیوش دگلدر. بلکه صرف‌ایدیش — واردات نه قدر کوب اولسه اولسون - احتیاج نسبتنك اولمالیدر. کیره‌ك قدردن آرتانینی توفیر ایته‌لی. بر بـاینك، بوتون داخودینی کیره‌کمگان نرسه‌لرگه صرف ایدوی صرف بر احمقلیقدر.

٤) هرحالده مصارف وارداتدن آز اولمالی. یوقسه قاره کونلر ایچون آز اولسه‌ده آقچـه آیروب قویه‌ق هیچ ممکن اولماز. اگر بر کشینك وارداتی مصارفینه یتمه‌سه آنکا یاخشیسی معیشتینك ره‌وشینی اوزگه‌رته‌کدر. البت، مرتبه‌سندن بر درجـه توبـه‌ن ایتمك، آنـده طیچسز قالوغه قاراغانده خیرلیره‌کدر. یوقسه بر کون آندن‌یقلورده، محنت‌گه ورسوایلیق‌غه توشه‌ر. بعض آدملر اوزلریندن یوقاری مرتبه‌لی اولانلر ایله یاریشه‌ق، یاکه اولده بولونوب‌ده، صوکندن زمانه حکمی ایله بتمگه یاقینلاشان مرتبه‌لرینی صاقلامق ایچون، حاللریندن اوستون کورولمك استه‌رلر، زیرا آنلر فقیرلیك کورونیشندن اویاله‌لر.

شونك ایچون‌ده، طـاقتلری طشنده اولان نرسه‌گه ایرشمه‌کچی اولالر. بونلر حـاللرینی وکیل‌چکارینی (استقباللرینی) یـاخشیلاب، ونچـکه‌لـه‌ب باقسه‌لر، بو قلینشلرینك، آنلرنی طبیعتیله یارلیلیق‌غه توشوره‌جگینی آکلارلر ایدی. چونکه، آنلر اوز مرتبه‌لریندن‌اوستون کورولمك ایچون تابشلریندن آرتوق توتـه‌لر. بو حـال، شبهه‌سز آنـلرنی بوروچ آستینه کرته‌در. بوروچ ایسه خرابلیقنك ایشیگی، خرابلیق‌ده، شکسز یارلیلقنك یورطیدر.

فی‌الحقیقت یارلیلقنك حقیقی وجودی (وارلیقی) یوقدر. زیرا انسان، نه قدر تارلیقده وداخودی نه قـدر آز اولسه‌ده، مصارفینی وارداتندن

آز اینسه موکسز اوادق ممکندر. درست بو، بعض وقتلرده آغردو-
لکن آنك آغرلیغی بوقاریه دیدیکمزچه یالغز، بارلیلق کوروینشندن
قورقوب، اوزیندن بوقاری‌غه صوزولغان آدم ایچوندر. اگر اول
دائماً اوزیندن توبه‌ن‌گه باقسه ایدی، اوزینی بای (موکسز) بلور
ایدی. اویل‌ایسه بومغرور (اوزحالینی بلمگان) آدملرنك یارلیلقدن
قاچه‌ق ایچون کردیکاری‌یول، اوزی آنلرنی بارلیلق‌غه ابربشدره‌در.
آنلرغه، بارلیلق کوروینشینه‌راضی اوله‌یچه یارلیلیقدن قورتوله‌ق‌یوقدر.
چونکه آنلر شول وقتده‌غنه تابشلربندن بر کیسه‌گین آرتدره
ویه‌شل‌ندره بلورلر. وآنجق بو یول ایله اوزارینی، چیقه‌ق استه‌دیکلری
یارلیلق چوقوریندن چیقاره بلورلر.

۵) قولدن قولغه آلوب، ویره‌ك. یعنی صاتون آلدیغنك نرسه‌نك
حقینی واوستوکده اولان، نرسه‌نی وقتنده ویره‌لیسن. بو یول، هیچ
بر نرسه‌نی ویره‌سیگه آلمامغی وبر نرسه صاتون آلمق ایچون، آیلیمکنی
یاکه باشقه‌سینده‌غی آلاچاغکنی آلدیقدن صوکره ویره‌ك نیتیله بوروچ‌غه
آلمامقی لازم ایده‌در. چونکه‌سن، آلاچاغکنی نه وقت آلاجاغکنی،
ویره‌سیگه آلمق‌استه‌دیکك‌نرسه‌دن کیره‌کلیره‌ك بر احتیاجکنك چیقاچاغینی
بلمیورسن. سن کیسه‌کده‌گی آقچه‌دن باشقه‌سینه مالك اولمادیغکنی،
باشقه‌سنده‌غی آلاسی، وآیلیغك مادام باشقه‌سینك قولده‌در، سینکی
اولمادیغینی فرض ایت! اگر دائما اوشبو قاعده‌نی دستورالعمل توتسه‌ك
بوروچ‌غه کرمکدن قورتولورسن. هم‌ده سن پك یاخشی بله‌سن‌که،
دکانلردن ویره‌سیگه آلدیقلرك حاضر آقچه‌سینی ویروب آلدیغلریکدن
بهالیدر. چونکه ساوداگیر مالك بهاسی اوستینه دورتدن برینی
قوشه‌در. بوده، آنك فائضی قارشیلیغینه هم‌ده سنك اوده‌مکدن عاجز
اولدیغکنی فرض ایته‌کدن‌نشأت ایده‌در. بوندن کوره‌سن که، قولدن‌قولغه
آلمق بوروچ‌غه کرودن وزیاندن قوتقاره‌در.

٦) قیْد   هر کون واردانڭ ایل مصارفڭنی خصوصی دفتربڭه قیْد ایت‌که، ضرریڭه وفائده‌ڭه اولانلرنی باوب توره‌سن وبوروچ چوقوربنه توشمیه‌سن. اگر بویله اشله‌میچه، دائماً فائده‌ڭه وضرربڭه اولانلرنی بلمه‌زدن قالسه‌ڭ، سنی اسرافدن توقتاته تورغان بر نرسه‌ده اولماز.

۷) کونلیك توفیر — یعنی هر کون، یا که هر هفته یاخود هر آی واردانڭدن بر مقداربنی آیروب قویوب، گویا بوروچ اوده‌گان کبی، آڭا قول تیدرمیه‌سن. بو، آرتدردیغڭ آقچه‌نی پوچته‌لرده‌غی توفیر صاندیغی (сберегательная касса) کبی بیرلرگه تابشروب تورمق ایله ممکن اولور. فی الحقیقت هر کون بر آز آقچه‌نی بر صاندیقغه آتوب تورمق، یاکه یاقین ودوستلردن برینه امانت قویمق هیچ کم ایچون آغر بر اش دگلدر. چونکه اول، آلڭ کونلیك مصارفینه، سیزاورلیك ره‌وشده تأثیر ایتمیدر. لکن شول آز آقچه زمان اوتدیکچه الوغ بر بایلیق اوله‌در. بایلیق ایسه اوزینی، انسانغه سه‌ودره وآنی اوسدرمگه وکوبه‌یتمگه قزیقدره‌در. شونڭ ایچون اول وقت آڭا توفیر قولای بر نرسه اولوب کیده‌در.

۲ — اسراف.

اسراف واردات وبایلقنڭ الوغ آفتیدر. اسراف مالنی صرف ایتمکده آشا کیتمکدر. بونڭ ضدی، تقتیر (تارقوللیق) در. توفیر ایسه بو ایکیسینڭ اورتاسیدر. قسقه‌جه دینولدیکه: یوقاریده ذکر ایدلمش، توفیرده‌گی حکمت یوللریندن چقمق هپ اسراف صانالور. اسرافنڭ باشقه یوللری‌ده واردرکه، تیلی (جوله‌ر) مسرفلر آڭا قصداً کره‌لر. بو یرده شونلرغه‌ده اشارت ایتوك وخیرسز عاقبتلرینی سویله‌مك ایستیورز.

اسراف سببلرینڭ بارچه‌سی ایکی نرسه‌گه قایته‌در. برنچیسی یوقاری‌ره‌ق منصبغه اوزانمق. ایکنچیسی شهرت تزگینی اختیارینه یمارمکدر. بونلرنڭ هر ایکسینڭ اصل سببی غرور (اوزدرجه‌ڭنی

بلمگانلیك)در. برنچیسینده‌گی مغرورلیق‌نك بیانی. آدم، دائما اوزیندن الوغراق و درجه‌سی یوغاری‌ره‌ق و بایره‌ق کیمسه‌نك مرتبه‌سینه اوزانه و آنك ایله یاریشمق استیدر. بو حال، انسان‌نی بوتون وارداتینی، یاکه پك کوبینی طوتونی لازم ایده و شول غرضی ایچون بوروچ‌غه کرمگه مجبور اوله‌در. لکن آنك اورتوندیگی بو مرتبه، پك نجکه واونه کورسه‌توچیدرکه، آندن برکون حقیقت نوری اوتوب، آرقا طرفندن ونه‌گی مسکین‌نك حالی ظاهر اولوینده شبهه یوقدر؛ اول وقت آنگا یشانچ بته‌ر واشیلك حرکتی توقتار، نتیجه‌ده آنك باطل شرفینك نوری سونه‌ر و توشوی کونه‌راوینده‌ن‌ده یامان اولور. عقللی آدم باشده توفیر ایدر وثروت ییغار و آنی اوسدرمگه طریشور، نهایت، تابشی اوزیندن یوقاری مرتبه‌لی کیمسه ایله یاریشه‌ق ایچون لازم اولاندن کوبره‌ك اولور. صوڭره یاریشمغه باشلار. اشته اول چاقده آنگا اونه‌گی کشی کبی، حقیقتا بیوك اولمق ممکن اولور.

بعض احمقلر برنیچه کوندن صوك آلاجقلری آیلیقلرندن، یاکه تأکیدلی اولمایان کسب بوللریدن قازانه‌جقلرینی امید ایتدیکلری آقچه‌دن توله‌مك امیدیله اسراف ایده‌لر. پك کوب وقتده امیدلریندن برخیر چقمیدر. بونلرنك یا کلیشلری شولدرکه، آنلر آیلیقینك اوتکان آی ایچون اولمایوب، کیله‌جك آی نفقه‌سی ایچون حاضرله‌نمش اولدیغینی اویلامیلر، و کوکلگه کیلمگان بر اشلك چیقوی سببلی کوتمکده اولدیقلری تابشدن محروم اولولری جائز اولدیغینی فکرله‌میلر.

ایبلی مقتصد (۰) KOHOMЪ، قولنده اولان، آقچه‌دن‌غنه صرف ایده‌ر، اشقه‌لر اوستونده اولان مالینی، یاکه کوتمکده اولدیغی، تأکیدلی اولمایان فائده‌لرنی اوزینك ملکی صاناماز. چونکه امیدی بوش‌غه کیدوی جائزدر. کیله‌چکده توله‌مك نیتیله بوروچ آلان کیمسه قدر احمق آدم یوقدر. گویا اول مسکین کین‌چکده پاره صرف ایدودن موکسز اولاجقده، بوروچلرینی توله‌یه‌جك!

بویلکه اوستینه بوروچلری اویولورده، آنک آستندن کونه‌رلوب چیقه آلماز. ایکنچیسینده (یعنی شهوت تزگینینی اختیارینه بیارمکده) اولان، غرور شولدرکه: مغرورنك وارداتی (داخودی) نه قدر کوبه‌یسه اول، آنی دنیاوی شهوتلری یولینه‌توته‌در. اویون، کولکو، اشسزلیك وسفاهتگه دوام ایده، ایده اسرافغه عادتلنه وآکا چوموب کیده. وارداتی بیتمی باشلادیقدن صوك آغر بوروچ آستینه کره‌در. فرض ایده‌لم‌که، بوروچغه‌ده کرمه‌سون. فقط اول، اشنده دوام ایدوینه وتابشینك اوّلیگی درجه‌ده قالوینه اصلا کفالت ایده آلمیدر. بلکه کوب وقتده آنك یولنده خسته‌لیك، عاجزلیق، بهاء توشکونلیگی کبی اشینی توقتاته‌چق ورزق ایشیگینی قاپایه‌چق نرسه‌لر پیدا اوله‌در. بایلیق زماننده توفیر ایتمه‌مش ایسه، شول کبی چاقلرده اسراف ایتمك (!) هیچ اولماسه ضروری حاجتلرینه طوتمق ایچون آقچه قابدن آلور. توغریسی، شهوتلر بولنده اسراف ایدوچیلر آنچق کوکل کوزی سوقر اولانلردرکه، بوکون ایرته‌گیلرینی اویلامازلر واشلرنك صوگینه باقمازلر. اش اوتدیکدن صوك اوکونورلر، فقط نه فائده ویرور؟ بو کبی احمقلرنك نه قدر الوغ بایلیقلری اولسه‌ده، آز بر زمانده توزدروب (تاراتوب) بترورلر. چونکه اشسزلیك بر تیره‌ن چوقوردرکه. الك الوغ بایلیقلرنی واك کوب میراث ماللرینی بوتار. بو مسرفلرنك اورامرده تله‌نچیلیك ایدوب بوروچیلرینك بریسینه بره‌و برنیجه کاپك آقچه ویرسه، اول آنی قاباقده صرف ایدر، یا که نوصوو‌ای(بورون تمه‌کیسی)یا تمه‌کی صتون آلور. عجب دگلمی!

شهوتلر ایچون اسراف ایتو یوللرینك برنچیسی ایسرتکچ اچمگه دائمچیلق ایتمکدر. بلکه اوقوچیلرنك بعضلری: ایسرکلیك، نفقه‌لرینك همه‌سینه وایسرتکچلر آلمغه یتمه‌رلیك تابش ایتمیان کشیلر ایچون اسراف صانالسه‌ده. بایلر وکوب تابش ایه‌لرینك بایلیقلرینه، ایسرتکچلرگه توتولان آقچه تأثیر ایده‌جك دگلدر. دیه ظن ایدرلر،»

لکن بو ظن بر باطل وهم‌دن عبارتدر. زیرا ایسرتکچگه دائمچیلق ایتمك مطلقا، هر بر بایلیقنك وهر بر تابشنك آفتیدر. درست، ایسرتکچ اچوچی، ایسرتکچ آقچه‌سینی توتو ایله گنه قالسه، مکّلر، اون مکّلر ایه‌لرینه کوره اسراف صانالماز ایدی. فقط معلوم اولدیغی اوزره، ایسرتکچ، بایلیقنی یوتاچق وانسان‌نی اشدن قالدراچق بوتون رذائل‌گه ییته‌کلیدر. بونك بیانی: یاشربن دگلدرکه، ایسرتکچنك خاصیتدن بری، آنکا دائمچیلیق ایدوچیده، اسراف درجه‌سنده اولان، جومردلیق حسیاتینی اویغاتمقدر. ایسرك آدم، صانسز وبرور وحسابسز باغشلار. حتی ایسرك چاغنده بوتون مالینی باغشلاغان ایسرکلر وار. اوشانداق، اول قناعت‌گه عادتلندیره‌در. انسان‌نك قلبده طمع اوتی سوندیمی، آننك آیاغی سعی‌دن تارتونه وقولی اشکه وارمی، نهایت کوندوزبن، کیچه‌ده ریومکه ایله اسقربیقا آراسنده صرف ایتمگه ییتارلیك تابدیغی ایله قناعت ایده‌در. تجربه ایله ثابت اولمشدرکه، ایسرتکچ‌گه دائمچیلیق ایدوچیلر، اشلرینه فوق‌الحد یوموشاق طاورانالر واستقبال‌لرینه اهمیت ویرمیلر. چونکه آنلر حاضرگی کونلی گنه فکرلیلر شونك ایچون، «ریومکه» یاننده برساعت کیفلنونی، پك کوب تابشلرغه ترجیح ایده‌لر.

بناءً علیه ایچه‌رگه اوتوریشو وریومکه‌لرنی شوغشدرو فرصتلرینی غنیمت بله‌لر. بوکبی فرصتلرده قارون‌بایلیغی قدر بایلیق کیتورورلیك اشلرینی تاشلیلر. اشته بوسببدن، ایسرتکچ‌گه دائمچیلیق ایتمك مطلقا بایلقنك آفتی صاناله‌در.

عادتلندیکدن صوك اسپیرتلی اچملیکدن آزغنه اچوب توقتامق ممکن اولسه، بای کشی‌گه، سلامتلگینه ضرر کلمه‌زلیك ره‌وشده، چاما ایله اچمکدن برزیان اولماز ایدی. (۱) فقط غریبی شولدرکه، ایسرتکچنك بلاسی برنچی ریومکه‌ده‌در. چونکه الك عقللی والك قوّتلی

---

(۱) آزنکده اوزینه کوره ضرری وارا مترجم

وعزیمتلی کشیلر، ایسرنکچدن برنچی یوطوم نی یوطسه‌لر، ایکنچی، اوچنچی یوطوملر ینی کمدیلر ینی یوطودن ضبط ایده‌مبورلر. نهایت او ایلك ایله تیرك آراسنده اوله‌رەق ایسروب ییقیله‌لر. ایسرکلیکدن آینیدیغی زمان باش توزه‌تمك ایچون دیه ینه ریومکه‌غه صاربلالر. چونکه ایسرتکچ عادتی الڭ قوّتلی عادتلردندر. بو، ایسرنکچ‌نڭ مالغه ضرریدر. صحّی وادبی ضررلری ایسه دها الوغـدر. آنلرنی صاق وعقللی کیمسنه‌لر اوزلری پك یاخشی بله‌لر.

ایدی حیوانی شهوت (۱) یولنده اسراف قالدی. بو، بایلیقلر تاشلانه تورغان غایت تیره‌ن وتوپسز برچوقر (اوچورم) درکه، نه قدر تاشـلانسه‌ده تولاچق دگلدر. اگر مسرفلرنڭ ماللرینی صانامق ممـکن اوله ایدی، الوغ برقسمینڭ شول اوچـورم‌غه تاشلاندیغی کورولور ایدی. بونوع اسرافده‌غی احمق‌لیق (تیلبلیك) هر بر احمق‌لیقدن یاماندر. چونکه، جوله‌ر مسرف‌نڭ بو اسراف‌دن مقصدی اولان، نرسه‌سینی، اقتصاد یولی ایله دها مکمل صورتده الده ایتمك ممکن‌در. بوده، اوزینه مناسب بر خـاتون ایـله ئه‌وله‌نوب، «طبیعت» گه مواوق، شادلیق، راحتلیـك وسعادت ایـله توب تولوغ اولان، نظاملی، ترتیبلی ره‌وشده معیشت ایتمك ایله اولاچقدر. ئه‌ولی اولدیقلری حالده، بویولده اسراف ایده‌نلرنڭ عذری نه‌در؟ بلمم!

اسراف یوللر یندن، اوطوش (قمار)، نصیب (لاتاری)، مضاربه (بیرژا اویونی) وبـشته‌لر یدر. اوطوش اویناوچیلر، مضاربه‌چیلر بو یوللرنی تثمیر (بیه‌شله‌ندرمك) یوللر یندن صانیلر. آنلرنڭ آداشقانلیقلر ینی کله‌جکده‌گی «تثمیر» بابنده کوستروررز.

۳ — تقتیر (تارقوللیلیق)

بایلیق ییغمق نیتیله توفیر ایتمکدن مقصد، تارلیق وعاجزلیـق کونلر ینده راحتله‌نمك وطنج معیشت ایله نعمتله‌نمك اولسه، تقتیرده، اسراف

---

(۱) خ اتون شهوتی.

کبی بر رذیله عدایدلەدر. چونکه تقتیر کیرەگی قدردن آزراق صرف ایتمکـــدر.

اگر انسان مال بیغوب آنی صاقلاب قویارەق، تارلیقده کیچنسه، طاطلی آش آشاماسه، بوموشاق کییم کیمەسەنیچون وکم ایچون بیغمشدر. تقتیر بر حستەلیکدرکه، آنك ایله بعض آدملر مبتلا اولالر، هر کون رسوابلیقغه توشوب تورسەلرده، آندن شماالانمق استەمیلر. چونکه تارقوللینك لذتی مالنی صرف ایتمکده اولمایوب. آنی بیغمقدەدر.

۳۰

تثمیر.

تثمیرە؟ — یورت بیر — رباء — ساودا — بانقلرەقویمق — اسهام آلەق — مصاربە (بیرژا اویونی) لاتاری — اوطوش.

۱ — تثمیرنه؟

تثمیر، مالنی، حاصلات ویره تورغان بر اشدەقوللانمقدر. بوقاریده دیدیگمزچه مال، انسانغه بر چیت قوندرکه، اول. آنك پك چوق مقدارینه مالك اوله بلور وآنی بیمشلندرمکده کورکەم اداره ایدر ایسه، آندن پك کوب تابش ایدر. شونك ایچون کورەمزکه، ساودا گیرلر آقچەلرینی قاصسەلرینده صاقلامیلر. بلکه قوللریەتوشکان آقچەلرغه هر کون مال صاتون آلالر وبورچلرینی تولیلرکه، بویله لکه تابش ایتمك ممکن اولسون.

آز اولسەده، آقچەنی قاصسەده حبس ایدوب قویمق بر نوع احمقلیقدر آقچەلرینی بیر آستینه وئلله نیندی تبشیکارگه قویوب یاشروچی ساران وتار قوللی آدملردن حولەر آدم یوقدر. چونکه آنلر آقچەلریندن اوزلریده فائدەلانمیلر، باشقەلرغه فائده اورتاقغەده ویـرمیلـر.

انسانك بایلیغی آرتمق ایچون، توفیر ایتدیگینی بیمشلندرمك تیوشدرکه، بایلیغی تیزلیك ایله اوسەر، بیوك بر بایلیق اولوب کیتسه

اول وقت، بوتون اشلربنی تاشلاب، آنی اداره ایتمگه ویرولور، وآنڭ آرتندن یورومك ایله اکتفاء ایدر. مالنی بیمشلندرمك ایچون ایبلیلیك استادلیق وتجربه‌ده کیره‌کدرکه، ایه‌سی زیان کورمه‌سون، یاکه تابیش ایده آلمیجه بوشغه یورمه‌سون. بناءً علیه آنکا بیمشلندرونڭ همه یوللربنی، آویشواربنی واوزگه‌رولربنی آڭلامق وبولردن اڭ یاخشی واڭ امین (قورقونچسز) واڭ گوب فائده‌لی اولانینی بلمك لازمدر.

اڭ کوب فائده کیتوره تورغان یول، میل وغرض‌نی رعایه ایدودن باشقه اختیار ایدلمه‌مسی واجبدر. توبه‌نده شول یوللرنی بیان ایده‌چگمز.

٢ — یورت بیر (عقار).

یورت بیر، بیمشلندرمك یوللرینڭ باشقه‌اربنه ترجیح ایدله‌در. زیرا یورت بیرغالما صاقلانمش بر مالدرکه، حکومت‌نڭ نظامی بوزولوب، اورتادن امینلیك یوغالاره‌ق، مملکتده باش باشتاقلیق پیدا اولمادیقچه یوغالودن واوغرلانودن امین اولور. اشبو مزیت ایچون، یورت بیرنڭ کلیری کوبره‌ك وقتده آقچه‌سینڭ فائده‌سندن آزراق اوله‌در. چونکه یورت بیر فائده‌سی ایله باشقه نرسه فائده‌سی آراسنده‌غی آیرمه، مال‌نڭ یوغالودن امین اولوی مقابلنده اعتبار ایدله‌در. یورت بیر فائده‌سندن، ایه‌سینڭ آنی اداره ایتمك ایچون کوره‌جگی مشقتنڭ حقینی وباشقه مصارفلرنی چیقاره‌ق نیوشدر. شوندن قالانی صاف واردات اولور. اگر شول تعدیلدن صوڭ، یورت بیرده‌گی یوز (١٠٠)، باشقه‌ده‌غی یوز (١٠٠) قدر فائده کیتورمسه اول یورت بیرگه یابیشوب یاتوده معنا یوق. بلکه آنی صاتوب، آقچه‌سینی بیمشلندرمك ایچون باشقه بر یول بالمق تیوشدر. صاف کلیری، بوروچینڭ پرانسیتینی‌ده اوده‌یه‌مزلیك بر یورت بیرنی، پرانسینت ایله بوروچ آلاره‌ق صاتون آلمق توغریسی احمقلیقدر. معمافیه توزه‌ندیکدن صوکره پرانسینتینی تیز زمانده اوده‌رلیك فائده کیتورورلیك، اصل بوروچنی‌ده آقربن،

آفرین تولەب بترمگە یاردم ایدرلیك یورت یبر قانون آلمق نیتیلە بوروچغە کرمك فنا بر اش دگلدر. یورت یبر آلعاده مملکتنڭ قانونلرینی وآندەغی املاك (ایمبنیه) لرنڭ استقبالینی وباشقە شونڭ کبی نرسەلرنی کوزدە طوتمق واجبدر.

۳ — رباء.

رباء مالنی فائض (پراتسینت) مقابلندە بوروچغە ویرمکدرکە، آنی اصل مال ایلە برابر، بوروچغە ویروچی، بوروچ آلوچیدن آلور.

رباء قانون نظریندە مباحدر. زیرا مال طبیعتیلە فائدە کیتورچی نرسەدر.

شونڭ ایچون قانون، رباءنڭ حقینی (فیمتینی) تحدید ایتمشدر.

رباء ایلە اش کورمك، حکومتی حقوقلرنی صاقلامق ایچون اویغ طوران، وآندە اشلرنڭ حرکتی رواجلی اولان، مملکتلردەگنە یاخشی اولور. یعنی آندە افلاس (بانکروتلیق) سیرەك اولور، خلقی، املاك (ایمینیه) ویورت یبر ایەسی اولورلرکە، بونلر بوروچغە کفیل کبی اولسونلر. نە زمانکە، بوروچلی آدم مالنی قایتاروب ویرمکدن عاجز اولور، اول وقت، یورت یبر بوروح ویروچینڭ ملکیە مال اولارەق کیچەر. شونڭ ایچون، رهن بهاسینڭ بوروچدن اکسیك اولمەسی جائز دگلدر.

بوروچ صوراوچیغە بوروچ ویرمزدن ایلك آنڭ حالینی تحقیق ایتمك تیوشدرکە، آلداوچی، یا کە معاملەسی درست اولمایان سفیه (دیوانە) اولماسون انسان مالینی حتی یاقیننە واڭ عزیز ایدەشینەدە سند (ۋیکسل) آلمیچە ویرمەسونکە، هیچ خاطردە اولماغان بر اش پیدا اولدیغی وقت مایبڭ یوغالوبندن امین اولور واوکونچدن قورتولور.

یاقینڭ یا کە دوستڭنڭ ۋیکسل یاخود رهن صوراوی ایچون اوپکەلەمە. چونکە اول، حق وعدالت اولان، نرسەنی صوریدر. اگر

بوروج صوراوچی ، بوروچینی تولەمگه نیت ایتمش ایسه ، نیچون
ڤیکسل (سند) ویرمکدن تارتینه ونیچون آنی صوراوچیغه آچیغلانه ؟

٤ — ساودا.

ساودا ، تئمیر یوللرینڭ الڭ یاخشیسیدر. آنڭ حقده کچن‌ده
بایطاق یازدق . آقچه‌نی ساودا ایله بیمشل‌ندرمك ، آقچه ، بتونله‌ی آڭا
ویرلونی وآڭا طایانونی یوکله‌رلیك ، ساوداغه بیته‌چك اولسه‌غه کورکه‌م
اوله‌در. اگر آندن باشقه بر اشگه قاراغانده کوبره‌ك فائده ایتسه
نه اعلا ! یوقسه آنی تاشلامق تیوشدرکه ، اصل رزق یولی اولان اش
ایله برابر ، کچکنه ساوداغه اهمیت ویرمگه کوچ بیته‌گانلیکدن مال ،
ضائع اولوب کیتمه‌سون. شونڭ ایچون ساوداغه، ماللری کوبه‌یوب ،
آنی ساودا یولیله بیمشه‌ندرمگه ویرلمك سببلی مشقتلرینه توروولیق
فائده ایتونی امید ایتکان کشیلرگنه تابانه‌لر. آز آقچه ایه‌لری ایسه ،
پراتسینت آلوغه اعتماد ایده‌لرکه ، اصل رزق یولی اولان اشلربنی
کورمك ممکن اولسون .

یك کوب آدملر واردرکه ، باشده کچکنه بر هنر ابله شغللنه‌لر ،
یاکه توبه‌ن بر وظیفه‌ده خدمت ایده‌لر. لکن کورکه‌م تدبیرلری
وتوته بلولری سببلی سرمایه (صوما) بیغه‌لرده ، هنر وخدمتی طاشلاب ،
ساوداغه کریشه‌لر. صوگره کورکه‌م اداره‌لری سایه‌سنده بیوك بایلر
ره‌تینه تزیله‌لر.

٥ — بانق‌غه قویمق.

اگر آرتدر یلان (توفیر ایدیلن) آقچه ، آز اولوب ، یورت بیر
آلمغه ، یاکه ساودا ایچون سرمایه اوا اورغه بیته‌رلیك اولماسه ، وبورچغه
ویرلدیکده بوغالودن قورتواسه ، پوچته‌لردەغی « توفیر صاندیغی »
(Сберегательная касса) کبی اقتصاد بانقلرینه قویمق باشقه تئمیر
یوللرینه ترجیح ایده‌در. اگر آقچه کوب ایسه ، البته یوقاریده

ذکر ایدیلن تمیر یوللری افضلدر. چونکه آقچه‌نك بانقلردن کله‌ن فائده‌سی پك جزئیدر. شونك ایچون، اقتصاد بانقلرینه وارداتاریندن آز، آز آرتدیران آدملرگنه قویه‌لر. شویلکله کوب مقدار بیغه‌لرده، آندن آلوب باشقه تمیر یوللرینده قوللانه‌لر. بوندن آڭلاشلدیغینه کوره، اقتصاد بانقلری آز اولسه‌ده، آرتدرمغه وآقچه‌نی اوسدرمگه بر وسیله‌در. بیوك بانقلرغه ایسه، بانقلر ایله معامله ایدوب، اقتضاء احوالغه‌کوره آلان وویره‌ن، ساوداگیرلر ومالّلرینی باشقه تمیر، یوللرینده قوللانمقی بلمیان ملیونیرلرغنه قویه‌در.

٦ — اسهام (حصّه سندلری) آلمق.

اسهام مالیه، بر بیوك ومهم اش کوره تورغان شرکتده اولوش (حصه) لردر. اول اشنك فائده‌لری، باشده مصارفی اعضالر آراسنده بولیندیگی کبی، اسهامغه بولینیر. غالباً، شرکتلرنك کوردیگی بیوك اشلر، بیوك فائده‌لر ویرورلر. زیرا بیوك اشلرگه یارده‌ملشمکده مصارفنی توفیرگه، وفائده‌لرنی کوبه‌یتمگه یارده‌م ایده‌جك اقتصادی خاصیتلر واردر. یوقسه هرکم اوزینه آیرم براش کورور، شرکتدن موکسز اولور وآنك مشقتلریندن اوزینی یراق توتار ایدی. شونك ایچون آقچه‌نی بو یول ایله ییمشلندرمك، باشقه یوللرغه اوستون توتوله‌در. آمریقا وآوروپاده‌غی بیوك بایلیقلرنك سببلرینی تیکشرسه‌ڭ کوبره‌گی، صاف وحسابی اولمایان شرکتلر اولدیغینی کوررسن. فقط برشرکتدن حصه سندی صاتوب آلمازدن ایلك، اول شرکتنك حقیقتینی آڭلامق واجبدر. یعنی آنی تأسیس ایده‌نلرنك حاللرینی بلمك وایشانچلی آدملر اولوب، اولمادیقلرینی آڭلامق لازمدر.

اوشانداق شرکتنك باشلایاچقی اشنی اطرافلیجه باقمق وآنك

مصارف وفائدەلرینی، استقبالینی وباشقه حاللرینی گوزەلچه حسابلامق تیوشدرکه، اش بوزوق وچوروك، وتأسیس ایدوچیلر آلداوچی (طولاندریجی) اولماسینلر. بر شرکت دن، باشقەلرغه ایەروب اورتافلاشەجقلری اشنك نه اولدیغینی بلمەزدن حصه سندی صاتون آلورعه اقدام ایدوچیلر، باشقەلر آلسه آلوب، وآنلر صاتسه صاتوب یوروچیلردن احمق آدم یوقدر. مصرده بعض آدملر بو رەوشچه حرکت ایتدیلر، چیتلر برشرکت تأسیس ایدر ایتمز، «اجنبیلر فائده ایدوب‌ده ایشانماسەلر بوشرکت نی تأسیس ایتمەزلر ایدی» دن ایدەرەك، آنك بعض حصه سندلرینی صاتون آلمغه یوگرەلر ایدی بونی کورەن اجنبیلر، بودیار خلقینك، کوبلرینك ساده دل (برقاتلی) اولدیغینی آڭلاب، بوتون امور مالیەده آنلرنی آلدامغه باشلادیلر. مثلا برشرکت تأسیس ایدەلر وآنك رواج تابەحمیه دلیللر تاراتەلر، بعض آدملر ایله، آنك پك کوب حصه سندلرینی صاتون آلمعه اتفاق ایدیشەلر صوڭره مشتریلر کوبەیدیگینی وهملەندرمك نیتیله سندلرینك بهالرینی کوتەرەلر. بونی کورەن ساده دل کیمسنەلر سندلرنی اصل بهاسندن آرتوق بها ایله صاتون آلمغه آشیغەلر. تأسیس ایدوچیلر ایله، مخصوص (بوری) اتفاق یاصاغان کشیلر ده آنلرغه سندلرینی صاتەلر. بهالرنك آراسندەغی آیرمەدن حاصل اولان، فائدەلرنیده مؤسسلر ایله بولیشەلر. آنلرنك بوندن باشقەده آلداو یوللری پك کوبدرکه، بویرده آنلری صانامق مقصدمز دگلدر. فقط بو یوللرنی یازمقدن مقصدمز شولدرکه، هرکم حصّه سندی صاتون آلمازدن ایلك بو کبی حاللردن غافل اولماسون واشنك نه اولدیغینی یاخشیلاب آڭلاسون. مصر خلقینه الك یاخشیسی، تجربەلی آدملر معرفتیله اوزلری شرکتلر تأسیس ایتمك تیوشدرکه، چیتلرنك آلداولریندن قوتولەلر

٧ — مضاربه . (بیرژااویونی)

مضاربه ، حصه سندلری واوراق مالیه ، مامق وباشقه‌لری کبی حاصلات بهاءلری ایله اولان ، وهمی بر ساودادر . مضاربه ایله شغللەنوچینك بیوك فائده ایتمه‌سی ممکن اولدیغی کبی ، بیوك زیان کورمه‌سی هم پك یاقین احتمالدر . چونکه پك قسمده بر وقت اچنده بهاءلر کوته‌ریلوب‌ده کینه ، توشوب‌ده کیده‌در . بهاءلرنك آویشوب تورووی اصلده سندلی اشلك کورکه‌لەنو جهتندن اولان ، حالیه ترتب ایده ایدی . لکن بیوك اقتصادیلر ، — اقتصادی حرکتده آنلرنك تأثیرلری اولدیغندن — بهاءلر ایله استه‌دیکلری کبی اوینامقده‌باشلادیلر . بناءً علیه آنلرنك صاتون آلوغه اقبال ایدولری اشلك کوزەلیکنی وکیریسی ، کیریسینی وهملدره‌در . ایشته شول تأثیرنك قوتلیلیکی ایچون ، آنلرغه ، بهالرنی گرچه یاشرینلك ، باکه حیل رابله اولاسه‌ده تلەدیکلری کبی بیلگیلەمك ممکندر . شونك ایچون آنلر اوچوز آلەلر ، بهالی صاتالر . بهاءلرنك آویشوب تورووینه تأثیر ایدوچیلر ، یاسکر بایلرغه اولمایوب ، آنلرغه تلغراف آغینته‌لری ، بیوك غزته‌لر ایه‌لری‌ده ، اورناقلاشه‌لر . شول مقصدغه مبنی خبرلر ایله استه‌دیکلری قدر اوینیلر . شونك ایچون کوره‌مزکه ، مضاربه‌ده تابش ایدوچیلر الوغ اقتصادیلر اولوب ، زیان کورو چیلر کچکنه‌مضاربه‌چیلر - بیرژااوینلوچیلردر ، خلاصه : مضاربه‌ماقتاولی اش دگلدر . اڭ یاحشیسی آندن صاقلا مقدر . مضاربه‌سبلی پك کوب معمور فامیلیالر خراب اولدی . وپك چوق بایلر حورلیق وفقیرلك‌گه توشدیلر . اگر اسکندریه بورسه (Bourse) سینك حرکتینی کوزەتوب تورسەق وآنی اطرافلیجه بافساق کورورمزکه ، آنده ، بایلیقلر ییل ایسکانده ییرده‌گی قاوبرسن (توی) کبی بورسه‌نك بهالرینك کوتەراووی ، توشوی آراسنده

اوحوب (بیلبیردەب) یوره . وبرنیچه دانه بایلرنك کیسه‌سی یه توشمیچه قرار تاپمیدر . آنده سعادت بر کونده برنیچه کشی آراسنده کوچوب یوری . مضاربه‌جی الوغ فائده ایدوب یوزی کولەر ، کولەمز ، بیوك زیان کورەلك، قاشلری بو روشه ویوری حیتیلادر . ایشته بویله‌لکله اول مسکین بر وقت نعمتده بر وقت محنتده اولوب توراردر . گویا توشیده مسعود اوبه واویاغلیغنده بر بدبختیگه توشەدر . بك چوق اوفاق واورتا مصربه‌جیلر آز بر وقت احتك بوتون وارلریندن یالانغاچلانوب قالەلر . آنلرغه اشانج یته ، ادبی و مالی اولوم توزاغینه توشەلر .

۸ لا تاری (نصیب) (۱)

لاتاری خواص‌غه دگل، عوام‌غه هم معلوم بر نرسەدر. توغریسی، لاتاری ، بر ابلیسانه فکردرکه ، آندن مقصد، قزیقدروب قوتورتوب خلقنك مالینی تالامقدر . لاتاری ایەلری مسلسل نومیری، تیگز بهالی کاغدلر تاراتەلر . لازم مصارفنی چیقارغاندن صوڭ ، بو کاغدلرنك مجموعسینك بهاسینی، لاتاری صاتدیغندن، قولنه اولان کاغدنك نومیری کبی، نومیر چیقغان کشینك نصیبی یاصیلر . بوکشی، مشقتسز اوله‌رق دارش ایده، اوته‌گیلرنك وبردیکلری ییسکه کیده. بعضا، آقچه، — بارلیغی برکشی‌گه کیتمەسون ایچون برتیگز اولمایەرق برنیچه اولوشلرکه بوله‌لر .

بو «لاتاری»، ایچکی حاللرینی تیکشرسەك ، ایچلریندن نومیر چیقاریله‌جق کاغدلرنك، صاتیلمان کاغدلردن قات، قات آرتوق اولدیغینی کورورمز. مثلا: یوزمڭ ورانق قازاناچق نومیر، میلیون نومیر آراسنده بولونه‌در. بناء علیه قازاناچق نومیر (یاکه نومیرلر)نڭ صاتیلان نومیرلر اچنده بولنوی امیدی اوندن بر، بوتون نومیرلردن بریلڭ قازانوی

---

(۱) نصیب، مصرده بك مشهوردر. قهرەنڭ بیوك سوقاق ومیدان لرنده ، اوبلر، حتی یوربر ایله بالالر، قارتلر، وخاتونلر اللریده مطبوع لا تاری کاغدلری طاشیەرق : یاء نصیب، یا نصیب مئة جنیه (یوزلیرا) فلان دیه باغیروب یوررلر. مترجم

امیدی ملیوندن بر در. شونڭ ایچون، قازانه‌حق نو میر. کوبره‌ك و قتده لاتاری ایه‌سی، شرکت قولنده بولو نه‌در. اش بو یله اولمقن برابر، عوام کوب اویلاب تورمی، میون نومید (امیدسز) لیك قارشوسنده بر گنه امید وارلیغیبی فکرله‌ب باشینی واطمی. بلکه بونون امیدار یبی قازانونڭ اوستون اولاحقینه باغلیلر. آنلر سعادت‌نی طریشو وسعی‌دن ازله‌میچه اتفاق وتصدف‌دن ازلیلر. تقدیر، بزم بخت واولوشمز بمزنی، اچمده صاقلاب نورادر دیه اعتقاد ایده‌لرده، شوب او وشلرنی لاتاری کاغدلری وباشقه‌لری آراسندن قدیرالر. معلوم اولدیغی اوزره، حساب حق‌نڭ دیدیگی وطبیعت‌ڭ اقتضاء ایتدیگی کبی، اکمك ماکنمای (آلین) تیری ایله گنه الله ایدله‌در. زیرا هر کمنڭ رزقینی «لاتاری» وتورلی مصار به تاشلریدن تحصیل‌ایدوی محالدر. اش بو یله‌اوله‌ایدی، بقاءنڭ مداری وهیئت اجتماعیه‌نڭ نره‌گی اولان، باشقه‌اشلرنی کم اشلر ایدی.

٩ — اوطوش

اوطوش اویناوچیلر، اوطوشنی، مال بیه‌شلدره‌تورغان‌یوللردن صانیلر. ایشته بو سببدن اوزلرینڭ جهالت‌وآداشوربینی بلمیلر. معلوم اولسون‌که، اوطوش مالی حرامدر. حرام مال کیسه‌گه صالینسه، تری کومشدن‌ده آغر درکه، کیسه‌نی‌تیشوب تارالوب‌بته‌در. شولایوق، اوطوش اویناوچیلرنڭ آقچه‌سی‌ده کیسه‌لری آراسنده ئه‌یله‌نوب یوریدر. کوندوزنڭ اولنده کیسه‌لری شکفر داغان آلتون ایله طولوغ اوله. اگر کونی بویی وکیچه ساعت لربنده آنلر ایله برابر یورسه‌ڭ، کیسه‌لری بوم بوش اولوب قالدیغینی کوروسن. بونی کوروب تعجب ایدرسن واوز اوزیگه: آلتونلر نره‌یه کیتدی عجبا؟ دیه صورارسن!. اوطوش‌ده ماللرنی یوتا تورغان مهم یوللر بونلردر:

١) قلوب ایه‌سینڭ اولوشی. قلوب ایه‌لری اوطفان کشیدن، حدمتلر، اویون قوراللری واورن ایچون بر اولوش آلورلر. مثلا

اوينالاچق آقچه، ايكى كشينك هر ايكيسنده ايكيشه‌ر روبله اولديغينى فرض ايده‌لم. اگر ايكيسينك بريسى آلتمش كاپك اوطسه، قلوب ايه‌سى يكرمى كاپك آلور. اگر ايكنچيسى آلتمش كاپك اوطسه، قلوب صاحبى دخى يكرمى كاپك آلور. ايكى ايبده‌ش آراسنده اوطوش آلماشينوب تورغان صايون، دورت روبله‌نك الوع بر قسمى قلوب صاحبينك كيسه‌سينه كره وارور. بو حالده، آقچه‌لر، ييل ايسوب تورغان ييرده ايله‌كدن ايله‌ك گه آودار يلمقده اولان كيبه‌ك كبيدر. بويله، تكرار آودارمق ايله، كيبه‌ك آقرين، آقرين اوچوب تورا، نهايت بوتونلاى اوچوب بته‌در.

٢) اسراف. اوطوش اويناوچى (قمار باز)، كيره‌ك اوطسون، كيوه‌ك اوطدرسون آقچه صرف ايدوچه‌ن اوله‌در. اگر كوب مقدار اوطسه، شادليغندن ارى كورونمگه طربشه، شويله‌لكله، تدريجا، اسرافغه عادتله‌نه، نهايت، اوطسون اوطدرسون هر حالده آقچه طوزدروچى اولوب كيده‌در. اوطوش اويناوچى كيچه كوندوز اجرتسز شغلله‌نديگه‌دن البت باتدريج بايليغى كيمير. عاقبت نه‌قدر بيوك اولسه‌ده، بتونله‌ى بته‌ر.

٣) اشلرينى تاشلامق. اوطوش اوينامق كبى، انسانى اشندن قالدره تورغان، هيچ بر نرسه يوقدر. بر كيمسه بر، ايكى مرتبه اويناسه آڭا عادتله‌نه وبه‌يله‌نه، صوڭره آڭا دائمچيليق ايدوب بوتون اشلرينى طاشلى. بويله‌لكله آننك رزق يولى قاپاله‌در.

٤) سفاهت. اوطوش اويناو، سفاهت گه‌يبته‌كيدر. چونكه اوطقان كشى‌نى، تابش، نفسينك آرزولرينى ويرمگه قوتورته‌در. اول‌ده، اويون، كولكو، واشسزليك گه ويريل، تورلى سفاهت باطقاقلرينه آونيدر كه، بونلرنك برنچيسى‌ده، ايسرتكچ گه دائمچيلق ايتمكدر. بويله اول، باخشى آدينى، سلامتلگينى واخلاقينى برباد ايدر. نهايت انتحار ايدوى (اوز اوزينى اولدروى)ده پك احتمالدر. انتحار ايدوچيلرنك بيوك برقسمى قماربازلر وايسرك (سرخوش)لر اولديغى، استاتستيقه‌لر ايله ثابت اولمشدر.

خاتمه.

معیشت یوللرینده اتخاذ ایدیلهجك، قاعده واصوللردن تحقیقینه موفق اولدیقلرم بونلردر. محترم اوقوچینك کوردیگی اوزره، آنلرنك همهسی، بری برینه باغلی وآڭلاشیلماسی ییكل رهوشده ترتیب وتبویب ایدلمش، ملاحظهلردن عبارتدر.

بنمجه هیچ شبهه یوقدر که، بو اصوللرنك بعضلری ذهنلرده، بدیهی نرسهلر کبی یرلهشمش وبعضلری ثابت اولان، عمران قانونلری کبی کوڭللرده آچیق معلومدر. اوشانداق شبهه یوقدر که، پك چوق کیمسهلرگه بو خصوصده بڭا کورولمیان حقائق هم کورولورده بنم کتابم بو جهتدن کیم اولمش اولور. یاخود بعض مسألهلرده آنلرنك فکرلری، بنم فکرلریمه باشقه ودها توغری اولور. بن یا ڭلمش اولورم. شونك ایچون، ایزگی نیت ایله، بڭا مطالعهلرینی هدیه ایدهجك هر بر ادیبگه بو کوڭدهنوك تشکر ایدیورم،

بونده، محترم اوقوچینك، دقت ایتمهسی لازم اولان دخی بر نقطه وار. اولده بو کتابده یازیلان، قاعده واصوللر، توغریلیقدن باشقهنی احتمال توتمایان، حقائق ریاضیه دگلدر. بلکه عمرانی قاعدهلردرکه، انسانلرنك امیال وافکارلرینك.تورلیلیگینه کوره، تورلیچه اولور. مثلا، اسراف، تار قوللی ایچون لازم وشفادر. یالقاولیق،طریش ادم ایچون تیوشلیدر. ایرکهلهنو(نازلانو)چیغ، نزاکت اظهار ایتمك، مقصودنك کیربسینی توغدرور. یالقاو خدمتچیگه یومشاقلیق کوسترمك، آنك اوزینهده واشگهده ضرر ویرور. تکبر رئیسگه بوتونلهی بوی صونمق، خورلیق ومذلتدر. بناءً علیه منکور یوللرغه ساوك ایتمکده، حکمت ایله طاورانمق، ومز بور قاعده واصوللرنی، حال ومحلنك اقتضاسینه کوره قوللانمق تیوشدر.

نقولاحداد.

فهرست

بيت	
٢	مترجمدن
٣	مؤلفدن
٤	مقدمه (معيشت وآنڭ يوللرى)
٦	سوز باشى
٩	استقبال
١٤	سعادت
١٧	انساننڭ آرزولرى
٢٠	بايلقنڭ قوتى وتأثيرى
٢٢	**برنچى باب (سعى)**
٢٣	تقدير وتدبير
٢٨	استقلاليت
٣١	سعى نڭ ركنلرى
٣٢	اهليت
٣٤	علم
٣٧	تجربه واختبار
٣٩	خصوصى معرفت
٤١	كمالى معرفت
٤٥	اقدام
٤٧	اوزگنى سه‌ومك
٤٨	اوز درجه‌گنى بلمك
٥٠	اوزيگه تابانمق
٥٢	استقامت
٥٤	توغريلق
٥٦	سوزده تورمق
٥٧	امانت
٥٩	عدالت
٦٠	تودد (اوزگنى سه‌ودرمك)
٦٢	دوست اختيار ايتمك
٦٤	كورونيش
٦٥	اخلاص
٦٦	نزاكت
٦٨	تسامح
٦٩	عزت نفس
٧١	تشكر
٧٢	باخشيليق
٧٤	مروّت
٧٤	احسان
٧٦	مواساة
٧٦	**ايكنچى باب (اش)**
٧٧	اشده قوّتلر
٧٩	قوّتلر ايله تابيشنڭ تيگزلىگى
٨٤	اشده موفقيتنڭ اسبابى
٨٨	اشنڭ ركنلرى

بيت	
٨٩	عزم
٩٠	حزم
٩١	مزاولة
٩٢	اجتهاد
٩٣	ثبات
٩٤	مواظبة
٩٥	ترتيب
٩٧	اتقان
٩٩	شهرت
٩٩	وقتنى غنيمت بلمك
١٠٠	هفتەدە بر كون تعطيل
١٠١	بوش وقتلر
١٠٣	اشنڭ نوعلرى
١٠٣	ايگنچيلك
١٠٨	هنرلر
١١٠	ساودا
١١٤	امارت

بيت	
١١٧	خدمتچيليك
١٢٠	ادبى هنرلر
١٢٥	**اوچنچى باب (اقتصاد)**
١٢٦	اقتصاد نه ؟
١٢٩	توفير
١٣٩	اسراف
١٣٩	تقتير
١٤٠	تثمير نه ؟
١٤١	يورت يير
١٤٢	رباء
١٤٣	ساودا
١٤٣	بانقغه قويمق
١٤٤	اسهام آلمق
١٤٦	مضاربه .
١٤٧	لاتارى
١٤٨	اوطوش
١٥٠	خاتمه

„خدمت“

كتبخانه‌سی نكٔ تيزدن نشر ايده‌چك كتابلری:

«بـر يللق سيـاحتم» عبدالله بوبی اثری.

«اسلام ايله خرستيانلق نكٔ علم ايله مدنيت كه نظری»
مؤلفی: ديار مصريه مفتی‌سی مرحوم شيخ محمد عبده
مترجمی: عبدالله بوبی.

„حقيقت“ ياخود «طوغريلق» برنچی جزٔدن ۳۰ جزٔگه‌چه. اونار اونار جزٔدن، اوچ جزٔنبلوب باصلنه‌چق.
عبدالله بوبی اثری.

«فخری خلفه» یا كه «آورو معلم» مطيع الله الكبير

1 شولای تيوشمی صوكٔ؟	مؤلفی: لبق ...
II طاوق يمرقه‌سی زورلغنده اورلق	مترجمی: ادريس باعلامق

آدرسمز:
ТРОИЦКЪ (ОР. ГУБ.) Т-ВО „ХЭДМЯДЪ“